

OVČAR MARKO.

SPISAL JANEZ JALEN.

9. Murke goré.

Krrrii-vik.

Marko je pasel svoj trop na Zeleni planji za Vrtačo. Bil je vaju preletavanja gorskih kavk in se v jufranjem solncu ni menil za njih krike.

Krrrii-vik. Krrrii-vik. Krrrii-vik, vik.

Od vseh strani so priletavali črni ptiči, se zbirali v skalah pod gladkimi ploščami, posedali po grušču in kamenju in se preletavali z glasnim krikom, kakor bi ogledovali, ali je njih plen že resnično mrtev ali morda še živi.

Visoko pod nebom se je oglasil kroker, se v kolobarjih pripeljal med jato kavk in obsedel na skali, kakor bi preudarjal, ali naj se že loti svojega opravka ali ne.

Obotavljajoči se ptiči so opozorili Marka, da se je šel prepričati: »Morda si je kakšen jarec polomil samo noge in čakajo njegove smrti. Škoda bi bilo zdravega mesa za take pogrebce.« Živo so mu pele cokle, ko je z dolgimi koraki hitel čez meline pod peči.

Kroker in kavke so preplašeni odleteli in Marko je iskal z očmi: »Aha! Na to skalo je priletel z gladkih plošč. Sledi se kri. Potem se je prevrgel na tla. Za skalo bo.«

Marko je prestrašen obstal: »Križ božji!« Pred njim je ležal z razbito glavo in polomljenimi udi mlad fant. »Morda se še zave?«

V človeku, kateremu je skala razbila polovico glave, hitro ugasne življenje. Obraz si je bil samo malo opraskal. Marko je videl, da je bil mrlič še včeraj zdrav, močan in lep fant. Ni ga poznal po obrazu ne po imenu; po noši pa je presodil, da je pastir s koroške strani.

»Na Mačevsko planino pojdem povedat, naj pridejo ponj. Pravzaprav bi ga morali pokopati na Rodinah, ker je padel na našo stran. Nak! Med svojimi domačini naj leži, če jih ima. Pastirji po gorah imamo tudi svoje postave.«

Potegnil je veter. Z visokih skal je padlo na mrliča več zagorelih cvetov murk, in še dvoje tako temnih kakor ugašajoče oglje, in za njimi napol razvela očnica.

Kakor blisk, ki preseka temo, se je posvetilo Marku: »Fant je imel dekle. Rož ji je natrgal. Sedaj jih siplje veter na njega samega, mrtvega. Ubogo deklet!«

Marko je nameraval zakriti truplo z ruševimi vejami in jih obtežiti s kamenjem, da ne bi ptiči načeli mrtvega, potem pa oditi k mačevskim kočam, ko je zagledal od daleč kozarja Petra Koračka, ki je hitel po stezi na Koroško. Priklical ga je. Koraček je ponesrečenega spoznal. Bil je Urh, mačevski ovčar.

»Marijal!« se je spomnil Koraček, »Zalka se bo v solzah utopila.«

Peter je odšel. Marko pa je sedaj tudi vedel, kako je ime nesrečnemu dekliču: »Ubogo deklet!«

Po skalah, obeljenih od solnca, in po grušču okrog mrtvega Urha so ležali raztreseni zagoreli cveti murk, kakor bi svežile lučke mrliču. Temni cveti pa so bili kakor velike kaplje strjene krvi. In iz teh lučk in iz teh kapelj krvi je v solncu kipel omamen vonj.

Ptiči so posedali za streljaj daleč in se vreščeče zadirali, kakor bi hoteli prepoditi Marka, ki je, zatopljen v premišljevanje, varoval mrliča, tovariša po stanu in sre. —

Od mačevskih koč so prišli štirje možaki. Pripeljal jih je Koraček. Zavili so Urha v belo rjuho in ga z vrvmi privezali na nosila. Marko je zbral vse rože, zagorele in temne murke in napol razcvelo očnico, in jih zateknil za vrvi krog mrliča.

Zmolili so še tri očenaše: za ranjkega Urha prvega, za duše fistih, ki so v gorah umrli nagle in nepredvidene smrti, drugega, in za vse verne duše tretjega.

Molče so se razšli koroški in kranjski pastirji. Muhe so pobrenčavale po okrvavljenih skalah. Kroker je že davno odletel, kavke pa so se spuštile slikat za skalo, kjer je ležal Urh.

Koraček ni zdržal dolgo molka: »Le počemu je lezel za rožami?«

»Ali si res tako kratkega uma?« ga je zavrnil Marko.

»Čeprav je Zalka brhka, pa — Naka. Moja Majda me bo vzela brez rož. Sva se že dogovorila. Jujujuh!«

»Tiho!« je ukazal Marko. — »Dokler vidiva mrliča, ne boš jukal.«

Peter Koraček je odhitel h kozam, vesel, da se letos Majda nič več ne norčuje iz njega. Izmodrila jo je zibel. Drugi se je ponorčeval iz nje. Pa — Saj Peter ve, kako je, in pravi, da bo otroka imel prav tako rad, kakor bi bil njegov.

Možaki so se prikopali na vrh meli in se odpočivali. Kotlino za Vrtačo pa je napolnil glasen jok. Marko je videl, kako se je na prevesu steze vrgla čez nosila ženska, oblečena, kakor so dekleta na Koroškem, in je vedel, da je prišla Zalka naprofi svojemu fantu. Zalka! Njenemu srcu v veselje je šel Urh nabirat rože, natrgal jih je pa za na svoj pogreb.

»Ubogo dekle! — Pa je res prav, da ni Manice z mano. — Še bolj prav pa, da ni Ančke.«

* * *

Okrog svete Ane gorenjske gore do vrhov vzcvetejo. S skalnih polic se sklanjajo rože. Nobeno dekliško okno ni tako lepo okrašeno. Nad prepadi dehte ozelenela zatišja. Noben vrtec ni lepše zasajen.

Da mora natrgati Ančki za god šopek, kakršnega še noben fant ni prinesel s planin svojemu dekletu, to je Marko dobro vedel. Preudarjal je le še, kako ga ji ponese.

Za Šijo jarcev ne sme pustiti samih. Tudi v Volkunovem varstvu ne. Podlipnik bi ga oštel. In kako rado se takrat naredi kaj narobe. Ne more. Ne sme.

»Na sol bom gnal, čeprav bi moral še cel teden čakati. Kdo pa ve, kdaj sem zadnjič solil. In Podlipnici, njeni mami, natrgam še lepši šopek, pa se bo tudi Cenu dobro zdelo. Če bi pa le kaj rekel, mu bom odgovoril, da mi je ukazal pasti jarce po svoji razsodnosti, in da bi moral biti preklicano zarobljen, če bi ne vrnil mami in Ančki, ki sta mi spekli za god štruco na njegov ukaz, pa se mu bo še enkrat dobro zdelo.«

Vsega cvetja, skoro samih murk, je natrgal Marko že več kakor dovolj, le nekaj lepih očnic bi bil še rad dobil.

V strmi skali je zagledal pod sabo bel vrfinec samih očnic. Štel jih je: »— petnajst, šestnajst.« Srednje rože so bile lepo razcvetele. Legel je na polico, se oprijel z levo in se stegnil z desno za cvetjem. Še hitreje jo je umeknil. Izpod rož je zasikala kača.

Previdno je vstal: »Nak! Rož, ki jih varuje kača, kakor ukleta kraljična zaklad, ne bom nosil Ančki. Tudi njeni mami ne. In nobeni drugi ne.«

Kmalu nato je naletel na solnčno jaso, vso posejano z gorskimi nageljni. Komaj jih je obsegel s prsti, toliko jih je natrgal. Pridodal je samo nekaj najlepših cvetov murk in očnic in šopek ogledal v roki: »Pa naj reče kdo, da ni lep?« —

Ančka je nesla na travnik malico, ko je zartrobil Marko v Pečeh. Skoraj ji je padel jerbaz z glave, tako se je razveselila. Pa nikomur ni izdala svojega veselja, razen Rozalki, s katero sta se med grabljenjem pomenljivo pogledovali.

Skušala se je potajiti pred mamo. Se ozrla se ni Ančka v kuhinji, ko je Marko prignal na dvor, pa je vendar mama ugenila njene misli: »Ančka! Premagati se pa znaš.«

»Kaj?« se je delala nevedno Ančka.

Mama se ji je pa smejala: »Ne taji. Rdečica te izdaja. Si že prav ravnala,« jo je pohvalila.

Pritekel je Volkun in se tako dobrikal Ančki, da je mama ponagajala: »Še pes ve, katero ima njegov gospodar rajši.«

»No, mama!« je zaprosila Ančka.

»Dober večer!« Marko ni bil prav nič v zadregi. Res je najprej pogledal po Ančki, stopil je pa prej k Podlipnici, h gospodinji, ki ga je v mislih pohvalila, da ve, kaj se spodobi. Ko ji je pa dal za god še tako lep šopek, se ji je naravnost prikupil in sklenila je, da mu to ljubeznivost povrne.

»Tebi, Ančka, sem pa nageljnov natrgal. Zdi se mi, da so dekliču, kakor si ti, najbolj všeč nageljni.«

»Tako sta lepa šopka, da jih morava koj v vodo postaviti.« Anca je nalašč odšla, da sta ostala Marko in Ančka trenutek sama.

»Ali mar mama ve?« je zaskrbljeno vprašal Marko.

»Saj tega ne moreva skriti. Kako sva se pa dogovorila, nič ne ve.«

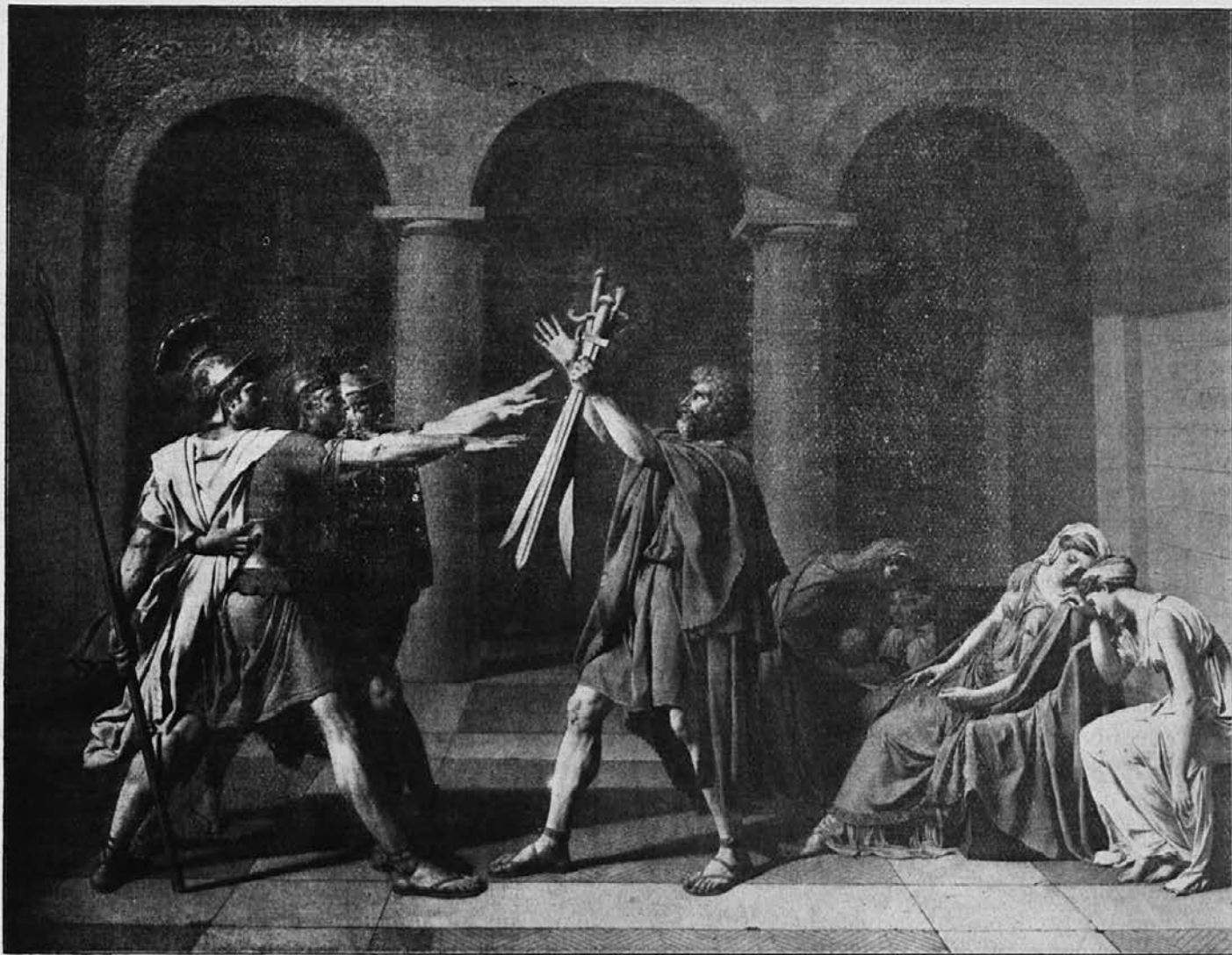
»Kaj bo, ko zve?«

»Nič ne skrbi, mama je tako dobra.«

O Marijinem zvonjenju so pod Podlipnikovimi okni zaropotali otroci z zvonci in lonci gospodinji in hčeri za god. Še nobeno leto niso bili obdarjeni s tako velikimi kosi pogače in še nobeno leto niso tako napolnili žepov s krlji in orehi. Delila jim je Ančka. —

Ko se je znočilo, so počile na vrtu pištole. Kako bi fantje pozabili na god obeh Podlipnikovih? Cena sam je šel vabit streljavce v hišo. Med njimi je bil tudi Marko.

Šopka sta stala na oknu. Nekaj rož pa si je pripela Ančka na žametast modrček. »Kako se ji poda!«

J. L. David: Prisega Horacijev. (Pariz, Louvre.)

Ob pogači in ob vinu so nazdravljali godovnicama. Ančki, dekliču, je napil najstarejši fant, konjar Tomaž: »Ančka! Krajcpataljon! Vsi fantje naj Boga hvalijo, da sem jaz že star! Taka si!«

»Saj mi je žal, da nisi več mlad!«

»Star ali mlad, samo to ti voščim: Bog ti daj fanta, ki te bo vreden.«

Marko je voščilo ponovil: »Bog ti daj fanta, ki te bo vreden.« In še dodal: »Toda, drago te bo moral odkupiti od nas drugih krniških fantov. In ovčarji bomo prišli na svatbo zaplečvat. In bomo plesali, da bomo s coklami skedenj razbili.«

Ančka ga je prav dobro razumela: »Marko! Tebi pa Bog daj dekliča, ki te bo rada imela.«

Marko je moral obmolkniti, ker so začeli hvaliti njega, na kar je Cena ukazal Ančki prinesiti še en bokal.

»Kakor stari Jernej je Marko; še poseka ga včasih. Ali še pomnite, kako je Jernej znal pripovedovati o gorah in živini, o duhovih in strahovih

in koliko storij je vedel. Marko, povej nam še ti kaj!«

In niso odnehali, dokler se ni Marko vdal in je začel:

»Živela je kraljična, lepa, kakor jutranja zarja. Za dočo ji je oče, ki je vladal pol sveta, namenil tri voze zlatá in devet deželá. Kraljeviči in cesarjeviči, grofi in baroni so jo snubili, pa ni nikogar marala.

Nekoč je v gorah zašla in zdrknila v globok prepad. Od lakote in žeje in od strahu in ran bi bila umrla, če bi je ne bil rešil mlad pastir, v katerega se je kraljična zaljubila in on v njo, tako, da je želel biti pastir vitez, kraljična pa pastirica. Ker se nista mogla vzeti in ker bi kraljična rada postala kraljica, nerada pa ostala samica, ji je pastir svetoval, naj obljubi roko španskemu kraljeviču, katerega so izmed vseh snubačev najbolj hvalili in ki je bil v kraljično noro zaljubljen. No, in —

Pastirja je ljubila, s kraljevičem se možila.

Za god ji je kupil ženin rož, iz zamorja pripeljanih; z zlatom jih je odtehtal. Pastir pa ji je natrgal šopek po strmih skalah. Kraljična se je bolj razveselila pastirjevega vezila kakor kraljevičevega. Španca je to zbudilo. Pozabil je, da bi brez pastirja kraljična ne bila njegova nevesta in bi jo bili že davno krogarji in kavke obrali do belih kosti, pa je udaril vpričo kraljične pastirja z bičem v obraz, naščuval nanj svoje pse in ukazal hlapcem, naj ga ujamejo in do smrti zbičajo. S krvavim obrazom je pastir ušel v take strmine, da nihče ni mogel za njim, in je z višine pljunil na pse in na hlapce. Kraljična je Špancu zagrozila, da ga ne bo vzela, če se ne spravi s pastirjem. Pa ji je znal domišljavi črnih dopovedati, da mora pravzaprav pastir prositi njega odpuščenja, zato, ker je pljunil na njegove pse.

Pri poroki je želela imeti kraljična v laseh najlepšo očnico. Sporočila je to željo pastirju, ki je, da bi je ne užalil, brez obožavljanja zlezal v strme stene in odtrgal očnico, kakršne še ni videl. Ko se je vračal, mu je spodletelo; padal je od police do police in obležal ubiti na dnu stene. Iz njegove mrtnice, krčevito stisnjene desnice, so izvili kraljični odposlanci sprelepo očnico, katero je oškropila ena sama drobna kapljica pastirjeve krvi. Prinesli so cvet na grad. Pastirjevo smrt so pa zamolčali.

Ko je pa pred poroko kraljevski nevesti kot zadnji okras prva spletična zateknila v lase prineseno najlepšo očnico, se je kraljična, lepa kakor jutranja zarja, spremenila v kačo, ki se je med jokom in grozo povabljenih svatov odplazila v gore.

Pastirja kralj ni pustil pokopati. Sežgali so ga, češ, da je bil čarovnik. In burja je raznesla njegov pepel po skalah, globelih in meleh.

V steno, s katere je padel nesrečni pastir in se ubil, je priplezal čez sedem let drug pastir, zaljubljen v brhko majerco in ona v njega. Fant bi bil rad razveselil svojega dekliča z lepo očnico. Naletel je na vrtnec očnic. Srednja roža je bila velika kakor od majoljke dno. Pod cvetjem pa je bila zvita kača. Pastir, ki je poznal navade kač, je cvet spretno odtrgal. Tisti trenutek se je kača spremenila v kraljevsko oblečeno nevesto, ki je izpregovorila: 'V kačo ukleta kraljična sem; zato, ker sem pastirja ljubila, pa se s kralji možila. Ker si imel dovolj poguma, da si snel sprelepo očnico iz mojih las, te prosim, vzemi me še za ženo, da bo konec moje ukletve. Za dočo dobiš tri vozé zlatá in devet deželá.'

Pastir pa je odgovoril: 'Kakor jutranja zarja si lepa, kakor kraljica iz Sabe bogata. Moja žena

pa ne moreš biti, ker ljubim drugo, ki ni tako lepa kakor si ti in nič nima. Prav zanjo sem odtrgal to sprelepo očnico, pa jo ji sedaj ne bom nesel.' Zamahnil je z roko in vrgel cvet v strmino.

Kraljična je vdano uklonila kronano glavo in voščila: 'Bodita srečna, ti in tvoja majerca. Sedaj vem, kako sem zaslužila pokoro.'

Ko je to priznala, so ji zrastle peroti in kakor angel je plavala nad vrtnincem cvetja, katerega je, v kačo ukleta, varovala sedem dolgih let. Očnice pa so naenkrat dozorele in veter je dvignil iz rož seme. Bilo ga je za majhen oblak, ki je obkrožal kraljično in se kaj kmalu izobličil v ubitega pastirja. Kakor dva angela sta odplavala ukleta kraljična in ponesrečeni pastir proti nebu.

Prav fisto uro so Turki privezali v boju ujetega španskega kraljeviča na rep razdivjanemu konju, katerega so zapodili po okrvavljenem bojišču.

Pastir pa in njegova majerca sta se vzela, nisla vse življenje nič imela, pa sta vkljub temu vse otroke lepo preskrbela; dvanajsti je postal celo škof.«

Poveš je vse tako prevzela, da so, ko je Marko nehal pripovedovati, še naprej molčali. Potem so pohvalili Marka, nato so pa pričeli modrovati in so ugenili, da bogati ljudje dokaj prej kaj narobe naredo kakor revni. Kadar se jim pa njih presita modrost oteplje, sami niso nikoli nič krivi, ampak vedno druge dolže.

»Če bi človek naletel na tako ukleto kraljično in na njeno dočo, kaj, Marko?«

»Za tistega bi ne bilo napačno, kdor nima svojega dekliča. Kdor ga pa ima, je pa bolj prav, če ne naleti, ker pustiti bi bilo kraljično pustó, vzeti pa tudi pustó.« Marko se je spomnil fistih dni, ko je skušal pozabiti Ančko in se sprijazniti s Frčejevo Rezo.

»Ančka! Tudi okrog tebe se bo kmalu smukalo snubačev, da boš imela kaj izbirati.«

»Ne bom nič izbirala. Tistega bom vzela, ki ga bom rada imela, ali pa nobenega. In če grem koj izpred oltarja z njim beračit.« Ančka je tako odgovorila, da so vsi vedeli, da ima že nekaj izbranega. Cena je tudi ugenil, da je tisti 'nekdo' Marko.

* * *

Soparno in zagatno je bilo na dan pred sveto Ano, in pri kočah na Zelenici so bili vsi žejni. Voda pa se je na poti izpod Vajneša do kopišča tako segrela čez dan, da je pač zmočila usta, žeje pa ni ugasila. Trlejeva Meta je šla pod noč s škaфом prav k izviru po ledeno mrzlo vodo, ki teče iz skale, kakor bi jo bil Mojzes s palico pritkal.

Paul Delaroche: Sinova Edvarda IV. Angleškega v Towru. (Pariz, Louvre.)

Pri studentu je sedel tretjinek Tevž. Ni bil dobre volje.

Meša ga je ogovorila: »Kaj se pa ti potikaš pod noč tako daleč od koč?«

»Zato, ker sem vsaki koči samo za napotje.«

»Zakaj si pa tak?«

»Kakšen tak? Kateri izmed majerc sem pa kaj žalega storil?«

»Tega ne morem reči. Pa vendar —«

»Če sva si pa s Podlipnikovim ovčarjem navzkriž. — Saj se tudi drugi fantje stepejo, pa jim dekleta tega ne zamerijo.«

»Že. — Ampak — če že ne moreš skriti nevoščljivosti, ker je Marko Podlipnikov ovčar in ne ti, bi bil vsaj jarce in Volkuna pustil pri miru in Manice nikar ne plaši, ko vendar veš, da jo imamo vse rade.«

»In Marka menda tudi,« je oponesel Tevž Meti.

»Tudi,« ie prihrdila majerca, čeprav ji je bilo malo nerodno. »Drugačen bodi, bomo pa še tebe vse rade imele.«

»Kakšen drugačen naj pa bom?« se je izgovarjal tretjinek.

»Če tega sam ne veš, potem ti ne morem pomagati.«

Meša je zadela škaf na glavo in odšla. Tevž je stopil za njo in jo prijazno poprosil: »Meša! Ali greš jutri z mano k Šentáni?«

Meša se je začudila: »S tabo? — Nak! Ne grem.«

Tretjinek pa jo je vendarle skušal pregovoriti: »Strdenja ti bom kupil, kar ga boš mogla snesti; k Jurju v gostilno te popeljem; pečenko bova jedla in za vino bom dal, in plesala boš, dokler se ti bo ljubilo. Pojdi!«

»K Šentáni pojdem, pa s tabo ne.«

»Zakaj ne?«
 »Potem bi vsi rekli, da te imam rada.«
 »Pa me imej.«
 »Nočem.«
 »Zakaj nočeš?«
 »Zato, ker si tak.«
 »Pa če postanem drugačen?«
 »Najprej pokaži, da znaš biti drugačen.«
 »Boš videla, da znam.«

Tretjinek je odšel zapirati v tamor dvoje zaostalih telet, Meta pa se je prismejala z mrzlo vodo v kočo. Ni pa hotela povedati, zakaj je take volje. Na tihem se ji je vendar dobro zdelo, da jo je Tevž prosil ljubezni, čeprav bi ne hotela postati njegova žena, tudi če bi se res predručila. —

Jutro je bilo lepo. Tretjinek je spuščal živino iz tamorov, Bajtnikova Mica je molzla. Grdo se je držal Tevž, tako grdo, da ga Mica ni mogla več prenašati:

»Tretjinek! Če si kaj fanta, zajukaj, če ne bom jaz.«

»Se mi ne ljubi,« je černo odvrnil Tevž.

Mica se je zravnala z žetlarom v roki in se obrnila po dolini navzdol. Oči so ji obstale na Bledu. Vse druge kraje odneseša na Zelenici očem Srednji vrh na desni in Begunjščica na levi:

»Jujujujujujuhuhuhu!«

Malo je bilo fantov, ki so znali tako zavriskati kakor postarana majerca Mica.

»Jujujujujujuhuhuhu!«

Pod Bukovo pečjo se je odzval Mežkov Joža.

Mica je bila njegovega vriska vesela. Vedela je, da zato tako podviza na vse zgoda; s tropom, da bo potem lahko peljal Rezko k Šentáni: »Saj delati tudi zna; ne samo koledovali.«

Se bolj pa je bila vesela Joževega odziva majerca Reza.

Res je prispel na Zelenico h kočam prvi Joža. Kmalu za njim so se prismejali pastirji in majerce s Poljške planine in s Preval. Od mačevskih koč pa so pripodrkovali Korošci.

Primoževega Marka ni bilo od nikoder in Manica ga je čimdalje bolj nestrpno čakala.

Prišli so pa tudi fantje in dekleta in drugi od doma, iz vasi pod Pečmi, in so povedali, da Marko pase svoj trop v Rebrji in ga soli.

»Aaa! Od Ančke god je,« se je domislila Mica in vse majerce z njo: »Ne bodi žalostna, Manica, ti bom jaz kupila veliko semnja.«

»In jaz. — Pa jaz,« so obljubovali tudi drugi.

Vesele gruče so se pomikale po slezi čez Zelenico k Šentáni pod Ljubeljem, po dva, po tri, po pet in še več, le eden je hodil sam, Rotijin Tevž.

Tevž je res vsem majercam kupil spomin na semenj pri Sveti Ani, le na najmlajšo je pozabil,

na Primoževo Manico, in prav zaradi otroka mu je Trlejeva Meta oponesla, da ne zna biti drugačen in da bo ostal, kakršen pač je.

* * *

Anca in Ančka sta šli k maši na Rodine, kjer so bili prav tistega leta, ko se je Podlipnik oženil, prizidali k cerkvi na moški strani novo kapelo sveti Ani v čast, prav tako, kakršna je že stala na ženski strani, posvečena svetemu Frančišku Ksaveriju. Po teh dveh kapelah, ki imata zunaj na strehi vsaka svoj stolpič, se rodinska cerkev loči od vseh drugih cerkva na Gorenjskem.

Potoma sta govorili o delu in polju. Ančka se je venomer ozirala v Reber, kjer je pasel Marko jarce; mama jo je pa na skrivnem opazovala. Od sinoči, odkar je Marko povedal storjo o očnicah in ukleti kraljični, in odkar je Ančka tako odločno izjavila, da bo vzela samo tistega, ki ga bo rada imela, ali pa nobenega, je pričela Ančka Podlipnico zares skrbeti. Tudi Cena je na to namignil in že sinoči in danes vse jutro je videla skrb na njegovem obrazu. Sedaj, ko sta bili sami, je hotela mama natančno dognati dekličeve misli:

»Ančka! Če bi danes ali jutri, ali čez eno leto ali dve, prišel k nam, recimo, brhek in dober fant, že gospodar, in bi vprašal zate, kaj bi mu odgovorila?«

Ančka je vprašujoče pogledala mamo, potem je pa znova okrenila obraz proti Rebrji: »Bi mu rekla, da se ne bom možila.«

»Ančka! Pomisli vendar!«

»Sem vso noč premišljevala.«

»Saj nič ne rečem. Marko je postaven in priden fant. Samo, ti si Podlipnikova, on je pa naš ovčar.«

»Vem to jaz in Marko. Zato pa ne bova silila v zakon. Drugega mi pa tudi nikar ne vsiljajte. Pa če pride zame vprašat sam španski kraljevič.«

Mama je sedaj vedela vse. Ni ugovarjala, ker je že večkrat opazila, da je odločnost Ančka dobila po očetu, po Cenu, katerega včasih ni mogel nihče pregovoriti, še ona ne, njegova žena, čeprav jo je imel tako rad.

Zadnji konec poti sta molčali. Pred cerkvijo pa je Podlipnica naročila Ančki: »Po maši me nikar ne čakaj. Kar sama pojdi domov in pristavi južino, če se bom predolgo zamudila.«

Vesela se je vračala Ančka z dekleti od maše. Tako lahko ji je bilo, ker je povedala mami, kaj misli. Marko bo vesel svojega dekliča, zaž, ker ga ni pred domačimi zatajila.

Anca je po maši dolgo ostala v pruki in je šele prav zadnja izmed žena pokleknila pred oltar svete Ane. Ni mogla moliti očenašev. Uprla je oči

v svetnico in prosila: »Njena patrona si, sveta Ana, tebi jo izročam. Ti bolje veš kakor jaz, ki nič ne vem. Vem pa, da bi bila Ančka z Markom prav tako srečna kakor sem jaz s Cenom. Ljuba mati nebeške matere! Saj bi šlo, ko bi pri nas ne bilo samo dveh... O, ljuba sveta Ana, ti, patrona moja, izprosi mi še par otrok! —«

Podlipnici so oči zalile solze. Nič več ni molila. Počasi je vstala in odšla domov. Ančka je v kuhinji veselo prepevala.

Podlipnica se je preoblekla. Ančka je kuhala, Anca pa je naredila iz murk, ki jih je njej prinesel Marko za god, dva šopka, h katerim je pridala tudi nekaj Ančkinih nageljnov in odnesla tako preurejeno cvetje v znamenje sredi vasi, kjer jih je postavila na ozek nazidek pred sveto Ano in prižgala tudi dvoje sveč, za Ančko eno in zase eno.

V Krnicah ni cerkve; spadajo pod rodinski zvon. Nekdaj so se trdno oklepali in se zatekali v priprošnjo k rodinskim patronom, k svetemu Klemenu, k svetemu Frančišku in k sveti Ani. Sezidali so na sredi vasi znamenje in postavili na majhen oltarček svetega Klemena, na njegovo desno pa dali naslikati svetega Frančiška in na levo steno sveto Ano. Kakor stoje v cerkvi na Rodinah, tako so jih razvrstili v znamenju.

Znamenje je napolnil vonj talečega se voska, pa so dehtele v fihi, žagatni toploti kapelice bolj in bolj močno, da je zadišalo tudi krog znamenja po njih, kakor po močnem vonju kadila.

Kakor bi rože molile.

Vas je potihnila.

* * *

V Podlipnikovem konjaku so na novo prekovani, do dobra odpočiti konji bili ob steptano zemljo, da je bobnelo po vsej hiši. Kakor bi žival opominjala gospodarja, da je dovolj godovanja in da je treba znova zapreči in oditi na cesto.

Vsa hiša je že spala, le gospodar in gospodinja, oba utrujena od dela, sta še bedela ob migljajoči lojenki in se pogovarjala o gospodarstvu.

Cena je vstal: »Mislim, Anca, da sedaj veš, kako in kaj, dokler se spet ne vrnem.«

»Vem. Pa če bo vendar kaj narobe, ne smeš preveč zameriti.« Vesela je bila, ker Cena ni bil nejevoljen zaradi Ančke in Marka. Vzela je svečo, da posveti še v kamri, ko bosta legala spat.

Ona je odgrinjala postelj, on si je sezual z zajcem škornjice. Čeprav ga je Ančka najbolj skrbela, je, da bi ne užalil žene, omenil, kakor mimogrede: »Ancal! Že ta in oni me je vprašal, če sme priti njegov fant kaj v vas k nam. Zavoljo Ančke, veš.«

Anca je rahlo ugovarjala: »Saj je komaj odrastla otroškim letom. Ali ni še prezgodaj?«

Cena se je zresnil: »Morebiti je pa že prepozno. Na ovčarja mislim. Če prav vidim, ji je hudo vseč. Se ji ne čudim.«

»Ne smeš biti hud nanjo,« jo je opravičevala mama.

»Kaj bom hud. Samo Ančka naj vidi tudi druge fante, ki po postavi in pameli nič ne zaostajajo za Markom in imajo grunte. Morebiti se koga prav z veseljem oprime. Sama uvidiš, da bi bilo tako bolj prav.«

»Seveda bi bilo. Siliti ji pa nikogar ne smeva. Saj sam veš, kako pusto je bilo nama, ko so mi drugega usiljevali, jaz pa sem hotela tebe.«

»Ne bom jo moral, koga naj vzame. Samo vidi naj jih in spozna. Saj bo težko kaj, ker ti z njo držiš. Če ne očitno, pa v srcu.«

Podlipnica je pristopila k možu, mu popravila razkuštrane lase in ga ljubeče pogledala: »Cena! Ne zameri mi. Jaz vem, kako ji je hudo.«

Podlipnik se je zravnal in poljubil ženo: »Ančka!«

Upihnila sta luč in legla spat.

Po vseh Krnicah je bila tema, le v znamenju sredi vasi sta migljali pred podobo svete Ane luči, ki ju je Anca prižgala.

Podlipnikovi konji pa še niso vsi poleyli. Najbolj spočiti so še vedno bili ob fla in klicali Cena od družine na cesto.

(Dalje prihodnjic.)

V LEPI LJUBAVI.

Skoz noč jih vidim
tvoje bele, nedolžne roke,
kako držijo
žalostno moje srce,
da ne pade na fla.

Kot plaha ptička
v njih trepetu,
kot ujeta ptička
v njih drhti
v presladko sladki sužnosti —

JANEZ PUCELJ.

TOPEL JE VEČER.

Topel je večer,
v mojem srcu mir,
kakor da so me objele
Tvoje tihe roke,
rešile me žalosti globoke,
dušo z lučjo napojile,
moja mlada poča razsvetlile...

STEFAN TONKLI.

RACEK.

(NARODNA BASEN IZ SAMPANJE.)

Bil je racmanček, ki je bil tako majhen, da so mu rekli Racek. Pa kakor je bil majhen, je imel glavo na pravem koncu in je razumel svoj posel. Kajti začel je bil z nič, spravil pa je skupaj in si privarčeval sto tolarjev.

Ko je kralj tiste dežele, ki je bil zelo razsipen in ni imel nikoli nič denarja, zvedel, da ga Racek ima, je prišel neki dan sam k njemu na pòsodo prosit. In res je bil prvi pot Racek nemalo ponosen, da je bil kralj njegov dolžnik.

Ali ko je na koncu prvega in drugega leta videl, da mu kralj nikakor ne misli plačati obresti, se je vznemirjal, in sicer tako, da je naposled sklenil, sam poiskati Njegovo Veličanstvo in ga opomniti na plačilo.

In res se neko lepo jutro Racek, ves nališpan in svečan, odpravi na pot, pojoč:

»Oj, kdaj, kdaj, kdaj
dobim jaz svoj denar nazaj?«

Ni bil še napravil sto korakov, že sreča tetko Lisico.

»Dobro jutro, prijateljček,« pravi tetka, »kam pa tako zgodaj?«

»H kralju grem po tisto, kar mi je dolžan.«

»O, vzemi me s seboj!«

Racek si pravi: »Nikoli ni dovolj prijateljev!«

»Dobro,« ji reče, »toda dasi imaš štiri noge, se sčasoma le utrušiš. Naredi se prav majhno, stopi v moj vrah, pojdi v mojo golšo stat in ponesem te prav rad!«

»Ej, dobra misel,« pravi tetka Lisica.

Poveže svojo culo, naredi se majčkeno in hipoma izgine kakor pismo v poštno skrinjico.

In Racek gre naprej, ves nališpan in pogumen ter venomer pojoč:

»Oj, kdaj, kdaj, kdaj
dobim jaz svoj denar nazaj?«

Ni še napravil sto korakov, kar sreča kumo Lestvo, naslonjeno na zid.

»O, dobro jutro, racmanček!« ga pozdravi kuma, »kam pa, kam, tako odločno?«

»H kralju grem po tisto, kar mi je dolžan.«

»O, vzemi me s seboj!«

Racek si pravi: »Nikoli nimaš dovolj prijateljev...«

»Dobro,« ji reče, »toda s svojimi lesenimi nogami se sčasoma le utrušiš. Naredi se prav majhno, stopi v moj vrah, pojdi v mojo golšo stat in ponesem te prav rad.«

»Ej, dobra misel,« pravi kuma Lestva.

In brž poveže svojo culo in gre delat družbo tetki Lisici.

In pojoč: »Oj, kdaj, kdaj, kdaj« gre Racek naprej, pogumen kakor doslej.

Sto korakov naprej sreča svojo dobro prijateljico botro Reko, ki se je mirno izprehajala po solncu.

»Dragi prijateljček!« mu pravi, »kam pa greš tako sam z repkom pokonci po tej grdi cesti?«

»H kralju grem, veš, iskat, kar mi je dolžan.«

»O, vzemi me s seboj!«

Racek si misli: »Nikdar nimaš dovolj prijateljev...«

»Dobro,« pravi, »toda ti, dasi spiš gredé, se sčasoma le utrušiš. Naredi se prav majhno, stopi v moj vrah, pojdi v mojo golšo spat in ponesem te prav rad.«

»Ej, dobra misel,« pravi botra Reka.

Poveže svojo culo in — luk, luk, luk, luk — gre leč med tetko Lisico in kumo Lestvo.

In pojoč: »Oj, kdaj, kdaj, kdaj,« gre Racek dalje kakor do zdaj.

Nekoliko dalje se sreča s tovarišem Osirjem (osjim gnezdom), ki je vežbal svoje ose.

»O, dober dan, tovariš Racek,« pravi tovariš Osir, »kam pa tako nališpan in srčan?«

»H kralju grem iskat, kar mi je dolžan.«

»O, vzemi me s seboj!«

Racek si misli: »Nikoli nimaš dovolj prijateljev!«

»Dobro,« mu pravi, »a s svojo vojsko, ki jo imaš za sabo, se le utrušiš sčasoma. Naredi se prav majhnega, stopi v moj vrah, pojdi v mojo golšo stat in ponesem te prav rad.«

»Zares, to je misel!« pravi tovariš Osir.

In »v dvoredih na levo!« je šlo po isti poti kakor druga družba. Dosti prostora ni bilo, a so se malo stisnili...

In Racek je nadaljeval svojo pot in svojo pesem.

Tako pride v prestolico in jo ubere naravnost po glavni cesti do kraljeve palače v veliko začudenje naroda in venomer pojoč:

»Oj, kdaj, kdaj, kdaj
dobim jaz svoj denar nazaj?«

Potrka s klepáлом: tok, tok, tok!

»Kdo je?« vpraša vratar, pomolivši glavo skozi lino.

»Jaz sem, Racek. Hočem govoriti s kraljem!«

»Govoriti s kraljem... se kmalu lahko reče. Kralj obeduje in ne mara, da bi ga kdo motil.«

»Reci mu, da sem jaz in da sem prišel, že dobro ve, po kaj.«

Vrataf zapre lino in gre poročat kralju, ki je pravkar s prličem za vratom sedel za mizo z vsemi ministri.

»Že dobro, že dobro!« pravi kralj, smeje se; »že vem, kaj je. Naj vstopi in denite ga k puram in kuram.«

Vrataf pride doli:

»Izvolite vstopiti!«

»Dobro,« si pravi Racek, »pogledam, kako jedo na dvoru.«

»Tukaj, tukaj!« kaže vrataf. »Še korak... ste že prav!«

»Kaj? Kako? Na kurji dvor?«

Pomislite, kako je bil Racek jezen!

»A, tako torej!« pravi. »Le počakajte! Vas že prisilim, da me sprejmete:

Oj, kdaj, kdaj, kdaj

dobim jaz svoj denar nazaj?«

Toda pure in kure so živali, ki marajo samo za družino svoje vrste. Ko vidijo novega gosta, kaj počne in kako kriči, ga začno gledati postrani: »Kdo je to? Kaj hoče tu?«

Nazadnje tečejo vse skupaj nadenj, da bi ga s kljuni pobile.

»Izgubljen sem!« pravi že Racek, kar se na srečo spomni svoje prijateljice, telke Lisice, in zavpije:

»Lisica, Lisica! hiti in pridi, če ne, me nihče več živega ne vidi!«

Takoj skoči Lisica, ki je čakala samo na to besedo, ven, se vrže na hudobno perjad in — hrst, hrst, hrst — jo začne hrustati, tako da v petih minutah ni bilo ne ene žive več.

In zadovoljni Racek začne znova peti:

»Oj, kdaj, kdaj, kdaj

dobim jaz svoj denar nazaj?«

Ko začuje kralj, ki je bil še pri obedu, to popevko in ko mu gospa pastirica povedó, kakšen je kurji dvor, se grozno razjezi. Ukaže, naj tega presnetega Racka vržejo v vodnjak, da se ga iznebijo.

In zgodi se, kakor je rekel.

Racek je bil že obupal, videč, da bo končal v tako globoki luknji, kar se spomni svoje prijateljice, kume Lestve.

»Lestva, Lestva!« zakriči, »hiti in pridi, če ne, me nihče več živega ne vidi!«

Kuma Lestva, ki je samo čakala na to besedo, prihiti ven in upre svoji roki na ograjo vodnjaka. Racek spleza urno po njenem hrbtu in — hop! — že je na dvorišču, kjer začne znova peti.

Ko kralj, ki je bil še pri obedu in se je smejal, da je svojemu upniku tako nagodil, zopet začuje terjati denar, postane višnjev od jeze.

Ukaže, naj razbelijo krušno peč in naj vržejo vanjo tega presnetega racmančka, ki je prav gotovo čarovnik.

Peč je bila kmalu razbeljena, a to pot Racek ni imel strahu. Zanašal se je na svojo dobro prijateljico Reko.

»Reka, Reka!« zavpije; »hiti in pridi, če ne, me nihče več živega ne vidi!«

Botra Reka je hitela in prišla ven, se zlila — ššš — v peč in potopila vse, ki so jo zakurili. Nato se je razgrnila grmeč po dvorišču palače za več nego štiri čevlje na visoko.

Racek pa je zadovoljno vzplaval in pel na vse grlo:

»Oj, kdaj, kdaj, kdaj

dobim jaz svoj denar nazaj?«

Kralj je bil še vedno pri obedu in je že mislil, da je varen. Ko pa sliši Racka znova peti in ko mu povedo, kaj se je vse zgodilo, postane divji, preneha obedovati in grozi s pestmi.

»Sem mi ga pripeljite, da mu prerežem vrat!« kriči. »Sem mi ga pripeljite, brži!«

In takoj stečeta dva služabnika po Racka.

»Vendar,« pravi porednež Racek, stopaje po stopnicah, »vendar so se odločili, da me sprejmejo!«

Kako pa se prestraši, ko vstopi in zagleda kralja, ki je bil rdeč kakor puran in vse njegove ministre, ki so ga čakali stojé, s sabljami v rokah. Mislil je, da je tokrat izgubljen. Na srečo se spomni, da mu je ostal še en prijatelj, in zavpije s pojemačim glasom:

»Osir, Osir moj dragi, hiti in pridi, če ne, me nihče več živega ne vidi!«

Zdaj pa je postalo vse drugače!

»Bz, bz, bz! Na nož!« Vrli Osir je prišel z vsemi svojimi osami. Vrgle so se na srditega kralja in njegove ministre in jih pikale tako divje po obrazu, da so izgubili glave in so, ne vedoč, kam bi se skrili, poskakali vsi vprek skozi okno in si polomili vratove.

Racek pa je začudeno ostal v veliki dvorani sam kot zmagovavec. Ni se mogel oddehniti od začudenja.

Kmalu pa se spomni, po kaj je prišel v palačo, in, porabivši priliko, začne iskati svoj ljubi denar. Toda zastonj je brskal po miznicah in predalih, nič ni našel: vse je bilo zapravljeno.

Iskaje tako od sobe do sobe pride v dvorano, kjer je bil prestol, in ker je bil truden, sede nanj, da premisli svojo prigodbo.

In premišljeval jo je, da je zadremal.

V tem pa je narod našel svojega vladarja in svoje ministre, moleče vse štiri od sebe, na tlaku in se je razkropil po palači, da bi zvedel, kako

se je vse to zgodilo. Ko pa stopijo v prestolno dvorano, vidijo, da že nekdo sedi na kraljevem sedežu, in zaženo od iznenadenja in veselja krik:

»Kralj je mrtev, živel kralj! Bog je, ki nam ga je dal!«

Racek, ki se ni ničemur več čudil, je sprejel pozdrave množice tako, kakor da bi ne bil nič drugega vaju v življenju.

Nekateri so pač mrmrali, češ, da bo lep kralj tak racmanček. Tisti pa, ki so ga poznali, so rekli, da je gospodaren racmanček bolj vreden biti kralj nego tak razmetuh, kakršen je bil oni, ki na flaku leži.

Skratka: Stekli so pokojnemu kralju snemat krono z glave in so jo posadili Racku na glavo, ki se mu je prilegala, kakor bi bila ulita.

Tako je postal kralj.

»Zdaj pa,« je rekel po slavnosti, »gospo in gospodje, pojdemo jest! Jaz sem od sile lačen.«

IZ ANATOMIJE.

ALI JE V NAŠEM ŽIVLJENJU PO SMRTI ŠE KAJ ŽIVLJENJA?

DR. JANEZ PLEČNIK.

Odrežem vejico od vrbine — vrbovica je očitno mrtva; vrbovico vtaknem v zemljo, pa ne usahne, vrbovica poganja, cvete, postaja vrбина. Ali je z našim telesom tudi tako?

* * *

Krvni zgruzek smo položili za par ur v latvico, pa je pokazal dvoje plati: pokazal je zgornjo, zračno, prosto — dihano — plat in je ta plat svetlordeča (je arterijalne barve), in je pokazal spodnjo, dniščno — dušeno — plat in je letá plat temna, je vijoličasta (je venozne barve).

Obrnili smo zgruzek in smo ga položili zopet v latvico; barva (prejšnje) dušene plati se je čez par ur razjasnila, se je pordečila (se je arterijalizirala), in se je (prejšnja) dihana plat potemnila, se je poplavila, je poplavéla (je postala venozne barve).

Nekaj življenja je — se zdi — v zgruzku.

* * *

Kri nam teče pō žilah in je — povsem kar vemo — živa stvar: saj kri nastaja (čim več nas je, tem več je krvi), se množi (par dni po močnih krvavitvah je imamo zopet $\frac{1}{13}$ telesne teže), zginja (bledost in malokrvnost po bolezni je obče znana), kri skrbi za telesne organe (dovaja jim hraniva in jih oddaja organom), ostali telesni organi (črevo, pljuča, jetra, vranica, kostni mozeg) skrbé za kri. Kri, ki ni več v žilah, se sesede, se ne množi, (dobro varovana) ne zginja,

ona ne skrbi več za naše organe, pa tudi naši organi ne skrbe več zanjo in ne opravljajo (funkcionieren) več zanjo — mrtva je letá kri.

Ujemimo kri, ki ni več v žilah in ki je torej mrtva, v čisto posodo pa jo vlijmo — preden se zgruzi — v žilje soseda — pa se bo letáka »mrtva« kri množila, bo zginjala, opravljala bo za organe sosedovega telesa in sosedovi organi bodo zanjo skrbeli. Kri, ki ni več v naših žilah, torej le ni povsem mrtva.

* * *

Nos je kaj dostopen pomol sredi lic in je dobro pomemben za lepo obraz, pa so svoje dni in danes tudi odgrizali in odrezavali nasprotnikom nosove, prav za prav nosne končine (Nasenspitze); tudi kažnjevali so z odrezom nosa.

Papež Sikst V. († 1590) je pristal na to, da naj kaznujejo tatlóve z odrezom nosa in pod večno angleško kraljico Elizabeto († 1603) so rezali obrekovalcem nosove.

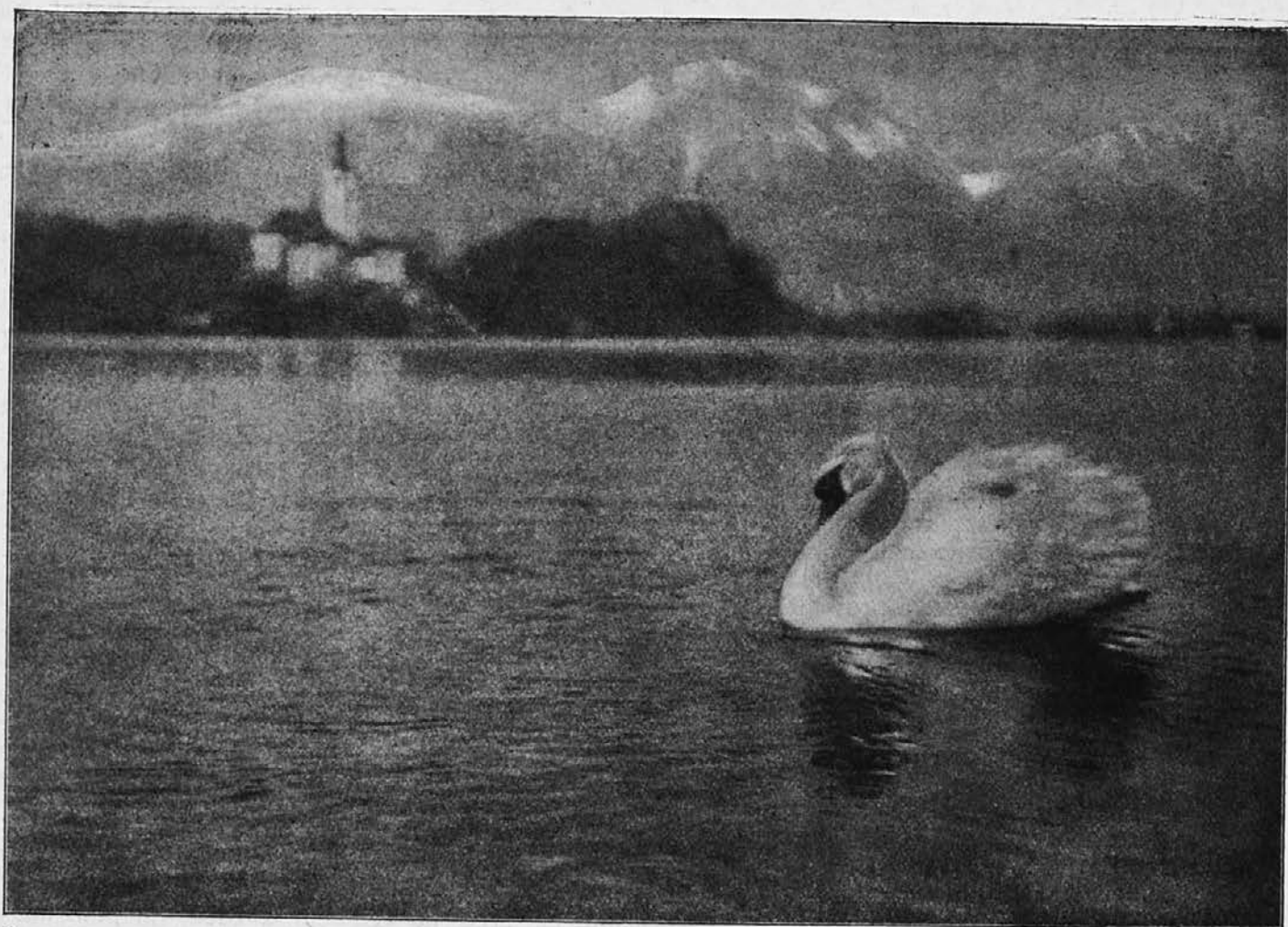
Nevečen (schwach, kraftlos, matt) mi je bila dobro znana beseda, pa najdem v Pleteršniku, da »vêčen« (Caf) označa kräftig, stark. Elizabeto — znano po energiji — sem torej označil kot večno; ne morem si misliti, da bi Slovenci ne imeli oznake za »energičen«. Komur je Elizabeti pridejan pridevnik odvêčen, naj ga kar zbriše, saj pridejana letnica pove, za ktero Elizabeto gre. — Levstik ima za energičen: krepkoduha.

Številnost breznoscev v tistih časih — pa tudi poprej in poslej — je napotavala zdravnike k razmišljanju, kako napravljati breznosim »nove« nosove, pa se je zdravnikom res posrečilo napravljati dokaj lepe nosove. Kirurg Tagliacozzi (Tagliacozzo) je zaslovel po stvarjanju novih nosov in mu je zgodovina pridela oznako »nasifex« = tisti, ki dela nosove, torej »nosár«.

Kirurgi delajo nove nosove iz kože na čelu in iz kože na lehteh: izrežejo iz kože listast kos, ga odmájijo od podklada pa pazijo ob enem, da ostane izrezek s podkladom ali pa z ostalo kožo vendarle v pecljasti zvezi; po peclju drže žile v listast izrezek, ta je torej prehranjan in torej ni mrtev. Kirurgi privihajo odmajen izrezek kože proti nosu, ga priravnajo na nosni nedostatek in ga ob njem pritrdijo. Robovi listastega izrezka pa robovi nedostátka se sprimejo, zrastejo, se scelijo in nove žile poženejo iz nosa v listast izrezek pa kirurgi nato prerežejo pecelj. Vse to je precej dobro umljivo.

Toda: odrezan nosni konček, nosni odrezek je pa menda vendarle mrtva stvar: nosni odrezek, nosni odgrizek (der weggeschnittene, der weggebissene Nasenteil) ne raste več; on ne čuti več, če ga ščipljemo; predan zunanjstvu se ne ohrani: on gnije ali se pa suši, on zgrije ali se pa posuši; — odrezek ali odgrizek je očividno mrtva stvar.

Zunanjstvo je narejenka in naj pove die Außenwelt.

Pomladni snegovi. Motiv z Bleda. (Bromovo-oljni tisk, povečan. Fot. Fr. Krašovec.)

Garengoot (r. Garanžó) pa pripoveduje (Hyrll), da so pri tepežu odgrizli nekomu nos, da je odgriznjena nosna končina padla na tla, da se je valjala po tleh in da so po njej stopali, pa da so letá odgrizek — čez pol ure — zopet postavili in pritrdili na prejšnje mesto ter se je odgrizek sprijel z ostalim nosom. Torej: povsem odstranjen nos in postavljen nazaj na staro mesto (časih) znova priraste; v nosnem odrezku oziroma odgrizku je torej še neko življenje.

Celu (der Stirne) so za spodnjo mejo obrvi (*οφρύς*, reci: ofris) in je koža med obrvmi neporasla (*μεσόφρυον* r. mesófrion = medobrvje) pa pravijo latinci med obrvmi ležeči goli koži glabella (potemek od glaber = gol) = golína. Hyrll opisuje na nosu 5 odmerkov: 1. Kōren nosa (neposredno pod čelno golino); 2. hrblišče (steme) nosa; 3. končino nosa (Nasenspitze); 4. stranici nosa (v kolikor sta stranici trdi, koščeni) in 5. nosni »krili« (Nasenflügel); o letéh mehkih delih stranic piše Hyrll: sie sind wahre Lider der Nase und besitzen unter den Formbestandteilen derselben die meiste Beweglichkeit = krila so kar »veke (vehe)« nosa ter so od vseh odmerkov nosa najbolj mekljive. Nosníca (Janežič, Wolf) naj ostane — tako sodim — le za Nasenloch pa naj »nosne veke« označajo Nasenflügel.

* * *

Zob — tako navadno sodimo — ima kar sploh malo življenja v sebi — pa bojo tile, močne omembe vredni, slučaji za marsikoga jasneči.

V vrafslavskem (Breslau) anatomskem muzeju je s é k a v e c (Schneidezahn, dens incisivus) spravljén, ki kaže sceljen prelom. O stvari je povedati (Hyrll) tole:

Na dijaškem telovadišču so odbili z rapirjem (z lahko sabljo) — šlo je za nezgodo — enemu telovadcev betico sekavca (Schneidezahnkrone) tik nad korenino in to tako, da je odlomek (betica) visel še na zôbrnah (Zahnfleisch, zôbina, dlesna); kirurg je bil navzoč in je potisnil odlomek v zobišče nazaj ter ga je priravnal na zobno korenino — pa se je odlomek prijel korenine znova in se je zob scelil. Sceljeni zob je napravljál neprestane bolečine pa so ga izdrli. Na izdrtem zobu vidiš scelek (callus) ob lomu in vidiš lahko obstransko meknitev (dislocatio ad latus) lomkov. Odlomljena zobna betica bi bila pač — po vsem kar vemo — odmrla, ko bi jo bili pahnili bili. Odlomljena zobna betica je imela torej v sebi le še neko življenje, čeprav je bila ločena od korenine, ker odbita z rapirjem.

O izdrtih zobeh sodimo kar v obče, da so mrtvi. Lomnitz (po Hýrtlu) pa pripoveduje, da so dekletu izbili zobe; zobe — izbite in po sobi raztresene — so zbrali, so jih oprali v mlačni vodi, pa so jih poteknili dekletu nazaj v zôbnice; zobje so se iz nova prijeli. Ko bi bili páhnili izbite zobe, bi jih pač vsakdo označal za mrtve.

Rajniki dr. Stojc mi je pravil, da je potegnil s kleščami za gniležast zob in ga je izdrl, izpahnil pa je obenem še zdravega soseda; letéga je potisnil nazaj v določeno mu zôbnico in zob se je prijel. Zobozdravniki — in to je kar v občini rabi — izdero gniležast zob, ga očistijo ter ga znova vstavijo. Skušnjo, da se izdrti zobje znova »primejo«, so ameriški in angleški zobozdravniki — nekam sto let je tega — izrabljali: izdirali so — seveda za dober denar — revnim dekletom lepe in zdrave zobe, pa so izdrte zobe ustavljali v zôbnice bogatim dekletom, ki so jim prav takrat izdrli njih slabe, objedene, gniležaste in črnikaste zobe.

Zgornji sekavci so bili najdražji. Zgornji sekavci lepótišo lice pred vsem pri smeji — pa so davni Grki rekali zgornjim sekavcem *γελασίνοι* (r. gelazínoj; glagol je *γελῶ* (r. geláo = smejati se) pa bi jih Slovenec označil morda kot sméjāvčke, smejčke. Tudi naši konji, naši psi se časih »smejejo«: nagubajo zgornjo ustnico in kažejo zobe (fleischen) kot da bi se rogali; pa Rusi smejanje, posebej porogljivo smejanje, označajo kot »zubaskálstvo« (kazanje zob) in, ki se smeje, je »zubaskál« (tisti, ki kaže zobe). — Jamice na licu — polnih ženskih obrazov ne majhen kras — poznamo. Nemci jih označajo kot »Wangengrübchen«; Marcial (latinski pesnik; 43—104 p. Kr.) opeva take jamice kot gelasinus in velja za to v nemščini »Lachgrübchen«, torej tudi smejavčki ali smejavčice; pesnikom dodajem, da so davni anatomi rekali ličnim smejavčicam umbilicus Véneris (r. umbilikus) = popek Venere.

Starši umazanih duš (Rabenelfern) so se oprijeli kupčije z zobmi, so se polaknili denarja in so silili lastne otroke, če so leli imeli lepe zobe, k prodaji zob. Vsa ta umazana kupčija z zobmi se je udomačila, pa se tako razpasla, da sfe jo Anglija in Amerika ustavili in zatrli šele s posebnimi zakoni in določbami.

Govoril sem v baščanskem okraju otoka Krka s stárko, ki je predla na roko; pokazala mi je (bogato izrezljano) »preslico«, pokazala predivo; predivo ni bilo prosto ovito krog preslice in je hičalo v posebni trdni cap: v »vezalu«; »vezalo« je zgoraj in spodaj odprto; nit teče iz spodnje odprtine na »vretenó«; pazdêrje, brano iz prediva, pa polaga predica skozi gornjo odprtino vezala nazaj na predivo in je predica označila pazdêrje kot »páhnice«. Pahniti pomeni torej očividno tudi: (mit einiger Sorgfalt) zur Seite legen — torej tako nekaj kot govori Nemec eine Ware abstoßen; na lelo opozarjam, saj tiče naš stavek: »ko bi bili pahnili izbite zobe«; slovenskemu ušesu ne poje ugodno in mu poje pretrdo: ko bi bili zobe stran zagnali. Zadeva je za slovenskega zdravnika tem bolj živa, ker je ein »ver-rückter« Mensch po naše »pahnjen« človek (Caf).

Izdrť zob je — kot vemo — mrtev in je v njem — to kaže skušnja, le še nekaj »življenja«.

Govorili smo o samoodsebnih gibih (refleksih) (Mladika 1928 št. 3), pa smo jih ločili v prave (wohlgeordnete) in v krive (ungeordnete). O prave m samoodsebnem gibu govorim n. pr. ko sežem z desnico na levico, če me na levici grize, ujeda, ščiplje, ko n. pr. desnica obriše jedkovico (ätzende Flüssigkeit), ki mi kane na levico. Prav samoodsební gib opaziš tudi pri žabi, ki ji omažeš levi skok z jedkovico, ki jo vščipneš s ščipačo v levi skok — žaba obriše jedkovico z desnim skokom oziroma skuša »odbrisati« ščipalo z desnim skokom.

Žaba, ki ji odrežem glavo, je — očividno in po vsem kar vemo — mrtva. Žaba, ki sem ji odrezal glavo in ki je torej mrtva, pa tudi »briše« z desnim skokom levega, če letéga uščipnem, če letéga omažem z jedkovico: zdi se torej, da je žaba — ki sem ji odrezal glavo in ki je torej kar mrtva — še živa.

Žabi odrežem glavo — žaba je torej mrtva; prav tej žabi preparam koš in trebuh — pa vidim, da srce v tej obglavljeni, v tej mrtvi žabi bije, da srce utripa; pa vidim tudi: srčni stisljaji in odnehi se v mrtvi žabi kar tako lepo vrste, kot smo vajeni letéga vrstenja pri živi žabi. Kaj naša žaba še živi?

Žabi — ki sem ji odrezal glavo, pa sem ji preparam koš in trebuh in ki v njej srce še bije — izrežem srce, ga vzamem iz žabe, ga položim v čisto posodo pa vidim: da izrezano srce bije in še bije in da bije po cele ure, da bije po cele dneve, da bije neprestano po cele tedne — pa torej izrezano žabje srce še živi?

Skušnja kaže, da srce bije po smrti pri žabi, pa da srce bije pri vseh živalih po smrti; posnemam po Landoisu, da bije srce kunca in izrezano iz kunca še po 15 in pol urah; izrezano srce miši bije 46 in pol, pasje 96 in pol ure in bije izrezano človekovo srce še 4 ure.

Srce ima prekate in ima preddvore, pa so opazili, da prekata najprej prenehata z utripanjem, pa da odneha levi preddvor za prekatoma in da desni preddvor popusti z utripi zadnji — pa so označali desni preddvor kot »últimum móriens« = tisto, kar (v živali) umre zadnje.

* * *

Telo nam je sestavljeno iz zložnikov, nekam stkano je iz teh zložnikov, pa pravimo — da so naši organi stkaní; pa so naši organi različno stkani ter imamo torej v telesu raznolična tkiva. Izrežemo košček tkiva — izrezan, odrezan košček je povsem kar vemo mrtev — pa ga damo v primerno (stekleno in prozorno) shrambico in ga krmimo s svežo krvno sirolko — pa nastajajo novi

zložniki, nove celice, pa izrezani košček raste, se večja — vse to je jasno opazno z mikroskopom. Izrezan košček torej ni mrtev.

* * *

Po vsem, kar smo povedali, postajajo umevne besede, ki jih piše Ziegler (*Allgemeine Pathologie* 1905):

Bitje, ki so v njem vsi organi s svojimi opravki (funcio) za vselej prenehali, označamo kot mrtvo. Umremo v trenutku, ko eden ali pa več za življenje neobhodno potrebnih organov z opravki odpove. Ni treba, da bi ob trenutku smrti vsi organi odpovedali. *Narobe*: pravilo je celo, da dobro število organov ostane dejavno tudi po trenutku, ko je življenje iz nas nepovratno izginilo, in da ti organi drug za drugim odmirajo in da umro šele po neki dobi. Življenje bitja prehaja v smrtnost (smrtno stanje) torej stopnjema s polahnim (langsam) ugašanjem dejavnosti organov.

NAŠE PRIJATELJICE.

ING. CIRIL JEGLIC.

Krizantema.

»Zlata cvetlica« bi lahko slovenski rekli krizantemi, ki je dobila svoje ime po grških oznakah *hrysós* = zlatorumen in *ánthemos* = cvet; mnoge vrste iz rodu krizantem imajo namreč krasno rumeno cvetje. Številne tuje vrste krasijo naše vrtove deloma že spomladi in poleti ali pa zacveto šele jeseni. V naših krajih domača krizantema je travniška *ivanjščica* ali kresnica (*chrysanthemum leucanthemum*). Priljubljena cvetlica — trajnica za na vrt je njena požlahtnjena sorodnica s španskih Pirenejev — velikocvetna kresnica (*leucanthemum maximum*). Takisto se razcvetajo od junija do jeseni raznobojne enoletne vrtno krizanteme (*chrysanthemum carinatum*, chr. *coronarium*, chr. *segetum*, chr. *inodorum*). Lončno *marjetko* (*chrysanthemum frutescens*) bomo opisali na drugem mestu.

Vse navedene vrste pa daleč prekaša po žlahtnosti in lepoti indijska krizantema (*chrysanthemum indicum*), ki je splošno znana pod imenom »krizantema«. To je tista mogočna »mrtvaška roža«, ki nam o vseh svetih na grobovih tako veličastno prepeva svoj tihi »Nad zvezdami«, ona je tista moderna, čarobna plemkinja z neizčrpno bujnostjo lepote, ki jo v novembru in decembru vedno znova občudujemo v cvetličarnah.

Krizantema je trajnica z enoletnimi nadzemnimi deli; doma je s Kitajskega, kjer kot samorašča rastlina cvete zlatorumeno ter ji torej po pravici prifiče ime »zlata cvetlica«. Omenja jo že Konfucij

500 let pred Kristusom. S Kitajskega se je krizantema razširila na Japonsko, kjer so jo po dolgotrajnem negovanju silno izpopolnili in jo imajo še danes v izrednih časih kot narodno cvetlico. V prošlem stoletju je japonski cesar ustanovil kot najvišje odlikovanje red krizanteme. Šele v 18. stoletju smo dobili japonske krizanteme v Evropo. Prvi so jih začeli gojiti Angleži, ki so l. 1825 priredili že večjo razstavo krizantem z 10.000 cvetovi. Poleg njih so si poslednje čase pridobili velik sloves v požlahtnjevanju krizantem zlasti Francozi in Američani. Toda vsi ti vzgojevalci so se učili in se uče od japonskih mojstrov; najlepše, velikocvetne, pitane novosti smo dobili v Evropo z Japonskega.

Japonci so znani kot narod, ki je najbolj vdan cvetlicam in mu je vsa duševnost prepletena z življenjem cvetlic. Pravijo, da je »dežela jesenskega solnca« podobna cvetličnemu raj; cvetlični vrt je Japoncu njegova pesem, življenje in sanjavo čustvovanje njegovega srca. Pet velikih narodnih praznikov imajo Japonci, a vsak praznik je v motivni in simbolni zvezi s posebno rastlinsko vrsto. Na prvem, noveletnem prazniku, ki ga obhajajo prvi dan prvega meseca, kraljujeja bor in bambus. Drugi praznik — tretji dan tretjega meseca — je

Japonske krasolice.

Iz polelnega potaknjenca vzgojena krizantema.

dekliški praznik: tedaj se vse smeje in vse žari v rožnatem snegu cvetočih breskev. Tretji praznik obhaja peti dan petega meseca moška mladina, njen je cvet perunike. Naslednje slavje, ki ga praznujejo sedmi dan sedmega meseca, je namenjeno lepim ženam; te ne potrebujejo posebnih cvetlic, ker so »rože med rožami«. Peti in zadnji praznik v letu je pa kraljevski praznik »kiku« (= krizantem). Kiku je Japoncu podoba in znamenje dolgega življenja, zato slavijo praznik krizantem stari in mladi brez razlike. Pravijo, da je ta jesenska slovesnost še mogočnejša od nežno-sanjavega dekliškega praznika v spomladnem smehu cvetočih breskev. Ves narod se raduje ob cvetju »cesarske cvetlice« kiku. Podoba krizanteme je vtisnjena v grb japonske vladarske hiše, ki je najstarejša na svetu. Na Japonskem vidiš krizantemo tudi v najmanjšem vrtu, v slednji hiši se razcveta z ljubeznijo negovana kiku in mnogim deklicam pravijo »Okikusan« (= »gospodična krizantema«). V »deželi 500 jeseni«, kakor nazivajo svojo domovino japonski pesniki, je zraka, svetlobe, solnca dovolj za krizantemo, da se razvije do najpopolnejše krasote in učinkovitosti. Japonski vrtnar goji krizanteme z nepopisno skrbnostjo, z najpotrpežljivejšim trudom se posveti posamezni rastlini, ki jo oblikuje v čudovite, fantastične podobe in se mu zato res posreči, da pričara čudeša lepote iz krizantem.

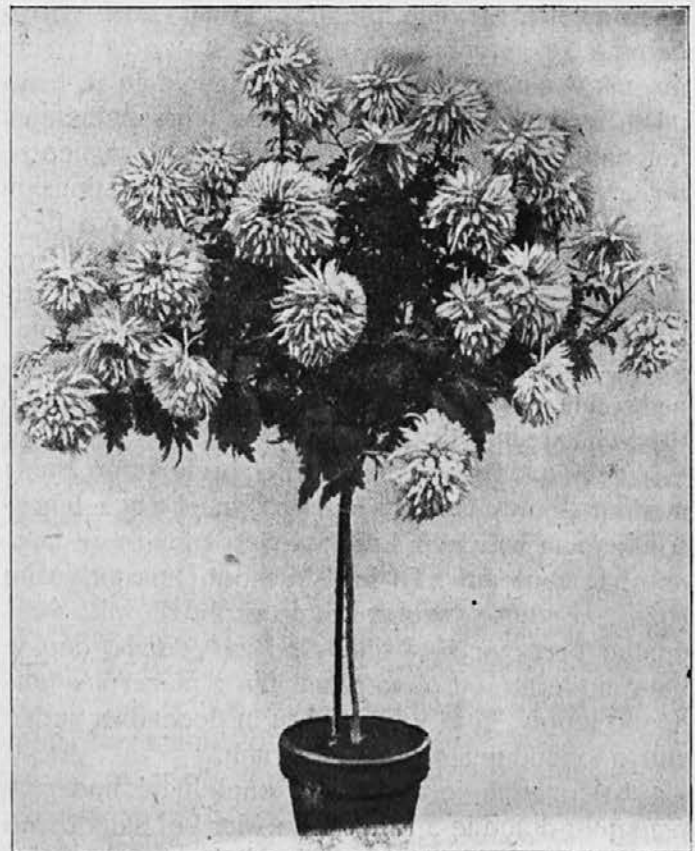
Krizantemo odlikujejo mnoge vrline, ki so ji pripomogle, da se je do danes tako zmagoslavno priljubila po vsem svetu. Barve cvetov žare v številnih izpremenah: od čisto bele in živo rumene do kostanjevo rjave in temno škrlatne; manjkata le modra in črna barva. Dolgopecljate cvetne glavice ki dosežejo pri nekaterih sortah po posebnem vzgojnem načinu velikost otroške glave, so gosto pitane (napolnjene) z dolgimi, jezičastimi ali iglastimi (cevastimi) cvetnimi listi, ki so navadno nekoliko uviti in nakodrani navznoter ali navzven. Rastlina je lepe rasti in mnogo je vredno zlasti to, da bogato cvete v pozni jeseni, ko vrtnarji nimajo več za rezanje ne vrtnic ne dalij.

Sobnemu vrtnarju ni mogoče vzgojiti tako velikih in krasnih cvetov, kakor jih vidimo v cvetli-

čarnah in na razstavih. Krizantema se ne počuti dobro, če jo gojimo vedno le v sobi. Čez polelje je rada na prostem, kjer posadimo izločene rastline na dobro pognojene gredice ali pa jih posadimo v zemljo z lonci vred.

Ko pozimi, kmalu po končanem cvetenju, krizantemi usahne steblovje, ga porežemo prav do lončnega roba ter pustimo le mlade poganjke, ki se često prikažejo že rano in katere porabimo za potaknjence. Najbolje je, da imamo do februarja stare rastline ob oknu hladne in zračne sobe. Po potrebi jih v februarju ali najkasneje v marcu postavimo v nekoliko toplejše, da dobimo od njih dovolj potaknjencev. Za potaknjence vzamemo le poganjke, ki vzbrste iz zemlje, in ne fistih, ki poženejo tu pa tam še iz ostankov steblovja. Stare rastline zavržemo. Krizanteme puščajo tudi čez zimo na vrtu. Navadno jih zima ne uniči, niso pa tako lepe kakor na novo vzgojene iz potaknjencev.

Potaknjence, približno en prst dolge, odrežemo z ostrim nožem ter jih po 5–8 skupaj potaknemo ob robu 10 cm širokega lonca, ki smo ga napolnili s peščeno gnojevko. Ukoreninijo se radi, zlasti v zaprtem zraku, če smo čez lonec poveznili steklen zvon. Posebne toplote ne potrebujejo. Ko se razvijejo korenine, utrdimo mlade rastline v hladnem zraku ter jih konec marca presadimo posamič v majhne lonce (6–7 cm široke).

V drevesce vzgojena krizantema.

Včasih pa razmnožujemo krizanteme še ponovno, in sicer poleti, v juniju. Za potaknjence služijo tedaj vršiči mladih rastlin, katere smo vzgojili iz spomladnih potaknjencev. Poletno razmnoževanje je priporočljivo pri velikocvetnih sortah. Iz poletnega potaknjenca vzgojimo enostebelne rastline, ki razvijejo le po en, a mogočen, zelo velik cvet (glej sliko).

Krizanteme hitro rastejo, če jim daš svetel, hladen in zračen prostor. Mladim rastlinam v majhnih loncih postane kmalu pretesno. Kakor hitro prirastejo korenine do lončne stene, jih moraš spet presaditi. Pri presaditvi vzemi prav redilno in močno prst (zmes gnojevke in krtinke z dodatkom listovke ali peska).

Že v začetku vzgoje moraš misliti na to, v kakšni obliki se naj razvijejo rastline. Pri krizantemah razlikujemo grmičasto obliko, nizko in visoko steblo. Rastlinam, ki se naj razrastejo v grmič, a po svoji naravi silijo preveč kvišku, moraš že v mladosti odščipniti vrh nad petim ali šestim listom; ko nato odženejo obstranski poganjki, skrajšamo tudi do tretjega lista, čim razvijejo peti list. Za deblo pa pustimo mlado rastlino, da zraste do primerne višine, ter ji medtem odstranjujemo vse obstranske poganjke.

Miss Edith Cavell.

Ada Owen.

V začetku maja prenesemo mlade krizanteme na vrt. Rastlinam smo dollej že dvakrat ali trikrat izmenjali lonce z večjimi in dali novo, krepkejšo prst. Na gredah, ki ne smejo biti preveč v senci, sadimo krizanteme približno pol metra narazen. Dokler ne začne brsteti cvetno popje, lahko krizanteme še ponovno presadiš, a varuj pri tem korenine. Dobro je, da pri presajanju primešaš v prst, ki naj bo čim redilnejša, še nekoliko kurjeka ali golobjeka. Vsekakor pa moraš sedaj krizantemam, ki potrebujejo mnogo hrane, prav marljivo gnojiti; dvakrat, trikrat na teden jih zalij z gnojnico.

Posebno pazi tudi na to, da rastlinam v loncih nikoli ne zmanjka vlage. V vročem poletju enkratno zamakanje na dan premalo zaleže, če hočemo, da nam bodo krizanteme razvile mogočno in lepo cvetje. Tedaj jim je treba včasih vsak dan zaliti dvakrat ali trikrat, le ne v najhujšem opoldanskem solncu. Večkrat zrahljaj prst na površju. Manj je treba zalivati, če zemljo pokriješ s tenko plastjo prhlega gnoja ali komposta, da se ne zaskorji. Krizantemam je zelo po volji, če jih dopoldne in zvečer temeljito popršiš z obilno roso.

Le do konca junija lahko krizantemam skrajšuješ (pinciraš) poganjke, a vedno nad očesom, ki gleda na zunanjo stran. Pri nekaterih grmičastih krizantemah rabiš nož le tedaj, če hočeš iztrebiti pregoste poganjke. S pravilnim in pravočasnim pinciranjem prisiliš rastlino, da razvije lepo in košato krono. Posebni ljubitelji vzgajajo krizanteme v najrazličnejših umetnih oblikah. Lahko je vzgojiti obliko drevesca. Kakor smo že omenili, pustimo za ta namen spomladni potaknjencec, ki je krepke rasti, da nam zraste ob palici do določene višine. Mlado deblo privezujemo na oporo, a vse obstran-

ske poganjke previdno odstranjujemo tako, da ne okvarimo listov na deblu. Ko priraste steblo nad palico, ki označuje višino debla, odščipnemo mladiki vrh; poganjke, ki nato odženejo pod vrhom, večkrat pinciramo, da dobimo enakomerno razvito in košato krono.

Od junija dalje prenehamo s skrajševanjem in le tu pa tam je še treba iztrebiti slabotne poganjke, da se potem ostale mladike bolj okrepe ter razvijejo čim večje in popolnejše cvetove.

Pri krizantemah nastavi vsak poganjek na koncu po en cvetni popek, a poleg njega se pojavijo takoj novi poganjki z novim popjem. Cvetni popek in novi poganjki se med seboj ovirajo v razvoju, ker drug drugemu kratijo popolno prehrano. Če pušiš oboje, ne moreš pričakovati velikih cvetov. Čim se cvetni popki dobro razločijo, pušči vsaki mladiki najmočnejšega, a vse druge odščipni.

Krizantema ima mnogo sovražnikov. Napadajo jo plesnoba in rja, uši in ličinke. Tu pa tam se nevarno razpasejo ličinke neke stenice (*lygus pratensis*), ki rijejo in žro v mehkih, debelih pecljih mladega popja tako, da se cvetovi ne morejo razviti; te stenice je treba obirati v hladnih jutrih, preganjamo jih tudi s kvasijevim odvarkom, ki ga razpršimo po vršičih rastline. Toda vsi ti zajedavci povzročijo znatnejšo škodo navadno le na zamenjenih ali nepravilno oskrbovanih rastlinah.

Pred prvim mrazom prenesi krizanteme v nezakurjeno, zračno in svetlo sobo. Tiste rastline, ki si jih spomladi izlončil, moraš v septembru spet vsaditi v lonce. Prostor, kjer naj krizanteme zacvetijo, naj bo svetel, bolj suh in ne pretopen ($7-10^{\circ}\text{C}$). V zaprtem, vlažnem ozračju se cvetovi slabše razvijejo, a pri višji toploti začne listje prezgodaj rumeneti. Varuj jih tudi prepihu; na krizantemah, ki so se prehladile po prepihu, se brž vgnezdi plesnoba.

Če postaviš pozimi krizanteme, ki že cveto, v zakurjeno sobo, jim seveda začne odpadati listje, a to ni več posebna škoda. Vendar deni rastline, ki si jih v cvetju prinesel od vrtnarja, rajši na hladnejši prostor, če hočeš, da bo dlje trajalo cvetenje. Z grmičev, ki niso lepe oblike, lahko porežemo cvetje za v vazo; dolgopecljati cvetovi prav tako dolgo ne usahnejo v vodi kot na rastlini.

Ko pa rastline odcveto, jim nadzemne dele odrežemo ter jih prezimimo v kleti ali hladni sobi. Mladikam, ki začno brsteti iz zemlje, moramo nuditi svetlejši prostor, da dobimo pravočasno jedrovite potaknjence. Pozimi je redko potrebno zamakati.

Razlikujemo zgodnejše in pozno cvetoče krizanteme. Kesne sorte je pozimi v sobi težje gojiti. Zgodnje sorte pa odcveto, preden začnemo v stanovanjih kuriti.

Izbor lepih krizantem obsega preko 1000 sort. Zgodnje, pitane sorte za vzgojo v loncih so n. pr.: *M. d. Gustave Henry* (bela), *Mis Edith Cavell* (jantarnorumen), *Queen Mary* (čisto bela; velik cvet). Zlasti poslednja, pa tudi *Edith Cavell* sta zelo pripravni za vzgojo velikih cvetov (enostebelne rastline z enim cvetom).

Zale in dražestne so tudi enostavne krizanteme, ki so se uveljavile zlasti zato, ker so mnogo manj občutljive nego polnocvetne sorte. Posebno priljubljena je nežnorožnata *Ada Owen*, ki cvete izredno bogato. Dobro vzgojena *Ada Owen* v obliki drevesca razvije v prvem letu malone tisoč cvetov. Ta sorta ljubi mnogo svobode. Ni ji po volji rezanje in odščipavanje; rastlino, ki jo gojiš iz potaknjenca, pušči, da sama od sebe razvije krono, in šele, ko se vrh dovolj razkošati, otrebiš deblo od stranskih poganjkov. Da se krona zgradi bolj na široko, potakni okrog debla par palic ter priveži nanje posamezne veje, ki silijo pregosto kvišku. Najbolj ji ugaja, če jo brez lonca vsadiš na solnčno vrtno gredico. Jeseni je ni treba vlončiti prej, doker se izrazito ne razvije cvetno popje. Po cvetenju jo obrežeš do tal, da dobiš za potaknjence čvrste poganjke, ki vzbrste iz zemlje.

Nekatere sorte krizantem z manjšimi glavici gojimo na solnčnem vrtu kot trajnice (perene), ki ostanejo čez zimo zunaj na prostem. Zgodnje, ki jih odlikujejo izredno jasne barve, cveto že poleti, v juliju, avgustu in septembru, n. pr. bela *Pluie d'argent* (»srebrni dež«) in solnčnorumen *Sonne*, druge pa cveto še kesno v novembru in prav do snega še dolgo potem, ko je dalje, kraljice jesenskega vrta, poparila slana. Za posebne namene jih lahko presadimo v cvetlju; zlasti nizke, grmičaste sorte so prav prikladne za na grobove in za na balkon.

Nande Vidmar: Sv. Rupert. (Oljna slika.)

ŽIVI TELEGRAF.

SPISAL BOLESŁAV PRUS.* IZ POLJSKINE PREVEL SEDIVY.

Ob svojem obisku v sirolišnici je videla gospa grofinja nenavaden dogodek: štirje dečki so se trgali za raztrgano knjigo in se medsebojno pretrepali s pestmi.

»Zdi se mi, da se pretrepate?« se je zadirčno ujezila prestrašena gospa. »Zašto nobeden od vas ne bo dobil slaščic in razen tega boste še šli vsi klečat.«

»Gospa, prosim, zašto, ker mi je on vzel Robinsona!« se je opravičeval en deček.

»Ni res, on je vzel meni,« je ugovarjal drugi.

»Vidiš, kako lažeš!« je zavpil tretji. »Saj si ti meni vzel Robinsona.«

Redovnica je objasnila gospe, da se kljub pazljivemu nadzorstvu podobni dogodki večkrat ponavljajo, ker bi otroci radi čitali, a sirolišnica nima knjig.

V srcu gospe grofinje je zasvetila neka iskra. Ker pa jo je razmišljanje izmučilo, se je trudila pozabiti na to. Šele v salonu gospoda dvornega svetnika, kjer je bilo treba govoriti o pobožnih in dobrodelnih stvarih, je pripovedovala svoj doživljaj v sirolišnici z redovničino pripombo. Pri poslušanju je prevzelo gospoda svetnika nenavadno sočutje. Ker je bil bolj spreten in umen v mišljenju, je predlagal, da bi naj siročam poslali knjig. Spom-

* Aleksander Głowacki, ki je bil znan pod svojim pesniškim imenom Bolesław Prus, se je rodil leta 1847. Studije je končal v Varšavi na glavni (visoki) šoli, kjer je študiral računstvo in prirodopis. Da bi se bolje uživel v svojo stroko in spoznal tudi življenje delavcev, je nekaj časa delal kot navaden delavec v električnih podjetjih. Bolj kot elektrika pa ga je zanimalo časnikarstvo in leposlovje.

Tudi pričujoča drobna črtica bridko vreže v »blaga čustva« bogatinov. Revčki iz sirolišnice pokličejo na pomoč (za knjige), odzove pa se jim speč prvi — revež delavec; živi telegraf, ki vodi od srca do srca, je ljubezen, bogata svojat pa komaj lesen telegrafski drog.

Razen s časnikarstvom se je bavil Bolesław Prus z leposlovjem že od l. 1872. Napisal je celo vrsto povesti.

V zrelejših letih je začel pisati tudi romane. V svojem prvem romanu »Placówka« (izg. placovka = predstraža) opisuje poljskega kmeta Slimaka, ki vzdrži na svoji zemlji kljub nemškemu prifisku, čeprav ne najde podpore, temveč samo omalovaževanje in zaničevanje pri poljskih plemičih, ki so si lastili patent na narodnjaštvo, obenem pa prepuščali zemljo Nemcem. (Ta roman je izšel v slovenskem prevodu.)

Ko so se drugi Poljaki igrali z revolucijo, je Bolesław Prus delal. Ko so drugi obupavali, je Prus delal. Verjel je, da ima več kot dvajset milijonski poljski narod dovolj sile in moči za svoje življenje; treba jih le vzbuditi. Bolesław Prus je bil trdno prepričan, da se da vse doseči z dobro voljo in vztrajnim delom. Umril je sredi dela dne 19. maja 1912.

Če nazivajo Sienkiewiczza (izg. Senkjevčič) vero, Orzeszkowo (izg. Ožeškovo) pa ljubezen, potem bi morali nazvati Bolesława Prusa upanje poljskega naroda.

nil se je celo, da ima nekje v omari ali kovčegu celo zalogo zaprašenih knjig, ki jih je nekoč nakupil za svoje otroke. Sam pa je bil že vendar preveč neokreten, da bi premetaval babilonsko zmešnjavo v omari in kovčegu.

Zvečer je dvorni svetnik obiskal gospoda Z., ki je vse svoje življenje posvetil temu, da je izkazoval majhne usluge ljudem, ki so med VII. in III. činovnim razredom. Ker se mu je hotel skazati hvaležnega, je gospod svetnik pripovedoval gospodu Z. to, kar je grofinja videla v sirolišnici in slišala od redovnice. Za svojo osebo je izrazil mnenje, da bi se bilo treba pobrigati za knjige za sirote.

»Nič ni bolj enostavnega!« je zaklical gospod Z. »Jutri pojdem v uredništvo »Kurirja« in poskrbim, da bi priobčili poziv.«

Drugega dne je priteknel gospod Z. ves zasopel v uredništvo »Kurirja« in prosil pri vseh svetnikih urednike, da bi pozvali učitelje, naj darujejo kaj knjig za sirote.

Imel je srečo, ker je manjkalo za list nekoliko vrstic kričavih novic. Zato se je poročevavec, ki je polnil ta čustveni kofček lista, vsedel in napisal:

»Krdelo otrok, ki je pod javno zaščito, trpi pomanjkanje knjig. Otroci vroče hrepene po njih. Spomnite se gladnih duš!«

Nato je žvižgajoč odšel obedovat.

Nekoliko dni pozneje, v nedeljo, sem naletel pred zaklenjenimi vrati uredništva slabo oblečenega človeka, ki je imel tako črne roke kakor dimnikar. Za njim je stalo slabotno in mršavo dekle z zavojem starih knjig.

»Kaj želite, gospod?«

Umazani človek je snel čepico in bojazljivo odgovoril: »Prinesla sva, prosim, nekoliko knjig za fiste gladne, ki ste pisali o njih.« Sloko deklet se je priklonilo in zardelo, kolikor ji je to dovoljeval začetek zlatenice. Vzel sem od dekleta knjige in jih izročil uredniškemu slugi.

»Kako se imenujete, gospod?« sem ga vprašal.

»Gospod, prosim, zakaj to vprašujete,« je zajeceljal v zadregi.

»Moramo vendar natisniti, kdo je knjige dal.«

»O, tega ni treba! Prosim jaz sem vendar ubog delavec iz tovarne za klobuke. To ni potrebno!« Nato je odšel s svojo blede hčerko.

Poleg mene je stal učen profesor fizike. Prav gotovo mi je zato prišel na misel telegraf nove konstrukcije.

Centrala je bila sirolišnica, manjši telegraf pa delavec iz tovarne za klobuke. Ko je centrala dala znamenje, je drugi telegraf takoj odgovoril. Ko je eden zaprosil, je drugi takoj prinesel. Mi drugi pa smo vršili samo posel telegrafskih drog.

KRALJ ALKOHOL.

JACK LONDON. — Iz angleščine prevel JOS. POLJANEC.

Enajsto poglavje.

Nikdar mi ni bilo žal tistih mesecev divjega življenja, ki sem jih bil preživel v družbi z Nelsonom. Ta človek je v resnici znal jadрати, čeprav je pripravil v strah vsakega, ki se je vozil z njim. Tako krmariti, da je komaj komaj utekel pogubi, je bilo njegovo veselje. In njegov ponos je bil, da je storil nekaj, kar si nikdo drugi ni poskušal ni upal. Njegova blazna strast je bila, da ni nikdar zvil jader, in ves čas, kar sem ga prebil pri njem, ni na »Reindeeru« nikdar zvil jader, najsi je bil vefer rahel ali močan. Barka pa tudi nikdar ni bila suha. Uporabljala sva jo odprto in vozila z njo odprto zmeraj in vsekdar. In zapustila sva oaklandsko obalo in krenila daleč ven za pustolovščinami.

In ves ta prekrasni del mojega življenja mi je omogočil kralj Alkohol. Tole pa je moja pritožba zoper kralja Alkohola. Žejalo me je po divjem pustolovskem življenju in edina pot zame, da ga dosežem, je bila pot po posredovanju kralja Alkohola. To je bil način možakov, ki so živeli tako življenje. Ako sem hotel tudi jaz živeti tako življenje, sem ga moral živeti na način, kakor so ga oni živeli. S pitjem sem si pridobil tovarštvo in družabništvo Nelsona. Da bi bil pil samo pivo, ki je on dal zanj, ali bi se bil sploh branil piti, bi me ne bil nikdar izbral za družabnika. Hotel je dobiti družabnika, ki bi opravičil njegova pričakovanja glede družabne kakor tudi glede delavne plati življenja.

Vdal sem se temu življenju in pri tem sem prišel do napačnega nazora, da je bila skrivnost kralja Alkohola v tem, da sem se vdajal blaznim pijanostim, ki so postajale od stopnje do stopnje vedno hujše in ki jih je samo železna narava mogla prenesti do končne otopelosti in živinske nezavesti. Okus mi ni prijal; zavoljo tega sem pil samo zato, da bi se opijanal, da bi se brezupno, do nemoci opijanal. In jaz, ki sem prejšnje čase štedil in grabil, barantal kakor Shylock in sem spravljal kitajskega mornarja v jok; jaz, ki sem bil ves osupel, ko je French Frank na en pot izdal osemdeset centov za žganje osmim možakom, jaz sem se sedaj razbrzdal in bolj nezmerno preziral denar kot katerikoli izmed njih.

Spominjam se, da sem bil šel neko noč z Nelsonom na suho. V žepu sem bil imel sto in osemdeset dolarjev. Moj namen je bil, da si najprej kupim obleke, potem pa nekoliko pijače. Obleko sem potreboval. Vse, kar sem imel, sem nosil na sebi, in to je bilo: par pomorskih škornjev, ki so pravtako hitro izpuščali vodo, kakor je tekla noter,

vrhnje delovne hlače za petdeset centov, bombažasto srajco za štirideset centov in krmarski klobuk. Pravega klobuka nisem imel, zato sem moral nositi tak krmarski klobuk, in bravec je gofovo opazil, da nisem naštel ne spodnjega perila ne nogavic. Tega sploh nisem imel.

Da bi dospela do prodajaln, kjer bi si kupil obleke, sva morala mimo tučata krčem. Tako sem si najprej kupil pijače. Do prodajaln oblek sploh nisem prišel. Zjutraj sem se suh, zastrupljen, a zadovoljen vrnil na krov, in razvila sva jadro. Imel sem samo tisto obleko, v kateri sem bil šel na suho, in od sto in osemdesetih dolarjev mi ni ostal ni en cent. Ljudem, ki niso nikdar kaj takega doživeli, bi se v resnici videlo nemogoče, da more mlad fant v dvanajstih urah potrošiti vseh sto in osemdeset dolarjev za pijačo. Jaz vem drugače.

In prav nič se nisem kesal. Bil sem ponosen. Pokazal sem jim, da sem znal razsipati denar kot najboljši med njimi. Med močnimi možaki sem se izkazal močnega. Ohranil sem si kakor že večkrat pravico do naslova »knez«. Moje vedenje se more deloma tudi smatrati za reakcijo bornosti moje otroške dobe in prekomernega dela v mladih letih. Morebiti je moja nerazvita misel bila: boljše je biti knez med pijanimi pretepači, kot garati ob stroju dvanajst ur na dan po deset centov na uro. Pri garanju ob stroju ni bilo sijajnih dožitkov. Ako pa to, da sem pognal sto in osemdeset dolarjev v dvanajstih urah, ni sijajno, bi rad vedel, kaj je!

Preskočiti moram mnogo podrobnosti svojega pajdašenja s kraljem Alkoholom in omeniti hočem samo dogodke, ki osvetljujejo ravnanje kralja Alkohola. Tri stvari so bile, ki so mi omogočale nadaljevati to močno popivanje: sijajna narava, daleko boljša od povprečne; drugič, zdravo življenje na prostem zraku in na morju, in tretjič, dejstvo, da nisem pil redno. Kadar smo bili na morju, nismo nikdar vozili nobene pijače s seboj.

Svet se mi je odpiral. Poznal sem že več sto milj vodnih potov, mest in ribiških vasic ob obali. Začul sem šepet, da bi šel dalje. Svojega sveta še nisem našel. Za tem, kolikor sem ga poznal, ga je bilo vse več. Toda za Nelsona je bilo celo toliko sveta preveč. Hrepenel je po svoji ljubljeni oaklandski obali in ko se je odločil, da se vrne tja, sva se ločila v vsem prijateljstvu.

Sedaj sem si izbral staro mesto Benicia ob prelivu Carquinez za svoj glavni stan. V kopici ribiških pokritih čolnov, zasidranih ob obali, je bivala meni podobna prijazna družba pivcev in klatačev in tem sem se pridružil. Ostajal sem dlje časa na suhem, se motil z lovom na losose in delal kot namestni ribarski stražnik pohode po zalivu in po rekah, pil vedno več in se učil popivanja vedno

bolje. Kosal sem se lahko v pijači z vsakim, in sem pogosto pil več kot mi je prijalo, da bi pokazal silo svojega moštva. Ko so neko jutro izmotali moje nezavestno telo iz mrež, visečih na drogovih za sušenje, med katere sem v minuli noči neumno, slepo zlezal, in ko je vsa obala govorila o tem, se hahljala in smejala in zopet pila, sem bil v resnici ponosen. To je bilo junaštvo.

In ko некоč kar tri tedne neprenehoma niti trenutek nisem bil trezen, sem bil prepričan, da sem dosegel višek. Resnica, v tej smeri človek ni mogel dalje. Bil je zame čas, da odrinem odtod. Kajti vedno, najsi sem bil pijan ali trezen, mi je nekaj v ozadju moje zavesti šepetalo, da to popivanje in to pustolovsko življenje po zalivu sploh ni bilo življenje. Ta šepet je bila moja dobra sreča. Slučajno sem bil tako ustvarjen, da sem slišal ta šepet, ki se je glasil, venomer glasil preko vsega sveta. To ni bila pameť. Bila je radovednost, želja po poznanju, neka nemirnost in iskanje stvari, ki so bile čudovite, ki sem jih po vsej priliki nekako slutil ali ugenil. Čemu je bilo vse to življenje, sem se vprašal, ako je to bilo vse? Ne, daleč za tem je bilo nekaj več. In v zvezi z mojim mnogo poznejšim razvojem v pivca se mora ta šepet, ti obeti stvari v ozadju življenja upoštevati, ker jim je bilo usojeno, da so imeli strašen pomen za moje poznejše spopade s kraljem Alkoholom.

Kar pa me je neposredno potrdilo v sklepu, da odidem odtod, je bila ena, ki mi jo je nabredel kralj Alkohol — ena strašna in neverjetna, ki mi je pokazala do tedaj nezasanjane prepade pijanosti. Ob eni zjutraj sem se po silnem popivanju primajal na krov svoje barke na koncu pristajališča spat. Bibavica je drla po prelivu Carquinez kakor po mlinskem koritu in oseka je bila že pri kraju, ko sem štrbunknil raz krov. Na pristajališču ni bilo nikogar, nikogar na barki. Morski tok me je nesel naprej. Nisem bil osupel. Nezgoda se mi je videla imeniťna. Bil sem dober plavač in v mojem razvnetem stanju me je dotikanje vode z mojo kožo ohlajalo kakor hladno platno. Še malo se nisem zmenil za vso smrtno nevarnost.

In tedaj mi je kralj Alkohol zaigral svojo blazno pesem. Neka sanjava misel, da me morski tok odnaša, me je nenadoma obšla. Bolestnih čustev nisem imel nikoli. Misli na samomor mi niso nikdar šinile v glavo. Sedaj pa, ko so mi šinile, so se mi zdele krasen, sijajen vrhunec, popoln zaključek moje kratke, a nemirne življenjske poti. Jaz, ki nisem nikoli poznal ljubezni dekleta, ne ljubezni žene in ne ljubezni otroka, ki se nisem nikdar igral po širnih, radostnih poljanah umetnosti, niti plezal na zvezdnato hladne višave modroslovja, niti na lastne oči videl več kot za ost bucike površine prekrasnega sveta — jaz sem dognal, da je bilo

Nande Vidmar: Portret brata Dragota. (Olje.)

to vse, da sem videl vse, živel vse, bil vse, kar je bilo vredno življenja, in da je sedaj čas, da končam. To je bilo tisto delo kralja Alkohola, ki mi je zajel domišljijo in me v omoťnih sanjah vlekel v smrt.

Ej, znal je prepričevati! V resnici sem bil okusil vse, kar nudi življenje, in to ni bilo mnogo. Živinska pijanost, v kateri sem bil mesece preživel (spremljala sta jo čut ponižanja in staro čustvo zavesti greha) je bila poslednje in najboljše od vsega, in koliko je bilo to vredno, sem lahko sam izprevidel. Videl sem pred seboj vse propadle postopače in barabe, katerim sem dajal za pijačo. To je bilo vse, kar je ostalo od življenja. Ali sem hotel postati njim podoben? Tisočkrat ne; in pretakal sem solze sladke žalosti nad svojo prekrasno mladostjo, ki je plavala z morskim odtokom na odprto morje. (Kdo še ni videl jokajočega pijanca, turobnega pijanca? Najdeš jih po vseh krčmah, ki pripovedujejo, ako ne najdejo drugega poslušavca, svojo bedo točaju, ki je plačan, da posluša in s samim mrzlim poslušanjem tolaži njih bedno dušo.

Voda je bila prijetna. To je bila smrt za možaka. Kralj Alkohol je spremenil godbo, ki jo je igral v mojih, od pijače zdvijanih možganih. Proč s solzami in kesanjem! To je bila smrt junaka,

storjena z lastno roko in iz lastne volje. Tako sem zapel svojo mrtvaško pesem in jo radostno prepeval, dokler me ni klokoitanje in pljuskanje valov morskega toka v ušesih opomnilo na moj bolj neposredni položaj.

Pod mestom Benicio, kjer sega pristajališče Solano v morje, se preliv razširi v »Zaliv Turnerjeve ladjestaje«, kakor mu pravijo pomorščaki, ki vozijo po zalivu. Bil sem v obalnem toku, ki je drl pod pristajališčem Solano in naprej v Turnerjev zaliv. Že od nekdaj sem poznal sesalno moč, ki nastane, ko pritok zavije okoli Mrtvaškega otoka in dere naravnost proti pristajališču. Ni me bila volja, da bi plaval med fistimi koli skozi. Ne bi bilo lepo in moja pot, ako bi šel s pritokom iz zaliva, bi se zakesnila za celo uro, ko bi plaval po zalivu naokoli.

Slekel sem se v vodi in krepko plaval čez morski tok v pravem kotu. In nisem odnehal, dokler nisem po pristajališčnih lučih spoznal, da me bo tok varno nesel mimo konca pristajališča. Nato sem se obrnil na hrbet in počival. Plavanje je bilo, da se kaj pravi, in trebalo je nekaj časa, da sem prišel zopet do sape.

Bil sem židane volje, saj se mi je bilo posrečilo izogniti se sesalni sili toka. Iznova sem zapel svojo mrtvaško pesem — docela na licu mesta izmišljeno mešanico od strupa zmešanega mladenciča. »Nikari še ne poj,« je zašepetal kralj Alkohol. »V Solanu delajo vso noč. Na pristajališču so železničarji. Slišali te bodo, se pripeljali s čolnom in te rešili, ti pa nočeš biti rešen.« Resnica je, da nisem hotel. Kaj? Da bi me oropali junaške smrti? Nikdar! In ležal sem vznak v svetlobi zvezd, opazoval znane luči pristajališča, rdeče in zelene in bele, ko so se pomikale mimo, in jemal od vsake in vseh otožno slovo.

Ko sem bil zopet proč od zemlje, sredi preliva, sem iznova zapel. Zdaj pa zdaj sem naredil nekoliko sunkov, nasplošno pa sem se zadovoljil s tem, da sem plaval na gladini in sanjal dolge, pijane sanje. Preden se je naredil dan, so me hladna voda in v njej prebite ure, dovolj iztreznile, da sem začel ugibati, v katerem delu zaliva sem, in ali me ne bi obrat pritoka zajel in me ponesel zopet nazaj, preden bi priplaval v zaliv San Pablo.

Nato sem najprej spoznal, da sem bil močno utrujen, ves premražen in popolnoma trezen in da me nihi najmanj ni bila volja, da bi utonil. Razločil sem topilnico Selby na obali Contra Costa in svetilnik na otoku Mare. Začel sem plavati proti Solanskemu obrežju; bil sem pa tako slab in premražen in sem tako malo napredoval in s tako naporno muko, da sem nehal in sem bil zadovoljen, da me je voda sama nesla. Samo zdaj pa zdaj sem naredil kak sunek, da sem vzdržal ravnotežje v vrtincih

pritoka, ki so se na vodni gladini vedno hitreje premikali. In začutil sem strah. Bil sem trezen in nisem hotel umreti. Našel sem nešteto vzrokov, da bi še živel. Čim več vzrokov pa sem našel, tem bolj verjetno se mi je videlo, da bom le utonil.

Po štirih urah, ki sem bil v vodi, me je našel dan v žalostnem položaju v vrtincih ob svetilniku na otoku Mare, kjer sta se nagli plimi preliva Vallejo in preliva Carquinez trčili in kjer sta se baš v tistem času borili zoper plimo, prihajajočo od zaliva San Pablo proti njima. Vzdignila se je bila močna sapa in živahni valčki so mi venomer udarjali v usta in začel sem požirati morsko vodo. Kot izkušen plavač sem dobro vedel, da me bo kmalu konec. Tedaj je privozila ladja — neka grška ribiška ladja, namenjena v Vallejo; in zopet me je moja narava in telesna sila rešila pred kraljem Alkoholom.

Mimogrede naj omenim, da takšna nora, kakor jo je kralj Alkohol meni nagodil, ni nič nenavadnega. Popolna statistika, koliko odstotkov vseh samomorov gre na rovaš kralja Alkohola, bi bila strahovita. V mojem slučaju, ki sem bil zdrav, normalen, mlad, poln življenja, je bila misel na samomor nekaj nenavadnega; a upoštevati je treba, da je sledila dolgemu popivanju, ko so mi bili živci in možgani strašno zastrupljeni, in da je bila dramatična, romantična plat moje domišljije, zblaznela po pijači do besnosti, vesela tega domisleka. In vendar izvršijo starejši, bolj boleštni pivci, bolj zdelani od življenja in bolj razočarani, samomor navadno po dolgem popivanju, ko so njihovi živci in možgani skozinskozi prepojeni s strupom, ki jim ga je vbrizgal kralj Alkohol.

Dvanajsto poglavje.

Tako sem zapustil Benicio, kjer me je bil kralj Alkohol malodane zvil, in sem se ravnal dalje v svet za šepetom iz ozadja življenja. In kjerkoli sem hodil, je pot držala po cestah, namočenih z alkoholom. Možaki so se povsod zbirali po krčmah. Krčme so bile klubi siromaka in so bile edini klubi, do katerih sem imel pristop. V krčmi sem se lahko seznanil. Stopil sem lahko v krčmo in govoril z vsakim človekom. Po tujih mesjih, velikih in majhnih, je bila krčma edini kraj, kamor sem lahko šel. V trenutku, ko sem stopil v krčmo, nisem bil več tujec v nobenem mestu.

In prav na tem kraju mi bodi dovoljeno, da vpletem izkušnje, ki ne segajo dlje nazaj kot v minulo leto. Vpregel sem štiri konje v lahek voz, vzela s seboj Charmian in se vozil tri mesece in pol po najbolj divjih gorskih krajih držav Kalifornije in Oregona. Vsako jutro sem opravil svoje redno dnevno pisateljsko delo. Ko je bilo to gotovo, sem vozil dalje od poldneva naprej in vse popoldne

do prihodnje postaje. Ker pa je bila razdalja med posameznimi postajami neenaka in je bilo stanje cest jako različno, je bilo treba že dan poprej narediti načrt za vožnjo naslednjega dne in za moje delo. Moral sem vedeti, kdaj naj odpeljam, da začnem pravočasno pisati, da dovršim svojo vsakdanjo nalogo. Ako se je namerilo, da je vožnja obetala biti dolga, sem vstal ob petih zjutraj in sedel k pisanju. Kadar pa se mi je obetala lažja pot, mi ni bilo treba začeti pisati pred deveto uro.

Toda kako narediti načrt? Čim sem dospel v kak kraj in postavil konje v hlev, sem na poti od hleva do hotela stopil v krčmo. Prva stvar je bila pijača — da, hotel sem piti; pri tem pa se tudi ne sme pozabiti, da sem se bil baš na ta način naučil potrebe po pijači, ker sem hotel zvedeti to in ono. No, prva stvar je bila pijača. »Vzemite še Vi kaj!« sem dejal točajju. In ko sva pila, sem začel povpraševati po cestah in postajah za naprej.

»Čajte, da pomislim,« je dejal točaj; »tu je cesta čez Tarwaterski prelaz. Po navadi je bila dobra. Pred tremi leti sem hodil po njej. A letošnje pomlad so jo zaprli. I, veste kaj, povprašam Jerryja — —« In točaj se obrne in nagovori kakega možaka, ki sedi za mizo ali sloni ob točilnici bolj daleč proč in ki utegne biti Jerry ali Tom ali Bill. »Ti, Jerry, kakšna pa je zdaj Tarwaterska cesta? Prejšnji teden si bil doli pri Wilkinsu.«

In medtem, ko Bill ali Jerry ali Tom poganja svoj stroj za mišljenje in govorjenje, ga povabim, naj pride še on z nama pit. Nato se razvije pogovor, ali bi bila ta cesta priporočljiva ali ona, katere postaja bi utegnila biti najboljša, koliko časa bi potreboval do tja, kje so najboljši potoki za postrvi in tako dalje, in v tem pogovoru se pridružijo drugi možaki in nadaljnja pijača.

Še dve krčmi ali tri, pa si ga naberem malce in poznam skorajda vsakega v mestu, vem vse o mestu in precej o okolici. Poznam odvetnike, urednike, trgovce, domače politike in kmete, ki so prišli v mesto, lovce in rudarje, tako da se Charmian čudi, ko se izprehajava po glavni ulici gor in dol, koliko znancev imam v fistem docela nepoznanem mestu.

Tu sem pokazal uslugo, ki jo izkazuje kralj Alkohol, uslugo, s katero povečuje svojo moč nad ljudmi. In povsod po vsem svetu, kjerkoli sem hodil vsa ta leta, je bilo isto. Naj je bil kak kabaret v Quartier Latinu, kavarna v kaki zakotni italijanski vasi, beznica v mornarskem delu mesta ali pa v klubu pri škotskem žganju s sodavico, vedno in vsepovsod, kjer se pajdaši kralj Alkohol, sem prišel précej v doliko z ljudmi, se shajal in seznanjal z njimi. In v dobrih prihodnjih časih, kadar bo kralj Alkohol z ostalimi barbarizmi vred pregnan, bo

Tine Kos: Majda. (Žgana glina.)

treba dobiti namesto krčme kako drugo uredbo, kako drugo zbirališče, kjer se bodo neznani shajali in se seznanjali s še bolj neznanimi možaki, kjer bo popotni in kjer bo brezdužinski našel — ljudi.

Pa da se vrnem k svoji pripovedi! Ko sem obrnil Beniciji hrbeč, je moja pot držala skozi krčme. Zoper pitje si nisem bil ustvaril nobenih načel in okus te tekočine mi je bil zoprni kakor vedno. Toda postal sem spoštljivo nezaupljiv do kralja Alkohola. Nisem mogel pozabiti fistega, kar mi je bil zagodel — meni, ki nisem hotel umreti! Tako sem pil dalje in pozorno pazil na kralja Alkohola, trdno odločen, da se postavim po robu vsem bodočim prišepetavanjem za samomor.

V tujih mestih sem delal v krčmi neposredna poznanstva. Ko sem se klatil po svetu in nisem imel s čim plačati postelje, je bila krčma edini kraj, ki me je sprejela in mi dala prostora pri ognju. Stopil sem lahko v krčmo, se umil, okrtačil in počesal. In krčme so bile vedno tako vražje na roke. V moji zapadni domovini sem jih povsod dobil.

Tako izlahka nisem mogel stopiti v stanovanje neznanih ljudi. Njihova vrata mi niso bila odprta; pri njihovem ognjišču ni bilo prostora zame. Tudi cerkvá in duhovnikov nisem nikoli poznal. In ker jih nisem poznal, me ni nič vleklo k njim. Mimo tega ni bilo zame tedaj nobenega vabljivega čara na njih, nič romantičnega, nič, kar bi mi obetalo dogodivščine. Pri njih se pač ni nikdar nič prigodilo. Vedno so živeli in ostali na istem mestu, bili so bitja reda, ozkosrčni, sami zase. Bili so brez veličine, brez burne domišljije, brez družabnosti. A baš prave fante, naravne in duhovite, smele in divje, kadar prilika nanese, sem želel spoznati, — fante z velikodušno roko in s plemenitim srcem in ne šlev.

In, nate, zopet eno pritožbo, ki jo izrekam zoper kralja Alkohola. Pridobiva si namreč vprav te dobre fante, — fante, ki imajo ogenj in duha v sebi, velikost in toploto in najboljše vseh človeških slabosti. In kralj Alkohol jim ugasne ogenj, uleni delavnost, ako pa jih ne umori kar takoj ali ne naredi iz njih blaznikov, jih posirovi in podivja, jim popači in pokazi prvotno dobrotljivost in nežnost njihove narave.

O! — jaz govorim iz poznejše izkušnje — Bog me pa obvaruj povprečnih ljudi! Takih, ki niso dobri tovariši, listih, ki so hladnega srca in hladnega uma; ki ne pijejo ne kadijo ne kolnejo ali ne store mnogo karkoli takega, kar je drzno in kar dobro dé in kar uščene, ker v njihovih slabočnih živcih nikdar ni vrelo in kipelo življenje, da bi ušlo čez rob ter bi bilo od vruga smelo! Na take ne naletiš v krčmi, niti da bi se pehali za izgubljene stvari, niti da bi se ognjevito zaživeli v pustolovstva, niti da bi ljubili blazno, kakor ljubijo blazno ljubimci po sami volji božji. Taki imajo preveč opravka s tem, da so jim noge suhe, da jim srce redno bije in da dosejajo s svojo duševno povprečnostjo uspehe, ki niso bogve kako mikavni.

In tako mečem svojo obložbo kralju Alkoholu v obraz. Vprav one, dobre tovariše, ki so kaj vredni, fante, ki imajo to slabost, da imajo preveč moči, preveč duha, ki imajo ogenj in plamen od samega vruga, a preveč, take on vabi in ugonablja. Seveda ugonobi slabiče; toda s temi najslabšimi, ki jih rodimo, se tukaj ne ukvarjam. Meni je važno, da je toliko najboljših, ki jih kralj Alkohol ubija. In vzrok, zakaj ubija te najboljše, je, ker stoji kralj Alkohol ob vsaki cesti in poti, je dostopen, zaščiten z zakonom, pozdravljan od policaja na uradni poti, in jih ogovarja, ter vede za roko v kraje, kjer se shajajo dobri in drzni tovariši in krepko pijo. Da ni kralja Alkohola, bi se ti drzni ljudje še vedno rodili, toda kaj vse bi ustvarjali, namesto da poginjajo!

(Dalje prihodnjič.)

V DUŠO DAHNIL MI JE TIH ŠEPET ...

V dušo dahnil mi je tih šepet,
čist, svetel in božajoč
kot zefir večerni v noč.
Ves od njega sem prevzet:
ta šepet je oznanjenje,
več ne plaši me življenje —
da poljublja dušo mlada moč.

VENCESLAV SEJAVEC.

ČLOVEK Z ŽALOSTNIMI OČMI.

Kot senca izluščil se je iz daljave
in šel mimo mene kot grenek spomin.
Bil siv in neskončno puščoben je dan,
dih pozne jeseni je vel čez dobrave.
Se zdaj mi čez dušo vse bridko zveni! — — —

O človek z žalostnimi očmi!
Kdo je zasenčil sijaj tvojih dni? —
V tvojih očeh je molk in temà,
v njih so grobovi, prepadi brez dna.
Zazrl sem se vanje
kot v čudežne sanje
in zdaj mi je — ah —
ko da življenje od mene beži.

O človek — — —!

Videl sem te:
bil si mrtvaško bled in tih.
Ah, in fiste tvoje oči ... oči ...
Koliko črnih, brezupnih noči
moralo iti je mimo njih!
Koliko lepih spominov in sanj
v njih pokopanih leži! ...

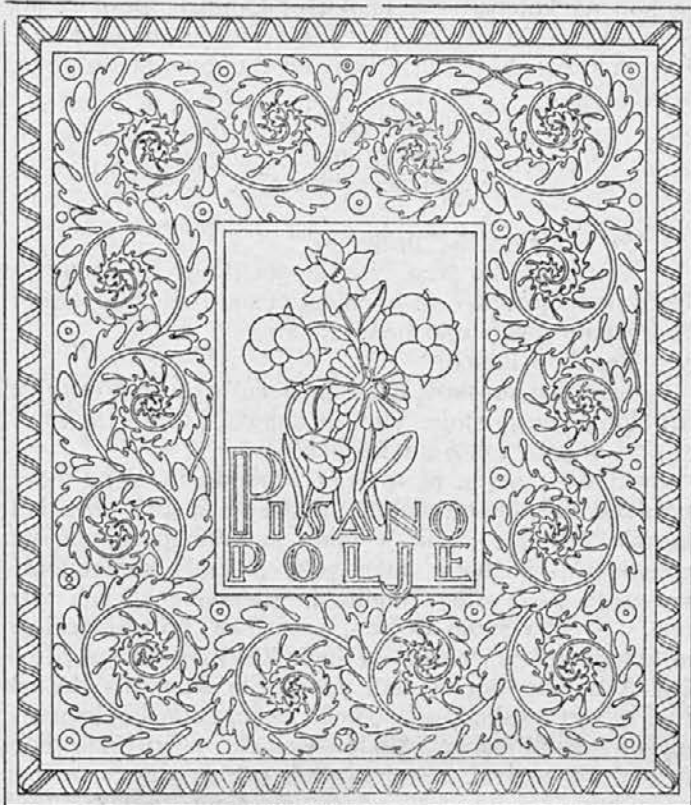
O človek z žalostnimi očmi!
Videl sem te — in sem se bolno razjokal.

Po križem na gori si truden obstal,
vzpel si z obrazom ljubeče se k Njemu
in dahnil na čelo Mu tih poljub ...

Ah, in takrat — takrat — — —
Obšla me je sladka, razkošna groza,
da bi se zgrudil pred te na kolena,
v čudnem zavzetju roké bi izprožil
in — kakor bratu v bridkosti — brat
nekaj zaupno in gorko potožil ...

Ah, in takrat — takrat — — —:
megleni pogled tvojih vročih oči
postal je kot mavrica jasen in čist:
iz njega pogledal je in se nasmehnil
mehko in milostno vame — sam Krist ...

MIRKO KUNCIC.

OD BEOGRADA DO STRUGE.

MARA HUSOVA.

Že pred tremi meseci smo končale šolo za zdravniške pomočnice v Beogradu in čakale na službe. Prošnje so bile odposlane in komaj smo pričakovale, kdaj odidemo. Dobile smo službe, ena v Bitolju, dve v Prizrenu, neka druga v Nišu in jaz v Strugi.

Troje nas je šlo skupaj in kupé je bil poln. Še enkrat z Bogom, Beograd, ravnateljica, uslužbenci in vsi dobri in zli duhovi!

Kakor potepuh sem se zdela sama sebi ta večer — — ta prvi večer v vagonu na potu v makedonske gore in doline, katere slovijo radi zverin. Zverjadi vseh vrst je tukaj dovolj, počenši od človeka do volkov, pa divjih prašičev, ali od divjih prašičev do medvedov in gosi — —

»Niš — Niššš-š!« je klical sprevodnik od vagona do vagona. »Niššš-iš-š-« je hreščal njegov nekoliko hripavi glas. — Svitalo se je. — Moje tovarišice so dremale na klopeh, vse zvite in zavite. —

»Voz stoji dvadesetpet minuta,« zakokodaka neki glas, hripav kakor starega petelina.

»Čaj, kafa!« vpije natakar iz restavracije.

»Slabo znamenje, Mara!« je začela mrmrati in se odvijali moja tovarišica, Istranka, najboljša prijateljica v šoli. »Slabo znamenje, pravim ti, Mara. — Boš videla, nekaj ne bo prav —«

»Kaj praviš? Zakaj? Kakšno znamenje?« Nisem je razumela.

»Kaj ne čuješ, da pojejo kokoši?«

»Beži no, ti še dremlješ, to so vendar sprevodniki, v Nišu smo!«

»Kaj, že v Nišu?« In se vsa dremava polegne, kakor je dolga in široka, po klopi.

»Vzdrami, ljubica, se vzdrami...« začne peti Srbinja, tretja naša sopotnica. Slovenskih pesmi se je naučila od nas, kakor mi od njih srbskih, makedonskih, bosanskih in Bog si ga vedi še kakih.

»Torej ti, Elena, čuješ kokoši prepevali? Meni pa nekaj drugega poje — čuj: Čaj, čaj! Čokolada! Crna kafa! Ali bi se prileglo!«

»Da naročimo čaja?«

»Da daj čaja!«

»Sve jedno, kobasica užičkih imamo, jeli?« se brž pobriga naša Šumandinka in že razvije težek zavoj. Nismo še končale zajutrka, »kad to ti dva sopotnika!«

»Je li slobodno, gospodice?«

»Samo za enega je še mesto,« odgovarja tovarišica in tako vzamemo v svojo sredo gospoda, zelo čestitega videza, koničaste sive brade, prav takih oči in z velikimi zlažimi naočniki na pol nosu.

Razgovor se je pletel o tem in onem. Zvedele smo, da je on sodnijski načelnik v Skoplju, da je bil v Beogradu po službenih opravkih itd. Med razgovorom je izvlekel iz torbe steklenico z vinom, ki je šla od ust do ust, iz rok v roke. Ko je bila prazna, jo je zamenjala družica in tako je šlo vse dopoldne. Opoldne so prišle na vrsto speš užičke klobase, sir in vino...

Pokrajina je bila zavita v gosto meglo, le tu pa tam so se posvetile iz nje plashi snega. Videli je bilo selo, pa speš kmelico, ki je prala na studencu, voz drv, katerega je s težavo vleklo suho kljuse. In ondi pes in zopet megla, megla, gosta in neprodirna megla.

V vagonu smo začeli počasi dremati. V polsnu sem slišala samo enakomerno udarjanje koles. Še nekoliko postajic in vlak se je ustavil v Skoplju.

Bil je polmrak. Ljudje in hiše — vse je bilo zavito v gosto meglo. Na postaji je bila kopica mladih ljudi, ki so prišli, da bi videli, kdo se je pripeljal.

Kakšno je Skoplje, ne morem povedati, ker sem videla samo eno, precej široko, lepo ulico z dvema lepima hoteloma. Nad vsem mestom je ležalo morje megle, iz katere so tu pa tam moleli vrhovi minaretov kot roke potapljajočega se ponesrečenca.

Hôtel je bil prvovrsten, skoraj razkošen. Godba dobra, a čevapčiči so bili izvrstni, če veste tam v Sloveniji, kaj so pravzaprav čevapčiči. To je zelo na drobno ssekano svinjsko meso, malo pomešano s teletčjim mesom in s črnim lukom (čebulo). Zmes je zgneta v hlebčke, ki jih nataknejo na nalašč za to pripravljeno žico ter pečejo na žerjavici. Dober prigrizek je to, katerega zalivajo najrajši s pivom.

Med večerjo slučajno pogledam skozi okno in vidim razne obraze sprehajajočih se Skopljancev. Vsak, kdor gre mimo, pokuka v hotel, gleda, pogleda poželjiveje in gre dalje ali vslopi, kakor nanese prilika ali dovoli žep.

Zdelo se mi je, da sem doma in da je semenj. Tam pri Vagi plešejo, vsa otročad pa se obeša na okna ter opazuje vrteče se pare. Tu pa tam pokuka tudi kak resen obraz ženice-matere, ki išče s palico pod predpasnikom svojo hčer, katere je v obračanju polke in valčka pozabila na večerjo in dom. Tako se je vsaj meni godilo, in stavim glavo, da se v teku tek štirih let ni nič izpremenilo tam za Nanosom... Pozdravljen, naš notranjski očak!

Samo če pomislim: Skoplje in Sežana! O, kje si burja, da očistiš svet te megle! Še kake pol ure smo s tovarišicami poslušale napeve vseh makedonskih

in nemakedonskih pesmic, še nekoliko desetih čevap-
čičev in tovarišice gredo. Prišel je čas slovesa. Ob
čnejših odhaja vlak v Bitolj.

»Lenčka, kar junaško se drži, lepo in dobro ti
bo v Bitolju. Dobrega predstojnika boš dobila, veliko
mesto je... Morda bo še lepše kot v tvojem Kopru!«
sem tolažila tovarišico Istranko.

»Kaj ti veš; čemu me tolažiš, ko pa sama ne
verjameš? Kaj misliš, da ne vem, kako je tebi? Tako
kot meni, samo da se vi Kraševci tako držite; stavim
glavo, da ti je bolj hudo kot meni!«

»Same smo si skuhale ta močnik, pa ga še po-
jejmo same!«

»Tako je.«

»Tako je.«

»In ako nam bo slabo šlo, nikomur ne povejmo!
Da se nam ne bodo smejali!«

»Tako je!«

»Pazi, da ne padeš v blato! Če zagaziš, se nikdar
več ne izvlečeš iz njega!«

»Joj, tu je do kolen! Mehko je, polne čevlje ga
imam!«

»Vso me je obrizgalo! Kot do pekla nas vodi ta
naš nosač. Oj Turko, pa kje je postaja?«

Slednjič smo srečno prijadrale čez vse blato na
postajo. Kovčege oddamo, teže pa je bilo dobiti vozne
listke. Pred blagajno so se sliskali in prerivali, da je
bilo jo! Vse noše vseh južnih narodov so bile videti.
Bogate Armenke so bile tu, Grki, Bolgari, Srbi, po-
nosni Turki v dragocenih oblekah. Videli smo Arnavte,
zviite Rumune, Jevreje in cigane — kakor pravijo
Srbi — »cincare« vseh vrst. Ta množica je dišala
po vseh mogočih in nemogočih duhovih.

Naposled se vendar prerijem do blagajne, za kar
se moram zahvaliti svojim dobrim komolcem.

»Prosim listke za Bitolj in enega za Strugo!«

»Molim, molim,« se oglasi zelo vljudno uradnik in
še pristavi: »V Strugo gre vlak ob petih zjutraj, v Bitolj
sedaj.«

»Hvala!«

»Molim, molim.« In že je zaprl blagajno. Vsi, kateri
so se še prerivali za mano, so zahtevali vozovnice.

»Vlak je poln, ni več mesta!« reče še uradnik in
izgine.

»Z Bogom, Lenčka! Da naj te ‚potrošta‘ Bog in
vsi svetniki!«

»Tudi tebe!«

Hotela se je nasmehnuti, a usta so se ji skrivila
v tak bolesten smey, da me je dušilo v grlu — in da
ne bi prišlo še kaj hujšega, se okrenem in grem. —

Sobar mi je pokazal sobo in s pozdravom »Pri-
jatno, gospodice!« izginil na hodniku.

Zaklenem vrata, nili ne prižgem sveče in ležem. —

Ob petih zjutraj me prebudi močno trkanje. Na
moje vprašanje, kdo da je, se oglasi moj nosač, da
naj se podvizam na kolodvor.

»Tako bom gotova!«

Čez dobrih petnajst minut sem se že opotekala
za nosačem. Bila je gosta tema in strahovito blato,
ki se je oprijemalo gležnjeve in težko je bilo, vsaj meni
se je tako zdelo, neizmerno težko. Oh Kras, če bi
deževalo vse leto vsak dan na tvoja tla, nikdar bi se
ne napolnil s takim blatom! To težko, črno blato —

Moj nosač zavije okoli neke kolibe, jaz izgubim
sled ter sem nenadoma v neki luži, ki je ni bilo konca.
Ker sem se bala, da izgubim nosača, sem hotela teči

in hop na kolena — v mlakužo! Odpusti, Bog! A jaz
sem tako po kraško zaklela, da se mi je kar milo sto-
rilo. In kakor da bi burja odnesla vso mojo slabo voljo,
sem zapela:

»Oj zdaj gremo,
oj zdaj gremo,
nazaj še pridemo!«

Se pridemo! Se pridemo!

Vsa tesnoba srca, vsa megla, ki je za trenutek
legla na mojo dušo, se je ob tej pesmi razblinila, kakor
bi posijalo nanjo ono naše solnce.

Še, še pridemo!

Še nekaj korakov, in že zavijemo v obširen ograjen
prostor južne postaje. Vlak je čakal. Jaz se »vsidram«
v prvi vagon, takoj za lokomotivo.

Ej, kdor se še ni vozil po Makedoniji, si ne more
predstavljati takega vlaka! Vozovi so majhni, nizki kot
kurniki. Pri nas vozijo v takih kurnikih perutnino na
semenj. Ali še bolje, take vozove imajo komedijanti,
ki vozijo po svetu vrtiljake in gugavnice. Vsak voz
ima v sredini svojo pečico; pozimi se pozniki grejejo
in kuhajo rakijo, takozvani šumadijski čaj, ali pa pravi
čaj. A bogme, pečejo tudi papriko in čebulo! Zato mu
tudi rečejo »makedonski čajnik«, »makedonski ekspres«
ali pa »štikli cug«. »Štikla« pomeni v srbsčini pečo
čevlja. To zasluži, zakaj ta vlak gre in »teče« počasi
in gotovo. Res pa je, da vozi z veliko opreznostjo. Prvič
zafo, ker je majhen, drugič pa zato, ker mora prevoziti
vrtoglave zavinke makedonskih gora. Njegova loko-
motiva je tako velika kot kak dober štedilnik. Razume
se, da se tudi njegova moč ravna po tej velikosti.

Vsakih 5 do 20 minut je majhna postajica, nič večja
od kakega vaškega hlevčka. Na vsaki postaji stoji vlak
po 20 do 30 minut. To pa ne radi potnikov, marveč
zaradi vode. Pa tudi pri studentu se ustavi in se na-
pije ta gorski sivko. Vprašala sem, koliko je približno
vseh postaj od Skoplja do Ohrida. Neki orožnik, Ba-
načan, mi reče: »Jaz mislim, da okrog tisoč...«

A drugi pravi povsem resno: »Ne, tudi dva tisoč
jih je, a če je slabo vreme, pa tri tisoč in mislim, da
jih sploh ne moreš prešteti.«

»A kaj mislite,« pravim, »kaj je močnejše, ta pe-
čica v našem vozu ali lokomotiva?«

V tem trenutku se je razgorela pečica in gorela,
da je bilo veselje. Lonček z vodo je tako poskakoval,
kot bi se napil vročega šumadijskega čaja.

»Bogami,« se oglasi star seljak v slikoviti noši
ter izrazito srbskega obraza, »jaz mislim, če bi vpregli
tole pečico poleg stroja, bi teklo in letelo kakor konj
šarec kraljeviča Marka.«

Glasen smeh nas vseh je spremljal dovtip tega
Starosrbina. A on se ni dal motiti in je nadaljeval: »Da,
kadar moja žena kuha fižol, prav tako vsak čas zaliva
kot tle »mašiniisti« tale naš strojček. Ipak, neka ju Bog
čuva! Bolje išta, nego ništa. Ako bi nje-ne bilo, bi mi
šli zdaj peš, kakor sem hodil jaz, dokler sem bil še
mlad.«

Naš vlakec je bil pri vsaki najmanjši strmini tako
zasopel in utrujen, da je komaj prispel na višino. A
navzdol je drčal, da je bilo veselje, in je poslednji voz
kar tako odskakoval. V znak veselja je vso pot od
vrha pa v doljino žvižgal in piskal, da je šlo skozi
ušesa in vsi smo soglasno sklenili: Naš vlak je sicer
majhen in kratek, toda glas ima zelo dober, kar tudi ni
karsibodi.

»Pohleven pa je, pohleven, ta naš vlak,« povzame zopet besedo Starosrbini.

»O, tako pohleven, da bi se ustavil, če bi se mu postavila vejica na poš. A kako se ne bi ustavil, če si hoče nabrati kdo sliv ali kaka gospodična cvetja tu okrog. Pozimi ne vozi, ko pade za tri prste snega, poleti pa ne gre radi prahu ali ker ni vode.«

Jaz sem mislila, da je vse to več ali manj šala. No, pozneje sem se prepričala o resničnosti besed čika Spase, kakor se je sam predstavil. Doma je bil lam nekje od Tetova, bil je zelo visoke postave in izborno ohranjen, dasi je imel po svojih lastnih besedah okoli 75 do 80 let. V Tetovu je izstopil in žal mi ga je bilo, ko je odšel.

V Tetovo smo dospeli okoli pol devetih zjutraj. Vreme se je nekoliko izboljšalo. Megla se je vzdignila in tu pa tam je pokukal žarek solnca ter obsijal žalostno in borno postajo, bližnje visoke in ravne topole, prešel tobakovo polje in se ustavil na bližnjem minaretu. Tu smo videli najprej samo minarete. Cerkve so povečini majhne in skromne, kakor se spodobi za svetnike jadne raje. Vlak je stal eno uro; menjali so vozove, lokomotivo so založili s premogom in drvni, kar je bilo pri rokah. Zalili so še enkrat kotel in hajdi naprej proti Gostivaru! Vlak je vozil v začetku zelo počasi in ljudje so izstopali in vstopali kar med vožnjo, kakor je bila komu blizu hiša ali vas. — Moji sopotniki so bili Srbi, a muslimanske vere. Govorili so čisto makedonsko narečje mnogo bolj od pravoslavne »brače«.

Vasi, ki leže po ravnini, so sprejele turški jezik in vero. Oddaljena gorska sela so nekatera sprejela samo vero, a nekatera so ohranila i vero i jezik. V običajih, kakor sem se pozneje prepričala, imajo ti ljudje mnogo skupnega.

Megla se je iznova spustila tik do zemlje. Vendar ni bila tako gosta in mokra kot prej. Poleg proge je šepal z drvni obložen osel, mršav, kosmat in reven, da se mi je kar zasmilil. Za njim je na drugem oslu jezdil seljak, ves siromašen, v domačih suknenih hlačah in zavrt prav tako v nekakšno rjavo, sukнено pelerino. Boljši kmetje nosijo bele sukne hlače istega kroja. — Od Skoplja do Struge nisem opazila niti enega voza z drvni ali drugim blagom. Tu so vse in za vse osličji in gorski konji. Vsa domača dela opravljajo te živali in prenašajo na hrblih lovore, gospodinjo in gospodarja.

Naš vlak je začel pihati in prhati navkreber s tako polževo »naglico« in s takimi sunki, da je kar čreva pretresalo. — Neki gospod je čakal na poljski stezi, da se mu približamo. Zavihtel se je in že vstopil v naš vagon. Bil je majhen debeluhar, z okroglim trebuščkom, in je imel velike, črnoobrobljene naočnike. Iznenadilo me je, da so moji sopotniki s takim spoštovanjem zrlj nanj in bili tako ponižni vpriči njega. Res, da je imel novo suknjo, podšito z bobrovino, prav čisto srajco in novo obleko, vendar nisem videla, kaj posebnega na njem. Neki Turčin, trgovec, ki mi je sedel nasproti, dene spoštljivo roko na srce in mu ponudi svoj sedež, pa tudi svoj kožuh za naslanjač. Čez nekoliko trenutkov se gospod ustanovi v kofu pred menoj in se prične z mano takole razgovarjati:

»Je li gospodična učiteljica?«

»Ne, gospod.«

»Pa dovolite, da se predstavim: Jaz sem ta in ta, narodni poslanec tetovskega okraja.«

»O, me zelo veseli!«

»Potujem po tukajšnjih srezih zaradi agitacije.«

»O — a — tako — —«

»Da, sedaj moram v Kičevo, da potrdim svoje pristaje v edino zveličavni stranki.«

»Dovolite, gospod, a katera je vaša stranka?«

»Jaz sem to in to, gospodična.«

»A tako, tako, delate li s polno paro?«

»E, pa mora se, da baš se dela, e pa baš se dela. Vsi delajo, vse stranke, pa razume se, tudi mi moramo, ako nočemo, da ne poginemo. Ako pogorimo, potem z Bogom!«

»E, jaz pa mislim, da ni tako hudo, če pogorite.«

»Kako da ni, kako da ni! Potem z Bogom karijera! I naše ideje, pa naša načela, pa korist ljudstva —!«

Dogledala sem mu naravnost v oči, da vidim, ali niso tiste tri poslednje reči že zdavnaj utonile v njem.

»Jaz sem drugače odvetnik.«

»O, drago mi je, vrlo drago mi je!«

»Bil sem v Sloveniji. Krasen narod, priden, prosvetljen, kulturni! — Vi ste, zdi se, Slovenka, je li gospodična?«

»Da, gospod.«

»Odkod, ako smem vprašati?«

»Tam nekje od Trsta.«

»A fako, o, to me zelo, zelo veseli! Samo ta vražji vlak, kako tresel!«

Res smo kar poskakovali na klopeh. Prišli smo na ovinek in voz je poskočil s tako silo, da sem mislila, da je skočil s tira.

»Ah joj! To je strašno, to je strašno,« loži moj gosposki sopotnik. Njegovo že prej blede lice je pobledelo še bolj in ves se je zvil na klopi.

»Joj, boli, boli!« vzdihuje pritajeno in debele kaplje znoja so pričele curkoma teči po njegovih licih.

»Kaj Vam je, za božjo voljo, gospod poslanec? Vam je slabo? Kje Vas boli?« A moj poslanec se zvija na kožuhu, se z obema rokama drži za trebuh ter tako milo vzdihuje in stoka, da je bilo kar veselje. — Le daj, zvijaj se! si mislim, ne brez zadovoljstva, pri sebi. Ej, slabi smo mi ljudje, slabi! Odpusti nam, Bože! — Od pijače namreč je bilo agitatorju slabo.

Naš vlakec se je tresel, skakal in poskakoval blinki, blinki, blink blank. In nov sunek pretrese vso zgrajo našega ubogega »sivka«. Ta sunek ni prešel brez posledic za mojega sopotnika... Vteknil je glavo skozi okno... Zavila sem si glavo v šal, da niso opazili smeha, ki me je nemilostno napadal. — O Cankar, ti nesmrtni naš Cankar in tvoje delo »Za narodov blagor«. Kako si jih dobro poznal! — Odvila sem glavo in pogledala v kot. Tu je že spet sedel gospod poslanec in lovil sapo. Napravila sem obraz, kot je za take prilike potreben, ter ga vprašala, ali mu je sedaj bolje.

»O, sedaj mi je mnogo bolje.« Stegne se po klopi in pokrije glavo s kožuhom. Pogledala sem navzočne in njih obrazi so bili tako svečano resni, skoraj žalostni, da me je začela grabiti jeza na vse te ljudi. Zakaj, zakaj so tako za solncem!... Kaj ni nič, prav nič razuma v njihovih glavah? — Moj poslanec pa se zvija pod kožuhom in vzdihuje. Aha, kolerina ne popušča! Jaz sem medicinske stroke in imam marsikaj s seboj. Lahko bi mu pomagala. Bi ali ne bi? Hočem ali nočem? Pa — dolžnost nas vseh, ki služimo pod ministrstvom zdravja, je taka, da pomagamo v bolezni. Bi — ali ne bi? Da se je to pripetilo kakemu drugemu sopotniku.

bi takoj pomagala. Ali taki gospodi — hm, bi ali ne bi? Zvijanje je bilo močnejše in močnejše, krčev v želodcu več in več. Naposled se mi je zasmilil. Vzajem ročno torbico in poiščem, kar je bilo potrebno.

»Gospod poslanec, vzemite! Je malo grenko, pa vam bo le pomirilo bolečine.«

»Kaj ste Vi, gospodična?«

Pokažem mu legitimacijo.

»Oh, zakaj niste tega prej povedali?«

»Mislila sem, da vam bo bolje. Zašto sem čakala do sedaj!«

»Ah, dajte še, še, to je premao za moj želodec.«

»Ne bojte se, če bo treba, dobite čez dve uri še toliko. Tako, sedaj ležite in ležite mirno. Ako niste spali vso noč, lahko malo zadremljete.«

»Oh, hvala, hvala!«

Čez dobrih pet minut slišim izpod kožuha tako smrčanje, kot bi spal medved na klopi. Zopet sem pogledala na druge sopotnike in obrazi so jim bili ožarjeni od zadovoljstva.

»Oslí, tepci!« bi se mi bilo kmalu izviló — —

Železniška proga se dviga v smelih zavinkih tako, da je lepo in malo neprijetno gledati pod seboj skoraj navpično strmino. Že vhod v te planine nudi potniku pogled na veličastno in smelo kipeče vrhove, porasle ob vznožju s krivenčastim hrastovjem in bukovjem. Njih slemena so ali gola skalnata, ali porasla s priplikavim brinjem, kakršnega so polne naše kraške »gmajne«. — Planinska sela so zelo redka in revna. Le malokje je videti planinca z oslom ali planinskim konjem, natovorjenim z drvni ali žitnimi mehovi iz svinjske in ovčje kože. —

Se nekoliko zavinkov in pod vrhovi Kukova smo. Tako nazivajo te gore. Videla sem naše planine, videla naše gore in mislila, da jim ni para na svetu. A ko sem gledala te makedonske velikane s smelo in strmo črto, s skrivnostnimi dolinami, s šumo, katero odeva petstoletna slava hajdukovanja in odmetništva, petstoletne borbe za življenje in smrt, za vero in jezik — me je presunilo. Njim, njihovim velikanskim nedrijem, ki so čuvalé obenem divje zveri in sinove podjarmljenega naroda, njim, ki so ohranile sinove, jezik in običaje vse do danes — slava! Moja duša se jim je poklonila. Poklonila se je njihovi lepoti, ki je tako veličastna in mogočna, da si vpríči nje tako neskončno majhen — en sam drobec. Da so ta sela po planinah čisto makedonska po običajih in jeziku, sem se sama prepričala, pogovarjajoč se s temi planinci.

Zamaknjeno sem zrla na te gore, na njihove doline in preseke, nad katerimi je plavala lahka koprena prozorna megla; na njihove vrhove, pokrite s snegom in z žarki pojemajočega solnca. — Moj duh pa je poletel nazaj, preko vseh pet sto let, v dobo kraljeviča Marka.

»Vidiš li, gospodična, ono drugo goro za prvim vrhom?«

»Vidim, čiko.«

»Vidiš li ono strmo pečino?«

»Vidim.«

»E, tam, izpod te pečine izvira voda. Ondi je napojil konja kraljevič Marko. Še sedaj se ta izvor zove 'česma kraljeviča Marka'. V teh gorah se je shajal z vilami. Da, to je bilo nekdanj. Te gore so naša slava!«

»Da, čiko, te gore so vaša slava i vaše vile čuvarice!«

»I naše vile čuvarice, prav si povedala, gospodična!«

»A ta sela, čigava so, makedonska ali turška?«

»Veš, v naših gorah govore samo srbsko-makedonsko. A ona sela po ravninah in dolinah so napol srbska, napol turška. Ali makedonsko govorijo pravoslavni in Turki.«

»A kako to, čiko, da Turki ne znajo turško?«

»E, to je zašto, ker so se naši poturčili. Prokleti! Prevzeli so vero, niso pa prevzeli jezika! Hulje!«

Pogledala sem tega seljaka in v njegovih napol slepih očeh je zagorelo kot v očeh starega volka. Takoj ga naskočim z vprašanji:

»Je li v teh gorah veliko volkov?«

»O mnogo, mnogo je po teh pustih planinah volkov in divjih prašičev, pa tudi medvedov. — Prošlega leta so v oni hudi zimi, ko je bil visok sneg, napadali ljudi in živali. Zvečer je vsa gora odmevala od njihovega zavijanja. Vojaki in orožniki so jih lovili, pa i mi, ali vsak dan jih je bilo več. Iz mojega sela so raztrgali dve ženi in tri otroke. A tam v šumi so napadli dva orožnika, ki sta izdihnila pod njihovimi zobmi. Že potem, ko je zima malo popustila, so napadli v gozdu voznika in konja. Voznik se je rešil samo zato, ker so volkovi napadli konja, on pa je pobegnil na bukev. Našli smo ga napol zmrzlega in skoraj mrtvega od strahu. A koliko ovac in koz so ugrabili volkovi! Nevarne so te zverine, posebno tedaj, če jih je mnogo.«

»A zakaj jih vsi ne lovite?«

»Ne izplača se. Gore so obširne in visoke. Vidiš, mi pokaže z roko, »kako so velike in takoj za temi gorami so druge, pa tretje vse tja do Albanije na eni, in Bičolja na drugi strani. A nas ni mnogo; po vseh teh planinah je morda sto večjih in manjših vasi. Pa čeprav gre na lov 500 ljudi, se tako razdelijo po teh strminah, da je to toliko kot nič. A z albanskih gora prihaja vsak dan tolpa volkov. Da, ko bi tu bili vojaki, potem že; a tako, kaj bi siromakil!«

Še vedno se vozimo pod vrhovi Kukova. Dod nami so vrtoglavi prepadi, nad nami visoki vrhovi. A vse naokrog pa zapletajoči in razpletajoči se venci južnosrbskih planin. — Megla po dolinah in presekah je gostejša in gostejša in počasi se pogreza v mrak. Po snežnih vrhovih je ugasnila poslednja rdeča svetloba, pustivši za seboj komaj vidno vijoličasto barvo, ki se temni od trenutka do trenutka. Iz gostih šum se dviga mrak, vstaja iz dolin, se vali iz presek. Senca njegovih peroti je že dosegla sosedne vrhove. — S severne strani zapiha oster veter, in jaz zaprem okno. — — —

V naš voz so prinesli svečo in jo prilepili na ugaslo pečico. — — — Poslanec še zmeraj spi. Moji sopotniki prepevajo polglasno neko pesem, od katere razlikujem samo refren:

»Za goro, za goro,

za goro zeleno...«

Ter dalje:

»U momka vera, a jača je nevera,
a u devojke vera, trša od kamena...
Za goro, za goro...«

Vlak poje svojo enakomerno pesem: Blinki blinki, blink blank — — — Proga teče navzdol, vozimo se proti Kičevu, majhnemu planinskemu mestecu, ki je napol turško, napol srbsko-makedonsko. Tu niti sam hodža, turški duhovnik, ne zna izmoliti potrebnih molitev iz korana, nego moli le napol in končava namesto s »svjati Bože« po staroslovanskem jeziku, »svati Muhamet« ali »Alah«, kakor že zna. Njegove besede so

čudna zmes albansko-srbskega jezika, ki ga govore njegovi pravoverni v damiji. —

Naš voz se stresa bolj in bolj. Plamenček sveče obseva z drhtečo lučko lica mojih sopotnikov in senca jim čudno daljša nosove in brade. V nekem kotu sta se naslonila dva Turka drug na drugega in dremljeta ter se neprestano zadevata z lehtmi in glavama. — Pod kožuhom se prelegne gospod poslanec; zavzdihne, kot bi pravkar vstal od mrtvih, in se z enim sunkom postavi na noge.

»No, kako ste spali? Je li prenehala bolečina?« ga vprašam zelo radovedno.

»Oh, do smrti Vam moram biti hvaležen! Vi ste me rešili velike nepravilnosti in velikih muk. Kako bi se Vam zahvalil?« In že zagrabi obe moji roki ter jih poljubi. Zares, ne bi mu bila dovolila, že načeloma ne. A to je prišlo tako iznenada, da je bilo prekesno misliti na obrambo.

»O prosim, prosim, storila sem samo svojo dolžnost.«

»A bili ste tako dobri in jaz sem Vas tako...«

»Pustite to, prosim! Ali veste, koliko postaj je še do Kičeva?«

»Mislim, da sta še dve ali tri. A nocoj vlak ne gre dalje. Morate prenočiti v Kičevu.«

»Tako? A zakaj ne gre?«

»Nekoliko zaradi slabe proge, nekoliko pa radi kačakov, roparjev. Ne pozabite, da smo na klasični zemlji! — A jaz Vas prosim, da boste nocoj moj gost!«

Vljudno se mi je priklonil.

Njegova ponudba mi je bila dobrodošla, posebno zato, ker mi je bila okolica in tukajšnje ljudstvo popolnoma nepoznano. — Medtem mi je pravil, da je studiral na Dunaju in v Beogradu, da ima ženo in majhnega, dveletnega sinčka. Da je dve leti narodni poslanec itd.

»Kičevo, Kičevo!« Kliče sprevodnik in vsi izstopimo. Bil je že mrak in vse oblačno. — Poslopje postajice je kaj skromno, ima le dve sobici in majhen hodnik. Tu je en sam uradnik, trije železniški čuvaji in pa sprevodnik. To je ves kolodvor mesta Kičeva. — Našo prtljago so nesli trije turški nosači, mi smo pa korakali za njimi do »prvega hotela« — malo boljše krčme.

Gospodu poslancu je bilo še precej slabo po vseh prestanih težavah. V hotelu so ga čakali že mnogoštevilni pristaši, a on jim reče, da je bolan in da zato nocoj ne more imeti ne govora in ne seje; da odloži vse to za jutri itd. Zjutraj ob petih sem pa odpoštovala dalje. Gospod poslanec je še spal — spanje utrujenih...

Na postajo sta me spremila včerajšnja dva nosača. Ko sem ju vprašala za račun, sta položila roke na prsi in rekla, da je efendi poslanec že vse plačal.

»Dobro. — Pa z Bogom!«

Nemo sta se priklonila in izginila v mraku in blatu bližnjih steza.

Vstopim v isti voz, v katerem sem poštovala včeraj. Razen poslanca sem našla tu vse iste ljudi, tudi čika. Naša družba se je izpopolnila samo za eno bitje — za majhno prase, katero je nesel neki železničar domov. To prase se je prav dostojno vedlo in je le malo cvililo in brčalo.

Proga se spušča zelo počasi in zopet v zavinkih navzdol. Vlak obstane vsak hip in zopet steče. A ni nič zamere, ker je bil mrak in se je slabo videlo...

Počasi se je zdanilo in vsralo je megleno in žalostno jutro. Trije Turki so začeli prepevali neko pesem, morda je bila molitev, žalostno, zateglo, monotono ponavljanje ene in iste besede, en in isti napev brez konca in kraja. —

Na neki postaji vstopijo trije mladiči z bisago na ramenih. Gredo v Ohrid in nesejo na prodaj ovčje kože in hočejo kupiti soli in sladkorja za vso rodbino. — Razgovarjajo se o dobri letini fižola, o dobrih ohridskih postrvih in jeguljah, o tržnih cenah. Nekdo omeni ljudi kačake; ti in ta so bili ubiti; ta in oni so ušli čez mejo v Albanijo, da ondi prezimijo in se spomladi zopet vrnejo. Ali se pogovarjajo, da skriva to selo tega kačaka, ono drugo je ščitilo kačake prej, a sedaj jih ne. Izpametovali so se ljudje. Bo že počasi... Vse drugo je dobro. Ali — če ni dobro, pa bo že počasi... Tako modrujejo moji sopotniki, četudi nosi ta fes, a oni šajkačo ali narodno pokrivalo, ki je slično črnogorski ali dalmatinski čepici. — — —

»Gospodična,« se obrne k meni neki zastaven in razumen Turčin. »Hočeš li jabolka? Imam jih polno vreč!« In ne da bi počakal odgovora, mi natrese v krilo polno rdečih in rumenih jabolok.

»Jaj, gospodična, dobra so — Amen!«

Grizli smo jabolka in govorili o vsem. Naš enolični razgovor je tu pa tam presekal močan sunek vagonov ali ga je zmotilo oglušujoče drdranje in piskanje našega sivčka.

Naenkrat pa — močan udarec in vlak se ustavi kakor na povelje. Vsi potniki poskačejo iz voz in gredo gledat, kaj se je pravzaprav zgodilo. No, jaz sem prej pobrala raztresena jabolka po vseh kofih vagona; brskala po čikih in orehovitih lupinah, zakaj če vozove čistijo le enkrat na mesec. — Šele potem pogledam skozi okno in vidim, da je poslednji vagon skočil s tira, pa se potniki, železničarji in še strojevodja mučijo, da dvignejo voz pri zadnjih kolesih...

»O up! — — Drži, drži, drži!! — Diži tamo, majku ti! — O oop! — Još, još, još! — — A ga! — Dobro je!«

Voz je bil zopet na tiru, potniki se vrnejo v svoje vozove — železničarji k zavoram in vse bi se bilo prav lepo končalo, če ne bi bil šel strojevodja od uslužbenca do uslužbenca in jim bral kozje molitvice z lepo pridigo, ki se je končala z »lenobe, mangupi, dangube!« A najlepše je bilo, ko je nekemu mladiču osemnajstih let prisolil zaušnico z zelo laskavim pridevkom »dremota zaspana« in še nekaj, kar se lahko samo sliši, a ne zapiše... rimalo se je pa prav lepo... Naposled se tudi on umiri, sede na svoj štedilnik ali lokomotivo in hio-hop! zopet smo odrdrali navzdol, navzdol...

Zapuščamo planine. Proga je ravnejša. Tu pa tam gre čez preprost in zelo sumljiv most. Planinskih rečic in potokov je več in več in tudi postaj je dosli. Sela so večja, a na videz nič boljša od planinskih. Hiše so raztrgane in borne; tu pa tam je kak mlin na eno kolo, nekaj osliček — to je vse selo — — —

Enakomerno tresenje voz in enolična pesem koles je še mene zazibala v dremavico. Tako predremljem okoli dve uri, ko me prebudi moj turški sopotnik:

»Gospodična, treba se je prevesti! Tu se odcepi proga za v Ohrid in Strugo!«

Vstanem in čez pol ure smo že brzeli po močvirnati ravnini proti Strugi. Proga se malo vzpenja in pokaže še nam krasna slika Ohridskega jezera z veli-

častnim vencem albanskih gora. Dolgo, dolgo sem gledala to sliko in bližnje ribiče. Jezero je bilo čisto kot kristal in mirno, samo ribe so poskakovale nad vodo. — Vlak je tekkel za cesto, po sami jezerski obali. Na tej strani divno jezero, na drugi široka, močvirnata poljana, nekdanje bogato štruško in ohridsko polje, danes pa najbogatejše leglo bolezni anofela in malarije.

Proga naredi ovinek in že se vozimo po turškem delu mesteca Struge. — Preko pota skoči neka bula (turška žena), neki Turek se razgovarja s sosedom. Hiše so napol porušene, borne in jadne, in da je vse še bolj žalostno, so vsa okna zamrežena, a od okna do okna držijo vrvice z razobešenimi krpami. Ulice so tesne in blatne. Kolibe se naslanjajo druga na drugo, vse skupaj pa so se nagnile nad ulice, kot bi hotele pomoči od hiš z nasprotni strani. — —

Nič boljša ni druga polovica mesta. Samo okna niso tu zamrežena.

Ah, kdo bo mene — Maro — troštal?

Ej, tolažile me bodo ptičke, ki po luftu letajo. Ozrla sem se v nebo, da s pogledom poiščem te ptičke. In res, kar oblak vran zleti s strehe male postajice ter krakajoč posede na bližnje topole. Ne, ve me že ne boste potolažile, ve črne ptičke, — ve pa ne! Hvala za tako tolažbo. — Mene bodo tolažile ribice, postrvi in jegulje, ki plavajo in skačejo po Drinu in v jezeru. — Tako je. — »Struga, Struga!«

»Vemo, vemo, da je to Struga!«

»Ali veste, kje je tu antimalarična stanica?« Moj sopotnik mi privede dva dečka, seveda njegove vere, ki me spremita do antimalarične stanice. — Prav pri-
slično sem se poslovila od tega turškega trgovca.

POKRAJINSKA FOTOGRAFIJA.

FRAN KRAŠOVEC.

Kot eden najprimernejših pozitivnih postopkov za uspešno prednašanje slikovite pokrajinske fotografije je novodobni bromovo-oljni tisk, ki je neodvisen od velikosti negativa in čigar specialna tehnika je v kratkem takale: bromovo-srebrno kopijo ali povečavo je treba v posebni kopeli izbeliti, fiksirati in posušiti, nakar jo lahko poljubno pripravijo za barvanje. Če jo nato spel namočiš v topli vodi, nastane na prvotno obstoječi, a izbeljeni bromovo-srebrni sliki komaj viden, nekoliko dvignjen relief želatine. Na mestih, kjer so sence, je relief nizek ali ga sploh ni, svetla mesta se pa primerno dvignejo. Ako se potem tak relief, ko je voda s površine odstranjena, z oljnato barvo, ki je za to posebej določena, in s finim čopičem pobarva, se barva spočetka sicer obdrži na vseh mestih. Pri nadaljnjem delu se pa oljnata barva vendar razdeli in reliefu primerno odloži in sicer na nizkih delih reliefa, torej v sencah, je ostane več, a na svetlih točkah, kjer je želatina napolnjena z vodo in zato dvignjena, je barve prav malo ali nič. To radi tega, ker se na mokrih mestih oljnata barva teže obdrži, dočim se na krajih, kjer tanjša plasti želatine ne zadržujejo vlage, spoji s temeljem.

Najvažnejše je torej pri tem tisku, da amater lahko poljubno in neodvisno od negativa določi tone slike in jo tako svobodno, značaju izbranega motiva in svojemu čutu primerno izdelata. Vezan je pri tem samo na

risbo oziroma na obrise (konture). Vsako mesto na sliki torej lahko ali manj pigmentira (z barvo ojači ali oslabi) ter s tem lokalno obvlada. Sence n. pr. pojači z mehko barvo, nasprotno pa premočne svetlobe napravi z isto bolj diskretne ter jih s tem značilno poudari. Prav tako predmete, ki motijo ali niso važni, z barvo takorekoč zatre, nekatere samo malo označi ali sploh opusti itd. Tudi strukturo površine lahko izbere po posebnem značaju slike, grobo ali nežno in tenko. Kadar torej hoče amater subjektivno vplivati na sliko, mora biti predvsem na jasnem, katere dele in v kaki moči naj posamezne tone spremeni. V ta namen mu dobro služi navadna kopija dotične izbeljene slike, ki naj jo ima pri delu pred seboj, da lahko tako točno nadzira svoje delo in laže izvršuje svoj načrt. Pri pokrajini se s polaganjem barve običajno prične na ospredju, potem preideš na glavni predmet, ki navadno vzbuja največ zanimanja in katerega je treba močno pobarvati in s tem poudariti ter nato ozadje označiti prav mehko, da tako dosežeš potrebno globočino in vtis ozračja. Končno se izdelata nebo, običajno z bolj trdo barvo in previdno, da ne »pade iz slike«. Primerno izbrana barva poviša učinek bromovo-oljnega tiska, kot n. pr. zelena za poljske in gozdne motive, rjava za solnčne, modra za vodne in zimske prizore, rdeča za solnčni zahod itd. Živim, prav močnim barvam je treba primešati nekoliko črne, da ne učinkujejo šablonsko in prebujno. Če uporabljamo različne konzistence barv, razne tehnike in načine barvanja, visokosti reliefa itd., lahko napravimo kontrastno ali močno sliko, kakor zahteva njen značaj, oziroma amaterjev okus. Edino na ta način je pogosto mogoče ustvariti neobhodno potrebno ubranost (harmonijo) v sliki. Odlična lastnost tega tiska je pač ta, da popolno obvladuje posameznosti kakor tudi celoto. Seveda se vse bogate možnosti in prednosti tega postopka docela uveljavijo le takrat, če se uporabljajo na resnično umesten način. Kajli, čim manj vsebuje slika čisto predmetnih, le zunanjih zanimivosti, tem bolj pride do veljave njena notranja vsebina, kompozicija in nastroj.

Kaj vse je možno doseči s tem tiskom, naj predoči nastopni primer. Na sliki »Po nevihti«, str. 131 lanskega letnika »Mladike« je bilo treba, ker je motil pokončni del križa, ki je bil paralelen z robom slike, križ nekoliko nagniti. Isto bi se bilo sicer lahko doseglo, če bi se bila slika postrani izrezala, pri čemer bi pa pokrajina ne ostala več vodoravna in bi s tem taka slika postala sploh nemogoča. S pomočjo mehke barve na posušeni želatini — torej brez reliefa — se je pa z lahko napravila vodoravna pokrajina z drevesi in sicer le v konturah, kot zahteva značaj te slike. Taki pripomočki pa v splošnem niso priporočljivi, vsaj za začetnika ne, da ne nastane na ta način nekaj, kar je v bistvu popolnoma tuje fotografski tehniki. Potrebne in neizogibne korekture pa naj bodo vedno diskretne in neopažne.

Radi natančnejšega studija tega nadvse primerne-
ga pozitivnega postopka za pokrajinsko fotografijo je amaterjem priporočati, da si nabavijo strokovno literaturo.* Vendar postopek sam na sebi še ne napravi boljših slik, treba je za to primernih negativov s takimi motivi,

* Navedem samo par najbolj razširjenih učnih knjig: Dr. Mayer: Bromöldruckverfahren, Knapp, Halle a/S. ali Dr. Mebes: Bromöldruck, Union Deutsche Verlagsges. Berlin. Tudi zagrebški »Fotografski Vjesnik« prinaša v svojih zadnjih številkah članke o tem tisku.

katerim je v pozitivu treba dodati še to, kar jim pač še manjka v negativu. Brezmiselno in škoda časa je uporabljati ta način za navadne spominske ali slične slike, kjer je poglavitno točnost in pravilnost reprodukcije predmeta. Za taka povzetja zadostuje ali celo še bolje služi navadna kopija. Zato naj tudi amater, kljub uporabi bromovo-oljnega tiska, že v negativnem postopku vpoštevava vsa sredstva, ki so potrebna za slikovito prednašanje pokrajinske fotografije. Slika števil. 3 prikazuje izvirno kopijo z določenim izrezkom, ki je v števil. 4 povečan in izvršen v bromovo-oljnem tisku (Ml. št. VIII).

Najpoglavitejšje pa je in ostane: dobro izbran motiv. Zato naj amater pri vsaki priliki in ob vsakem letnem času poskuša svojo srečo in naj predvsem z največjo skrbnostjo išče motive.

Za p o m l a d a n s k a povzetja je treba predvsem jasne solnčne luči. Vsa pokrajina ob času cvetočega drevja se nagiba bolj k svetlim tonom, kar mora priti tudi v sliki do izraza. Radi tega naj bodo take slike bolj kontrastne in naj obsegajo vse odtenke najsvetlejših in najtemnejših tonov. Belo cvetje, ki ima tudi tona in barvne vrednote, se vedno povzame s temnim ozadjem, če naj pride do veljave. Povzetja proti solncu navadno niso primerna, ker sicer belo cvetje potemni. Oblaki na modrem nebu ustvarjajo v pomladanski pokrajini poezijo in dajejo sliki pravi pomladanski nastroj. Ne prefirana, srednja medlost vseh oddaljenih predmetov je zelo umestna. Ostrino naj fotograf položi le na cvetoče veje v ospredju. Ravno tako dobro služi primerna štafaža (igrajoči se otroci, ljudje pri delu, ovce i. dr.). Tudi pred pomladjo se dobe hvaležni in izraziti motivi.

Največ amaterjev ima svoj dopust v p o l e t j u , ki ga skoro nihče ne preživi brez aparata, tega svojega najzvestejšega spremljevalca, da s tem več ali manj spopolni svojo zbirko. Saj je ta čas tudi izredno bogat motivov. Na polju in v gozdu (gozd učinkuje le pri solncu!), ob vodah ali na sinjih višavah se dobe mnogi in hvaležni motivi, treba jih je le povzeti ob dobri razsvetljavi, ugodni in zračni perspektivi. Vpoštevati je treba že prej navedena pravila in predvsem uporabljati ortohromatske plošče in rumeno steklo, pa bo uspeh zadovoljiv. Veliko bolj kot pri navadni pokrajinski fotografiji je pri gorskih povzetjih treba ločiti, ali naj imajo taka povzetja spominsko, zemljepisno ali estetično vrednost. Če naj imajo slednjo, potem je treba ili še mnogo skrbneje na delo, kot pa pri pokrajini v nižavah, ker tak vsestransko poraben gorski motiv se le redko pokaže zaradi pomanjkanja porabnega ospredja, prevelike masivnosti, velike razdalje itd. Varovati se je tu treba banalnosti, da taka gorska povzetja ne postanejo vsakdanja in le snovno kolikor toliko zanimiva. V nobenem drugem letnem času niso kontrastni svetlob in senc ostrejši, kot poleti in zaradi tega je treba vposloviti nekako harmonijo med njimi, da učinkujejo kot celota. Tudi sence hiš in dreves so v poletju zelo važne, kar često bistveno pripomore za poživljenje plastike v sliki. Posebno velike važnosti so drevesa, ki se tudi sama uporabljajo kot zanimivi motivi, če jih je le mogoče zadosno ločiti od okolice. Da dosežeš jačji učinek, je priporočljivo, da njegov vrh ne pride v sliko. S tem se doseže vliis razsežnosti in mogočnosti, dočim navpično po sredi prerezano deblo neugodno učinkuje. Če je drevo samo edini motiv v sliki, potem naj se pri-

kazujejo v zadosni jasnosti njegovi obrisi, oblika, svetle in senčne partije. Povzemaj drevesa ob taki razsvetljavi, da zelene in rjave sence, veje, vejice, listje in deblo pride do popolne veljave. Vsekakor je mehkost risbe potrebna. Brez nje o učinku mas ne more biti govora (pogoj: polna objektivova odprtina ali bromovo-oljni tisk!) Drevesa izborna služijo kot sredstva, da dosežemo ravnotežje v sliki, drevesne sence pa s pridom uporabljamo za smotreno kompozicijo.

Povzem n e v i h t e je več ali manj odvisen od slučaja. Kadar torej amaterja na njegovih izletih nenadoma zaloti nevihta, naj takega, za fotografiranje nadvse primernega trenulka ne zamudi in naj hitro poišče kak vsaj nekoliko poraben motiv, ki bo z nevihto vred dal sliki prav posebno učinkovitost. Večkrat zadostuje že mala hišica, kako znamenje ali posamezno stoječe drevo. Posebno ob jezerih, rekah ali sploh ob vodah (z refleksi) najdemo ob nevihtah prav hvaležne motive. Nadvse učinkovit je prizor, če pōsije solnce skozi temne oblake — pa najsi bo to že nebo samo ali osvetljena pokrajina. Svojtstveni čar takih slik bo brez dvoma odtehtal morebitno nezgodico, če bi bil amaterja pri tem napravil dež.

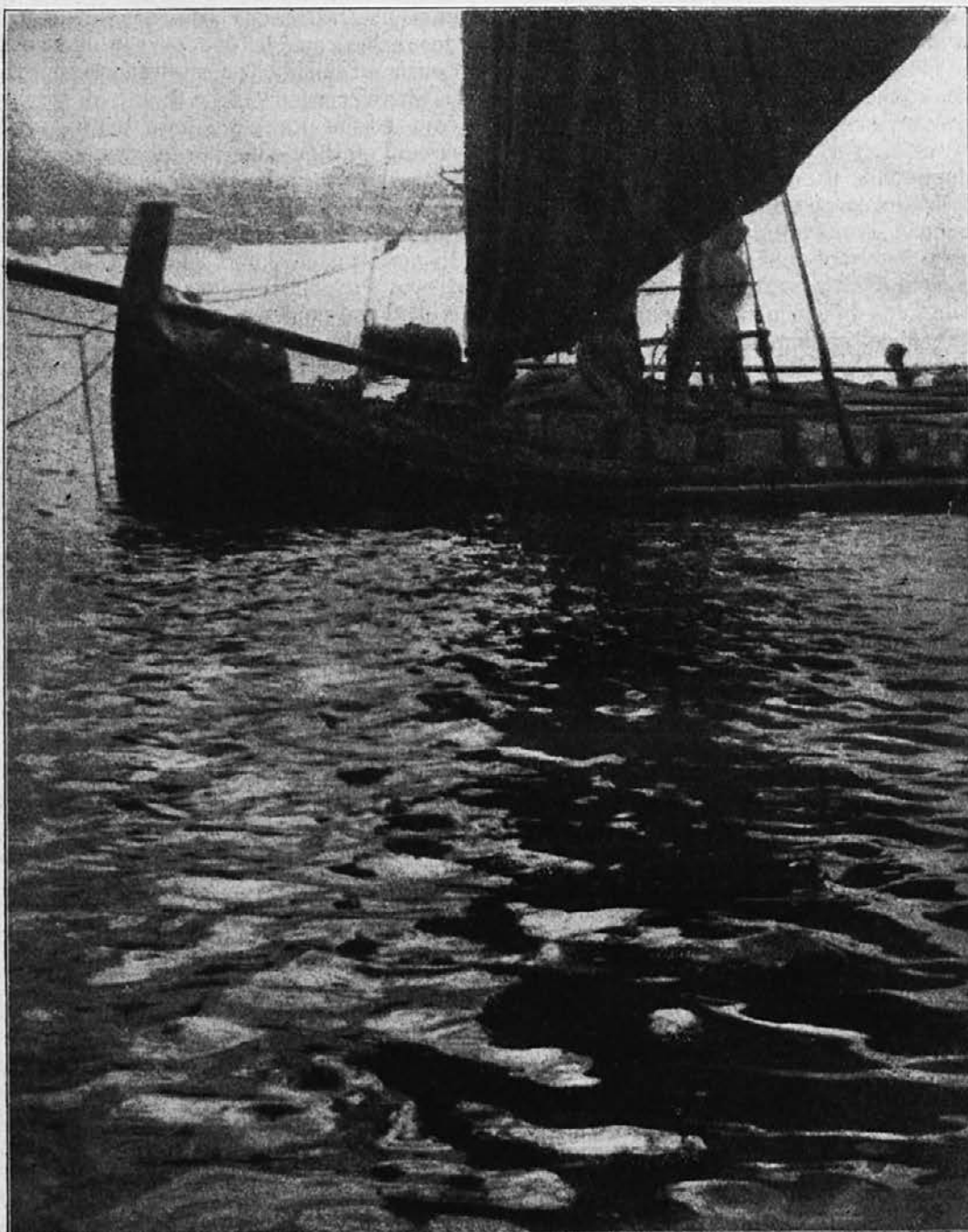
Dobro podajanje j e s e n i v enobarvni sliki ni lahka stvar in je treba izbrati že bolj karakteristične motive s primernimi atmosferskimi razmerami, z odmirajočo vegetacijo in kot štafažo kmeta pri jesenskem delu. Par primernih motivov: jutranja megla ali deževni oblaki, odpadajoče listje, oziroma napol golo drevje, kmet pri poljskem opravilu, lovec, razvaline, motivi s pokopališča in sploh motivi samote, otožnosti in zapušenosti. Ne samo realne kopije realnih predmetov, temveč vliis, ki ga je prejel od take pokrajine, naj skuša amater podati v sliki. Da kolikor mogoče dobro poudari melanholijo jesenskega razpoloženja, naj uporablja bolj nizko solnčno stanje, ki je mehka in zato najprikladnejša razsvetljava.

Pri zimskih motivih naj navadno izbere temno ospredje (drevesa), da ne nastane s sneženo ploskvijo monotonost v sliki in se s tem njen učinek ne pokvari. Najbolj izraziti in slikoviti je sneg ob solnčni razsvetljavi (močno od strani), s svojimi velikimi kontrasti in nežnimi toni, ki se odražajo od temno modrega neba. Le z ortohromatsko ploščo brez lučnih kolobarjev in s primerno jakim rumenim steklom je možno dobro povzeti vse podrobne prehode najsvetlejših nežnih partij, a obenem tudi najtanjše posameznosti v temnih sencah. Posebno učinkovita so pa zimska povzetja proti solncu (objektiv naj bo v senci!) radi velike plastike od vetra in drugih okolnosti lepo modeliranega snega. Tudi ivje nudi izredno slikovite motive, prav tako tudi od južnega snega lepo ovito in zavešeno drevje.

Amater naj na istem motivu (ki mu je bolj blizu) ob raznih letnih časih in v različnih pozicijah preizkuša učinek razsvetljave in narurnega nastroja, za kar mu bo plačilo trajno veselje in zadovoljstvo na doseženem uspehu. Tudi naj se ne zanaša preveč na slučajen uspeh. Vedno naj najprej določi točen načrt in naj nato šele gre na delo. Tako n. pr. poišče v svojem najbližjem okolišu brez aparata primerne motive, ki jih potem lahko posname ob najboljši razsvetljavi, najugodnejši zračni perspektivi i. dr. V svetovni vojni padli, nadvse navdušeni in vztrajni amater-fotograf Bogumil Brinšek, čigar ime mora ostati med našimi amaterji vedno v

častnem spominu,* je kot eden izmed prvih slovenskih amaterjev smoteno in z velikim uspehom gojil pokrajinsko fotografijo. Tako je n. pr. neki težko dostopni planinski motiv šel sedemkrat opazovat in studiral pri

ljivemu očesu zdela dolgočasna in brezpomembna. Motivov pravi ljubitelj ne bo iskal v veliki družbi (ni potrebne zbranosti in sopotniki silijo naprej), rajši bo poloval sam ali z enako mislečim tovarišem in se ne-

V pristanišče. Motiv iz Milj pri Trstu.
(Kombiniran bromovo-oljni odtisk na navaden risarski papir. Fot. Fr. Krašovec.)

tem razne »šlimunge«, dokler ga ni vsestransko dovršeno povzel.

Motivi se seveda ne ponujajo ob širokih, glavnih cestah in prometnih točkah. Čim dlje je od njih amater, tem lepši, izvirnejši in izrazitejši se mu prikazujejo. Sicer pa vsakdo, ki gre z odprtimi očmi in jasnim pogledom skozi naravo, lahko že v najnavadnejši pokrajini vidi njen čar in lepoto, medtem ko se bo neobčut-

noteno radoval nad lepoto narave, ki se mu bo razodevala v vseh mogočih predmetih, ki jih bo skušal tudi obdržati v sliki. Kajti že samo iskanje in studiranje motivov, ki je najiminitnejša naloga amaterja, ustvarja veliko užitka, veselja in zadovoljstva.

Nikoli se najdeni motiv ne sme povzeti kar takoj, tak kot se nudi gledavcu. V mnogih slučajih manjkajo za celoten učinek n. pr. oblaki, razsvetljava ne ustreza, zračne razmere morda tudi niso ugodne, včasih se pogreša primerna štafaža itd. So tudi težkoče pri

* Glej »Planinski vestnik« 1914, str. 169.

iskanju motivov, ker takih slikovitih in primernih pokrajinskih motivov, kot jih fotograf ravno potrebuje, ni v izobilju. Fotograf ne more, kot slikar, poljubno zbrati predmetov in s slike odstraniti ono, kar moti. Treba je tudi, da izbira predvsem take motive, ki jih je s fotografskimi sredstvi mogoče dobro in izrazilo podati, kol n. pr. meglene (spredaj silhueta drevesa!), deževne viharne, snežne i. dr. motive. Bolje je, da se vrača s pohoda brez osvetljenih plošč, kot pa s slabimi motivi, ker ne gre, koliko slik, marveč kakšne si povzel. Mimogrede bodi omenjeno, da so premnoge pridobitve moderne civilizacije za slikovito pokrajinsko fotografijo velikokrat ovira, ker bi se dal marsikateri motiv sicer dobro povzeti, če bi ne stal v njegovi sredi brzozavni drog ali med slamnatimi strehami kaka »moderna«, a zato tembolj neokusna hiša itd. Vendar je tudi tu nazadnje vse odvisno od iznajdljivosti in estetskega okusa fotografa.

Priporoča se, da amater svoje plošče sam razvija, kopira oziroma povečava in sploh tehnično izvršuje slike sam, da ima potem več skušenj, posebno glede pravilnega osvetljenja in razvijanja plošč (ne pozabi točno voditi natančnega registra za negativel), s čimer potem ono, kar spozna za lepo in primerno, tudi bolj zanesljivo prenaša na papir. Tudi tu je lasna skušnja najboljša učiteljica. Ne gre pri tem za kako obsežno znanje kemije ali optike, temveč bolj za to, kako tak ljubitelj fotografije »fotografsko misli in gleda«. Saj je s sedanjo dovršeno fotografsko tehniko tudi amaterju že omogočeno, da vsak del slike zase tako izdela, popravlja ali omeji, kakor le želi. Kemični proces fotograf lahko nadzira in vodi po svoji volji. Nikdar naj nepotrebno ne menja svojega, že preizkušenega fotografskega materiala, posebno ne plošč in razvijalca, da se tako vanj popolnoma vživi in lahko zanese tudi na ta kemična sredstva, ki so končno prav tako važna za doseg lepe pokrajinske fotografije kot vse drugo. Prav tako naj ne fotografira amater kar ljaven dan, brez miselno. Tudi najnavadnejša spominska slika naj razodeva njegov svojski, osebinini okus in dobro voljo. Morebitni začetni neuspehi ga ne smejo oplašiti in odvrniti od začrtane poti. Pridnost in vztrajnost sta tu neobhodno potrebni in edini, ki privedeta do smotra.

Napačno je naziranje lajikov (tudi nekaterih fotografov), da je le dobremu in dragemu aparatu pripisovali dovršeno slikanje pokrajin. Seveda je dober aparat primernejši, a vprav v pokrajinski fotografiji je možno že s prav navadnim in prav cenanim aparatom uspešno delati in le druge specialne fotografske stroke potrebujejo boljše in dragocenejše opreme. Uspeh v pokrajinski fotografiji je v prvi vrsti odvisen od tistega, ki stoji za aparatom in ki zna pravilno gledati, ima potreben čut za fotografsko učinkovitost, resnično voljo za to in vsaj nekaj estetičnih izkušenj. Ni torej že dovolj za dovršeno fotografijo, da znaš samo »prijetiti«, kakor tudi ne zadoščajo samo čopič, barve in platno, da naslikaš lepe slike.

Pokrajinskemu fotografu je nadvse priporočati, da pridno in vztrajno opazuje naravo ter studira dobra umetniška dela pokrajin — bodisi v originalih ali reprodukcijah (to pa v enobarvnem tiskul!), pri čemer pa naj jih ne kopira, temveč jih uporablja samo za zgled in v izobrazbo lastnega umetniškega čuta ter za vzgojo okusa. Pri tem pa naj ne zanemarija tehnike! Prebira naj ilustrirane fotografske časopise, da je tako v stalnem stiku z napredkom fotografije ter je po tam pri-

občenih ilustracijah poučen, kaj vse je možno doseči s fotografijo. Brezobzirna in ostra kritika lastnih izdelkov je povsem umestna. Zelo dobro je tudi, da ima amater vsaj malo prirojenega umetniškega talenta in dovolj okusa (da je nekaj risarja), da bodo njegove slike vedno estetično učinkovale. Kajti vsa pravila in predpisi se vendar pri neskončni izbiri najrazličnejših motivov ne morejo enako zanesljivo uporabljati. Večkrat se zgodi, da pri tej ali oni sliki fotograf ni vpošteval prav nobenega pravila pri svoji kompoziciji, a slika kljub temu učinkuje in izpolni vse, kar se more z umetniškega stališča od nje želeli. Začetniku se s temi pravili tudi samo nekako predoči, zakaj pri smotrenem fotografiranju prav za prav gre, sicer je pa vse prepuščeno njegovi lastni volji in preudarnosti. Saj vsakdo vidi naravo drugače in si jo tudi svoji sposobnosti in občutju primerno predstavlja. Samega sebe razodevati in svoje osebne nazore kolikor mogoče prosto in neodvisno razvijati, je pri tem poglavitna dolžnost amaterja.

Tako dobi amater v teku let zbirko slik, da mu dragocenejše in njegovemu notranjemu življenju primernejše ne bi mogel napraviti nihče drugi na svetu. V teh slikah, ki jih je sam ustvaril z resnično ljubeznijo in žarkim navdušenjem, gleda lahko vso svojo preteklost, svoje najlepše doživljaje in najprijaznejše ure, preživljene v večno lepi božji naravi. Za to mu te njegove pokrajinske slike, ki so njemu samemu še mnogo bolj umljive, nego drugim, povedo mnogo več kot najpopolnejši dnevnik.

NOVE KNJIGE.

Mučeniška Mehika. Trpljenje in boj mehikanskih katoličanov za versko svobodo. Priredil in založil »Glasnik presv. Srca Jezusovega«. V Ljubljani, 1928. — V predgovoru te 56 strani obsegajoče knjižice nam je pojasnjen njen namen in smoter. Ondi beremo: »V Mehiki divja že nekaj let silen boj proti Cerkvi. Dogajajo se stvari, ki bi si jih človek komaj mogel misliti, tepla se svoboda vesti, vere in bogoslužja. Naš čas, ki se tako rad ponaša z besedami svobode in enakosti, bi pač moral dvigniti glas za najprvoletnejše pravice mehikanskih katoličanov... Naj pripomore to delo, da se tudi slovenski katoličani zavedo, kaj trpe njihovi bratje v nesrečni Mehiki.« Zato pričujočo knjižico, ki vsebuje tudi kratek opis Mehike in nje zgodovine, prav toplo priporočamo!

Janko Kersnik: Testament. Povest. Priredil dr. Ivan Pridatelj. Založila Tiskovna zadruga v Ljubljani, 1927. Str. 78. Broš. 18 Din, v platnu 26 Din. — Ta zgodba iz kmečkega življenja spada poleg povesti »Očetov greh«, ki slika, kako mora sin trpeti za roditeljevo pregreho, med najboljša Kersnikova dela. Povest je prvič izšla leta 1887 in se dogaja v pisateljevi ožji domačiji, v hribih na kranjsko-štajerski meji tam med Sveto planino in Limbarsko goro. Pisatelj obravnava usodni problem nebrzdanega pohlepa po denarju, ki prej poštenega kmečkega moža spravi na kriva pota in končno priftira do zločina. Stari Topolščak ukrade neznanemu Tržačanu, ki med poljo umre v njegovi gostilnici, oporoko, v kateri je za glavnega dediča postavljena rejenka Metka. To nato zasnuje Topolščak. Omahnelovega Tomaža, ki mu je testament izmaknil, ubije na Topolščakovo zapoved propali potepuh Klan-

dar. Na zadnje vendar le zmaga pravica in namesto pred oltar, odvedejo Topolščaka v ječo. — Osebe te kmečke povesti, ki se dogaja v začetku druge polovice prošlega stoletja, so prav živo podane, značaji dobro očitani, potek dogajanja sicer dramatično razgiban, a verjetno zgrajen. Povest še danes učinkuje sveže in neprisiljeno. Zanimivo prepleteno dejanje je našo dramaturga (Ivana Rozmana), ki je delo priredil za oder. Kot npr. visoko stoječa ljudska igra je ta zgodba dosegla uspehi na podeželskih odrih. Povest našemu ljudstvu (tudi mladini) priporočamo.

Danilo Gorinšek: Pisan cvet. Pesmi za mladino. Celje 1928. Str. 32. — O tej drugi Gorinškovi zbirki velja v glavnem mnenje, ki ga je Mladika priobčila o njegovem »Maju«. Povedati treba vnovič, da stih in rime s a m i še ne naredo pesmi. In če se ne bi bal, da ponovim že tisočkrat zapisano besedo, bi še dejal, da je za otroka najboljša hrana (telesna, kakor duševna) komaj dobra. Če pa je celó odrasli ne more uživati z veseljem, kako naj služi potem deci? Kako treba pesniti za mladino nas uče Levstik, Stritar in Župančič. Kaj pa dela otroške pesmi teh mojstrov tako žive, tako vedre? V njih ni nič otroškega, nič prisiljenega dobrikanja, nič laskanja, nič šolmaštrskega moraliziranja. Zato pa govori pravi mladinski pesnik deci tako in z isto resnobo, kakor odraslemu, ne kaže mu sveta, kakor da je velika otroška soba, temveč takega kakršen je: lep, zagoneten, poln prečudnega silnega dogajanja, ki vabi mlado domišljijo. — V Gorinškovih pesmicah predvsem pogrešam pesniško doživljanje, iskrenost, predvsem pa resnobo in dikcijo. Z zmanjševalnimi samostalniki še ni mogoče ustvariti otroškega nastroja. Često se neufemeljena raba takih besed sprevrže v neokusnost (n. pr. »Očka ima srček zlat«) ali pa celo v čisto nepoetsko izražanje, kakor n. pr. »Bogec«. To naj bi bila otroška govorica? — Tudi o rimah ni mogoče izreči posebne pohvale. Mnogi stih se rimajo samo na papirju: vodé — vse, mož — koš, obok — Bog, opeče — goreče; drugod pa je videti, da je zadrega narekovala čisto nepotrebne prazne besede, samo da se izpolni stih. — Opremljena je knjižica še dokaj čedno, če odštejem naslovno risbo. »Pisan svet« za slovensko mladinsko slovstvo ne pomeni velike pridobitve. D.

Miroslav Hirtz: Novele iz živalinjskega svijeta. Knjiga jednoga prirodnjaka. Zagreb, 1927. Broš. 30 Din. — Kakor napet roman se bere zbirka teh dvanajst črtic iz živalskega življenja. Pisec, ki je znanstvenik-prirodoslovec in pesnik obenem, pozna skrivnostno življenje in bitje gozdnih, poljskih in rečnih prebivalcev, ves ta tajinstveni svet živalstva, ki nam mestljanom ostane vselej z goslo kopreno zagrnjen. Samó človek, ki je s paznim očesom in z ljubeznijo opazoval življenje prirode, ki je mnogo sam živel v svobodni naturi, more spoznati vso lepoto in bogastvo tega čudnega sveta. S toplo, a znanstveno, dasi ne suhoparno učenjarsko besedo popisuje Hirtz divje borbe jačjih s šibkejšimi, brezobzirni boj za obstanek, pa nagonsko plemenitost in zvestobo živali, ki poznajo materinstvo in druga vzvišena čustva, ki si jih sicer lasti samó človek. Pretresljivi so popisi krvavih tragedij, ki jih pisec doživlja na svojih lovskih pohodih, kjer često zmaga v njem pesnik in ljubitelj vsega živega nad strastnim, plena željnim lovcem. Krasni so popisi nastrojev v naravi, čudovito prijemljivo in pesniško je podana nočna zimsko pokrajina, stari gozd v

mesečini in pesem slavčka. Marsikom bo ta knjiga iz živalskega življenja odprla poglede v neznan mu svet, ga prepričala, da je v vsem stvarstvu lepota in čudežna smotrenost, ga navdala z ljubeznijo do živali in mu izbistrila oko, da ne bo več slepo za vse tajinstveno razkošje, ki nas obdaja na vsakem koraku. — Pisec knjige, dr. Miroslav Hirtz, je upokojeni vseučiliški profesor. V mladosti je izdal uspelo zbirko pesmi, kesneje se je pa popolnoma posvečil prirodoslovnim vedam. Napisal je več sto znanstvenih razprav iz tega področja. Več let že ureja »Priroda«, hrvatski časopis za širjenje prirodoslovnih nauk med ljudstvom. Letos obhaja dr. Hirtz petdesetletnico. Ob tej priliki mu tudi Mladika želi še mnogo znanstvenih uspehov in da bi tem »Novelam iz živalskega sveta« sledile kmalu še druge, prav tako lepe in toplo človeško pisane. — Knjigo vsem bralcem, ki so zmožni hrvaščine, prav toplo priporočamo. —a.

POMENKI Z NAJMLAJŠIMI.

Venceslav Sejavec. Brez dvoma si pesniško nardarjen. Pa tudi doma v moderni poeziji, kakor pričajo tvoje pesmi. V nekaterih si napredoval, odkar sva se zadnjič menila, tako v vsebinski kakor oblikovni zaokroženosti. Tem pesnim se pozna, da niso le zapisani doživljaji, ampak v ognju strogosti s samim seboj izoblikovana, resnična umetniška doživetja. Zato so.

V drugih pesmih zopet si popustil in se izpisoval; nisi pazil dovolj na petje verza, lepoto besede in oblikovno stalnost. Poleg splošnega priporočila, da bodi strog sam s seboj, da nikar ne piši, ampak oblikuj, še nekaj posameznih pripomb!

Pogosto si veliko preširok. Pesniški jezik je kratek, a tehten. Par besed — razpoloženje, misel, slika, žarka primera — vse. Skušaj slikati impresionistično! Ali mar ne utruja n. pr. sledeča:

Od hrepenenja sem bolan, rad bi šel daleč, sam ne vem, kam ... Morda za morje, za lučjo zlato, da v svetlo obzorje bi z dušo krilalo	tiho zamahnil in se opijanil, da bi izdahnil v božjo vedrino — ali pokojno ko srebrn galeb nad morskó gladino v veselju plaval.
---	--

Vidiš, drugi del le razpreza misel prvega, pa je ne poglobi, temveč razblini. En sam jednat verz bi odtehtal ves drugi del!

Tudi malo plastične so često tvoje slike in misli. Golovo si že občutil pri čitanju tujih pesmi, kako škoduje meglenost slike in nejasnost misli. Ni treba zagovarjati mnenja, da je lepota blesk, a pesem mora biti svetla, jasna kakor poldan, kajti v temi lepote ne vidiš. Tudi tu bi se mogel pri impresionistih mnogo spopolniti. Nekaj primerov naj dokaže, kako malo pesniško vplivajo zabrisani verzil!

O, in zvezde sladko zablesté,
ko belo cvetje njihov vonj nad tabo se ospé.

Je li ta primera možna? Je li drugače pesniško učinkujoča, morda čustveno? Mislim, da ne. Kako lahko se meglenost zmaliči v nemogočo, često profislovno sliko, kažejo sledeči verzil:

Rad bi že tiho počival, neprobudno spal, zvezd srebrnih pokoj snival, rad med njimi plapolal,	kakor rahel, bel sijaj na gladini morja ... Smrt, ti čakaš še? Zakaj? Pridi, dobra, znad obzorjal!
--	---

Plapolanje med zvezdami primerjali s sijem na morju je čudno, ne? Vse drugače in živo zvenijo n. pr. sledeči nazorni in iz resničnosti zajeti verzi:

Strele in grom kakor blazna se davita,
joj, temá — pa v hipu pogoltno jo silen požar,
zemljo objame, oblizne nebo —
ugasne. Divje pade mrzel udar.

Ti verzi me prepričujejo, da znaš opazovati in povedati. Zato verujem vate!

Glasbene prvine v tvojih pesmih so še neizčiščene. Beri na glas sledeči verz in boš čutil, da se upira:

Ko se spet slke
večer nad goro.

»Spet slke« je Irdoča, ki se celo navadnemu govoru uštvavlja. Poezija pa je godba! Enako v verzu

Bog, Bog, Bog

ni ritma. Dalje je treba uho vaditi, da se ogneš nečistih, nemelodičnih rim kakor: srcé — zatrè, zvonóv — domòv, zalòn — zvón, temò — željno itd. Ni rima, kar se enako piše, ampak kar enako zveni. Res je, da dandanes preveč pozabljamo, da poezija ni za oko, ampak za uho in da zato ne mislimo več na tesno zvezo besedne in glasbene umetnosti, žal v škodo pesništva!

Prepričan sem, da bo tvoja pesem zrelo zapela šele tedaj, ko boš sam v sebi uglaščen. Razbil si kakor je bila doba pred nami. Vem, to so leta duševnega zorenja! A verjemi, da to malodušno grizenje v samega sebe razjeda tvoje sile; nepopolnosti, ki sem jih omenil na prvem mestu, izvirajo dušeslovno nujno iz tvoje oložnosti. Kje je tvoja fantovska moč? Ko boš odrešil sebe, boš rešil tudi svojo pesem, čeprav boš manj pisal. In tu si mora vsak sam pomagati, zagrenjenost in nezaupanje do soljudi razkrajaja najlepše sile. Verjemi in zdravstvuj! (Pa piši samo na eno stran!)

Ivan Potopec: Ne morem še soditi, je li v tebi kaj samostojnega ali je tvoj verz le odmev čiliva. Poslani dve pesmi ponavljata stare motive. Moti kopa nenazornih, abstraktnih besed (»valovanje — skakljanje — pripogibanje — majanje (!) — valovanje« — v eni kitici).

Mene je strah cvetov
zamorjenih...
in tujstva,
ki zija pred kopicjo življenj,
po viharju prebujenih.

Ti verzi bole dobro uho, miselno in jezikovno so preveč nerodni, da bi peli.

P.M.: Čutili znate, narodno pesem posnemate, toda nimate potrebne šole, da bi mogli kdaj napisati kako stvar za leposlovni list. Nimate pesniškega jezika. Tudi tenkega čuta za izbrano lepoto pogrešam. N. pr.:

Čemu, deklica trda,
freskaš ob skalo moj up
in iz srepnih oči
vlivaš mi strup?

Ali: a jesen srečo para,
mraz cvetje je razblinil
in v srce meč zarinil,
da ljubica me vara.

Nič ne de, če ne gre. Razen veselja in neke posnemalne zmožnosti nimate nič pesniškega v sebi, kakor sodim po teh pesmih. Ne silite se in si ne delajte življenja težkega! Na priloženo pismo pa si odgovarjate sami v »Tolažbi«:

Leki so v višavi,
kdo ve tolažbe pot.

Lado J.: Ne morem se prepričati, da napreduješ. Drobline! »Ave Maria« zajame, nekoliko vsaj, večerno razpoloženje. Nujno svetujem, da poskusiš strogo krilično pesem, ker sicer vedno zaideš v lirčno prozo in si nepoetičen. Pa čakaj, da se pesem miselno zaokroži, ne zapisuj odlomkov, ki nikdar ne dozore v pesem, ker smatramo zapisano navadno za preteklost, ki nas nič več ne briga!

Zmagoslav: Peti še ne znaš.

Mrak se plazi med bukve
kakor gladni volk za srno;
okoli in v duši vse je črno.
Solncece moje, kam greš?
... Postoj in sveli, da žene
podoba ugledam svetlo!...

Vidiš, seveda so to verzi, a brez duše! Nič ne poje v njih. Čitaj pesmi, da spoznaš, kaj je pravzaprav resnična pesem!

Ālojz Kr., Sv. Jurij ob Taboru: Nikar! Žal, reš nisi pesnik. Da jugoslovanščina ni slovenski pesniški jezik (»pastir s čedom«, »iz glasa svoje proizvaja«, »šaljem ti pozdrav«). »Smrt« sprašuješ:

Zakaj ti v borbi tam
vse ude junakom potrgaš,
prej ko dušo jim izpelješ?

Veseli se pesmi in rad poj, a nikar ne zlagaj, vsaj za javnost nel Poslanih »pesmi« ne bom vračal, ni vredno! Za primer naj zapišem odlomek tvojega »Ravbarja«, da te prepričam, koliko je v tebi!

Denar bila mi je sveta stvar,
za život (!) človeški nisem maral,
v slast mi je le to šlo,
če kateremu sem trebul paral.

Smejal' sem se mogel le tedaj,
če kateremu oči sem nežne
izsekal z nožem — kamnom (?)
in materi v naročje vrgel.

... Za denar sem nohte
na rokama izvlekel,
materi pred hčerkom nožem (!)
trebul nesrečni sekel. Ild.

Zares ravbarska pesem, ne? Še mene je skoro sram, ki sem jo prepisal. Nič ne de! Ostaní fant in zdrav ter se drži gornjega nasveta!

Očetu sedemdesetletniku — sin.

Ta sonet priobčujemo, ne da bi ga kaj popravljali in ocenjali, na željo sina, nofarja v Clevelandu, našega ameriškega rojaka, ki ga je zložil svojemu očetu za spomin. Ker bere — kakor poroča sam — avtor baš sedaj Milтона in Petrarco, ni čuda, da se je poskusil v tej težki obliki, v sonetu, ki mu ni zlepa kdo kos.

O č e t u.

Za Tvój spomin naj zdaj še Tebi oče,
Akord življenja, luč za svoja leta,
Ohrani Tebi znak — vsa srca vnetá,
Čuteča sinov in hčera so vroče.

Enkrat bil mlad — a leta so tekoče,
Ti zagrenila čar do tega sveta;
Al' kaj, če Tebi je mladost odvzeta,
Radóst le vžival bodeš še v bodoče.

Ostala že Ti doba je življenja,
Že bliža sedemdeseto se leto;
Naj zdaj spomin nekdanjega trpljenja

Izgine za gorami — vse nešteto,
Kar bi kalilo vir do hrepenenja,
Al' mir le sprejmi s svojo to soneto.

Frank Rožnik.

KO KORČKI CVETO . . .

Rože po travnikih so padle pod koso. Tedaj pomolijo pobočja logov na tenkih rečljih iz zemlje korčke (ciklamne), da vejajo iz drobnih golidic božji vonj v avgustovsko suho vročino.

Ležal sem med njimi. Lipe nad mano so se strinjale v zelene kupole. Noben listič se ni genil. Solnce je žgalo na razbeljeno zemljo. Pod svodom lip je mrgolelo muh in mušic. Skozi njih prečudno godbo se je pribal metulj: bel, rumen, pisan. Iz lipe je šinila siva črta za njim. Gorske sinice so se spopadale za plen. Za menoj na gmajni je pelo: tink, tink, tonk, tink. Krave. Še više v gabrovju na skalah je zacingljalo le tuintam. Drobceno, kot srebrna dvajsetica. Počivajoča koza je mahnila po muhi. O, in po cesti, doli sredi polja venomer: tūtūtú! Pa grši glasovi! Kot bi se zadržal prašič. In še grše drdre, drdre! Po bencinu je zasmrdelo v vonj korčkov.

Segel sem nejevoljen po spisih najmlajših. Tulba motovilov me je izrgala iz sanj. Berem — berem — berem. Roka mi je omahnila, ko sem prišel do konca. Prečuden strah me je stisnil za srce. Starost, sem pomislil. Nova doba prihaja. Nekdaj smo rekli kravi — krava, zvoncu — zvonec. Danes — v mladih — je vse drugače. Vse vre. Na vrh se poganjajo v kipenju nove misli, nove smeri; ko jih pogledaš in jim iščeš imena, jih že ni več. Spet novi domisleki — in vendar prav isli — planejo pod vrh in utonejo. Vse je napeto hotenje, vse klijoča rast; vse kakor pomladi, ko poka v grudih zemlje in se vije in poraja in ne veš, ali priklje zvonček skozi suho listje, ali pribode zelena bil; ne veš, ali se vljuje hudournik ali prižubori studenec. Vse je samo en krik kakor iz svetlega pisma: »Pre-novili bomo obličje zemlje.« Ali vzklik, ki ga ponavljajo najmlajši: »Evolucija — ali revolucija; ali naj se razvije — ali naj se razbije sedanji red — vseeno.« Vseh temnih spisov jasni glas je: Nekaj ni prav! Razvijmo na pravo — če ne — razbijmo in gradimo na novo.

Mladost — Bog te obvarji!

Vem, ni to umsko spoznanje, ni to modrost števil; to je podtalna slutnja, ki je kajkrat presekala svetlu račune in skoznje zadela v pravo.

Da bi!!

F. S. F.

KO NIHČE NE VE ZA NAS . . .

Na Homu, za cerkvico sv. Katarine pri Bledu smo trije: dva Slovenca in Anglež, pisatelj iz Londona. V studenček smo vtekli hladit tri steklenice vina. Nato smo si šli poiskat ležišča na mah. Preko studenčnine se je Angležu vdrlo v mlakužo. Komaj da se je rahlo zasmel; nato je sezul čevelj, slekel nogavico in oboje vrgel na sonce. (Pravi Slovenec bi klel in rentočil, pa ne nad svojo neprevidnostjo, marveč nad nedolžno studenčnino.) Pogledal sem ga in on mene. Pa je rekel (menda je opazil, da sem občudoval njegov mir): »Vi niste Angleži!« In smo se razgovarjali o našem narodu, o delu, o krajih in o kulturi. In še zlasti o naših ljudskih sloterih odrih in o naših knjižnih podjetjih za široke plasti naroda. (Londončan je dramatičen pisatelj in kritik.) In se je čudil sin Londona: Tega pri nas nimamo. Kar pri vas dela posamezen duševni delavec, bi pri nas delali trije. Ta narodič, komaj vas je za eno londonsko predmestje, pa taki uspehi, tak razmah; čudo ste na svetu, kakor so čuda vaše gore, vaše doline, o,

in vaše kmečke hiše — ta okna v cvetlju, ti leseni balkoni v nageljnih — in ljudstvo, in godba zvoncev pri čredah na paši — in jaz do danes nisem vedel za vas in nihče v Londonu ne ve . . .

Mister O., povedal boš, jeli, v domovini, da smo in še kako lepo smo . . .

Pisatelj Ould, s katerim sem govoril, je tajnik londonskega PEN-kluba. To je malični klub vseh takih PENov po vsem svetu. Tudi v Jugoslaviji (v Ljubljani, Zagrebu, Belgradu) ga imamo. Člani teh klubov morejo biti samo oni, ki se resno bavijo s poezijo P, književnimi članki (eseji) E ali s prozo (novelo) N. Vsi PENi so med seboj nekako udruženi. Opozarjajo na najboljša književna dela po posebnem časopisu in jih priporočajo drugim za prevajanje.

Ur.

NAŠE SLIKE.

Dvoje francoskih zgodovinskih slik:

Jaques Louis David: **Prisega Horacijev.** Po starem rimskem izročilu se je za vlade bajeslovnega kralja Tulla Hostilija vnel silen spor med Rimljani in Albanci, prebivavci iz mesta Alba longa, kdo imej gospostvo. Sprti sosedje so se na vse zadnje dogovorili, naj odloči prepir boj treh Rimljanov s tremi Albanci. Na rimski strani so določili za borce hrabre trojčke Publija Horacija, Albanci pa so postavili takisto trojčke brate Curiacije. Pri prvem spopadu, ki se je vršil sredi obeh sovražnih vojska, sta padla dva Horacija, vsi trije nasprotniki so bili pa težko ranjeni. Tretji Horacij, ki se je moral braniti pred tremi sovražniki, je zbežal. Dejal si je, da ga vsi trije ne bodo mogli zasledovati z enako brzino, ker so njihove rane različnega značaja. Ta zvijača mu je uspela: pobil je po vrsti vse tri zasledovavce in tako priboril zmago Rimljanom, ki so kmalu zagospodovali nad vso Italijo.

Davidova slika predstavlja prizor, ko v domači hiši izročča sivolasi oče svojim sinovom orožje. Z levico dviga meče, z desnico kliče na sinove, ki so že pripravljene na smrtonosno borbo, blagoslov bogov. Sinovi z iztegnjenimi desnicami prisegajo hlabrost in zvestobo do smrti. — Umetnik je dobro poudaril kontrast glavnih dveh skupin: trojici odločnih in pogumnih borcev je zoperstavil skupino plakajočih obupanih žensk na desni. Tam slonita, potrli od žalosti in groze, mati in sestra teh treh mladeničev, ki odhajajo v smrt. V ozadju teži v črno ognjena babica prestrašenega vnučiča. Sredi med tema skupinama je vzravnana postava Publija Horacija, zvestega državljanca, ki svobodo in čast celokupnosti ceni nad lastno rodbinsko srečo. Togo, mrko stebrovje v ozadju gole sobane še poudarja resnobo in vzvišenost trenutka, ko oče žrtvuje življenje sinov domovini.

J. L. David je bil rojen l. 1748 v Parizu. Zgodaj je prišel v Rim, kjer se je posvetil poučevanju stare klasične umetnosti, poleg tega pa je studiral dela Raffaella in Michelangela. »Horacije« je naslikal l. 1784 za kralja Ludovika XVI. Slika je vzbudila vihar navdušenja. Iskra revolucije je na skrivnem že tlela, podpihovala pa jo je umetnost, slovstvo in filozofija. David se je zadel pristašem revolucionarnih idej pravi slikar republikanskih čednosti, svobodoljubja in meščanske plemenitosti. In ko je par let nato res izbruhnil prevrat, je našel Davida v prvih vrstah aktivne politike. Kot narodni poslanec je glasoval brez pomislekov za smrt kralja — tistega kralja, kateremu se je imel za-

hvaliti za svoj nagli povzdig. Postal je strasten jakobinec in se udeleževal vseh revolucijskih viher. Ko je padel krvoločni Robespierre, so zaprli tudi njegovega gorečega pristaša Davida. S težavo so ga zvesti prijatelji osvobodili. In ko je zavladal Napoleon, tedaj ta bivši republikanec in ognjeviti jakobinec ni pomišljal niti za hip. Kakor že prej kralja in potem republiko, tako je zdaj strastno in z zanosom poveličeval v slikah korziškega samozvanca. Ustvaril je celo vrsto velikih slik iz zgodovine, posebno rimske, pa tudi sodobne, v katerih je poveličeval cesarjevo osebo. Z Napoleonom je ugasnila tudi Davidova zvezda. Ko so iznova uvedli kraljestvo, je bil David, kot morivec kralja, prognan in je izgubil vse časti. Životaril je še nekaj let v Bruslju, kjer je l. 1825 umrl.

Njegov vpliv na sodobnike in poznejše je bil ogromen. Vzgojil je celo šolo učencev, od katerih sta najslavnejša postala Fr. Gérard in J. D. Ingres. Njegov vpliv na francosko slikarstvo je opazen do današnjih dni.

Paul Delaroche: Sinova kralja Edvarda IV. v Towru. — V dobi vladanja angleškega kralja Henrika VI. konec 15. stoletja so izbruhnili domači nemiri na Angleškem. Vnela se je dolgotrajna meščanska vojna med pristaši Henrika VI., ki je bil iz rodu Lancasterskih kraljev, in med vojvodo Yorškim, ki je na vse zadnje zmagal, ujel Henrika VI. in ga l. 1471 v Londonski ječi Tower pustil poginili. Njegovo ženo je ujel, sinka pa dal usmrtiti. Zasedel je prestol pod imenom Edvarda IV. Boj teh dveh kraljevskih rodov imenujejo v zgodovini boj rdečce (Lancaster) in bele (York) rože. — Dvanajst let potem je krvoločni vojvoda Rihard Gloucesterski (izg. Glosterski) zasedel angleški prestol kot kralj Rihard III. Bil je brat Edvarda IV. in še istega leta 1483 je ukazal umoriti desetletnega kralja Edvarda V. in dvanajstletnega brata Riharda, svoja nečaka, ki ju je držal ujeta v Towru.

Naša slika kaže mladega kralja s svojim dve leti starejšim bratcem v ječi. Nesrečna otroka sedita na robu postelje, mlajši čita iz knjige. Naenkrat plašno preneha, okrene glavo in poslušne. Kaj je? So se začuli težki koraki na hodniku, rožljanje orožja, grobi glasovi sirovih stražarjev? Neznana groza spreleti mlado lice, slutnja velike, neposredne nevarnosti obide otroka-kralja. Psiček je postal tudi pozoren, strmi proti vratom in vleče sapo vase. Prihodnji hip bo zalajal od bojazni. Tudi on služi nekaj groznega, ki se bliža. Starejši deček je še ves ujet v mrežo domišljije, ki jo je razvila in vzbudila zanimiva povest. Toda tudi on bo za trenutek zaslišal šum biričev, ki prihajajo, da izvrše grozno povelje. — Naša slika je iz l. 1831 in visi v pariškem Louvreu.

P. Delaroche (izg. Delaróš) je bil rojen l. 1797 v Parizu in tam umrl l. 1856. Bil je sprva pristaš klasičistične struje, ki se je naslanjala na stare vzore, pozneje je pa poskušal zlit zgodovinsko resničnost z romantičnim čustvovanjem v umetnostno celoto. Davidovo smer je kmalu zapustil, se odrekal velikim, patetičnim razmahom in iskal pesniškega nastrojenja v podajanju zgodovinskih snovi. Njegovemu mračnemu značaju so najbolj godili turobni motivi. Poslal je, kakor so ga v šali nazivali, slikar tragičnih katastrof. Tudi verske predloge je često gojil, vendar je vsa njegova moč v zgodovinski točnosti in vestnosti, s katero se je trudil obnavljati preteklost tudi v zunanjih malenkostih, v

oblačilih, orodju itd. Za življenja je užival silno slavo, po smrti se je njegov sloves znatno zmanjšal.

Zanimivo je primerjanje teh dveh slik, ki ju loči komaj slabih petdeset let. Pojmovanje zgodovinskega slikarstva se je ta čas docela spremenilo. Pri Davidu vidimo značilen primer francoskega klasicizma: plemenito, veličastno kretnjo, dostojanstveno umirjenost in npravstveno povzdigujoč namen. Tem dobrim platem se pridruži še točna risba in poznavanje prirodnih oblik. Zato pa je cela gradnja prizora teatralična, vzhičenost nekam izumetničena, podajanje dogodka neiskreno, barva nezanimiva. Slika ne ogreje, navzlic ogromnemu obsegu je v bistvu precej prazna in skoro dolgočasna.

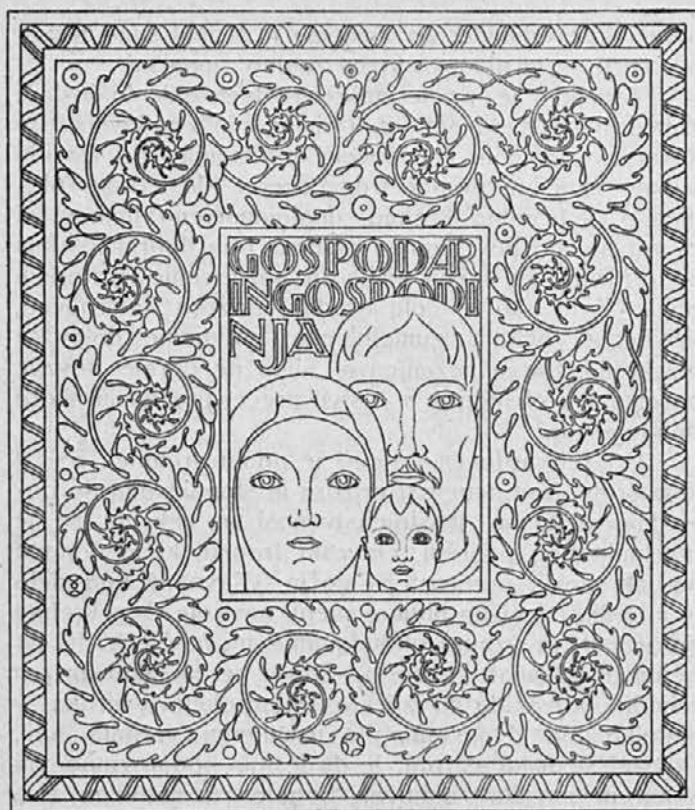
Pri »Edvardovih otrocih« je podan trenutek pred katastrofo. Vsa napetost prizora je stopnjavana do poslednje možnosti. Dostojanstvenost in veličina se je umeknila bolj prisrčni, človeški tragiki, ki je podana na iskrenejši, preprostejši način. Glavna težina dela je v ujetju pesniško oblikovanega nastroja. Tam krepka odločnost, ki vzbuja občudovanje in veličanje, tu pa geñljiva udanost v usodo. David je naslikal prizor z ljudmi, kakor da so iz jekla, Delarochejeva otroka — ujetnika sta dvoje ubogih, usmiljenja vrednih bitij. Povsod sledi katastrofa: le da je tam podan zmagoviti sklep in junaški zaključek bogato razgibanega življenja, tu pa žalosten zaton dveh bitij, ki trpita za očetov greh in ki se še nista mogli razviti. Prva slika nas hoče navdušiti za plemenito domoljubje, ta pa gani naše srce in ga pretreši s sočuljem in z grozo pred znano, a še nevidno strahoto.

—a.

Tine Kos: Majda. Obenem z slikarjema bratoma Vidmarjema je kipar Tine Kos priredil meseca junija svojo razstavo v Jakopičevem pavilijonu v Ljubljani. Tine Kosa naši bravci že poznajo (glej v letošnji 2. številki njegovo »Mater« in članek o njem!). Razstavil je kakih dvajset del, večinoma iz zadnjega časa. So to kmečki motivi, nekaj portretov in vzorci stavbnega dekorativnega kiparstva. Kakor vse ostale, je tudi naša soha izvršena v ilovici, ki ni preveč hudo žgana. Napor dekleta, ki nese v desnici težek vrč, je dobro podan. Delo je prav življenjsko, model točno opazovan in kip kljub razmeroma neznačni velikosti dela mogočen vfiis.

Nande Vidmar: Sv. Rupert in Portret brata. Od obeh bratov Vidmarjev je starejši, Nande, umetniško bolj dognana osebnost, ki močno vpliva na brata. Studiral je slikarstvo najprej na zagrebški akademiji, pozneje si je na potovanjih v tujini širil in poglobljal slikarsko znanje. Zdaj učiteljuje v mali vasi pri Sv. Rupertu nad Laškim. Kot član »Kluba mladih« je razen v domovini razstavljal še v Pragi, Berlinu in na Dunaju.

Razstavil je zbirko portretov, kompozicij in več pokrajin. V teh je pokazal največ samostojnega pojmovanja in iskrenosti, pa tudi barvnega občutja. Naša slika kaže kraj njegovega službovanja in je značilna za njegov način telesno otipljivega in do skrajnosti poenostavljenega, nekam brezosebno hladnega slikanja. Med najboljše njegove portrete sodi »Podoba brata«, slikarja Dragota. Podobnost je pogojena, portretirančev značaj je pravilno podan. — Z resnim učenjem in vestnim opazovanjem prirode ter z iskrenim podajanjem lastne osebnosti, bo Nande Vidmar dosegel še lepe uspehe.

NEKAJ O SADJU.

Prvočni človek je bil brez dvoma vegetarijanec-rastlinojedec. Preživel je kajpada s takimi rastlinskimi proizvodi, ki so bili užitni kar naravnost brez kakršnekoli predelave ali priprave in ki so vsebovali vse za življenje potrebne snovi v najpopolnejši obliki in v najprimernejši sestavi. To so bili plodovi raznih rastlin — grmov in dreves. O tem nam izpričuje tudi sv. pismo, kjer je zapisano, da je Bog prvima človekoma v raji dovolil jesti plodove vseh dreves, razen enega samega. Seveda, v raji najbrž niso rasla taka jabolka, hruške itd., kakor dandanes v naših krajih, ampak gotovo še vse žlahtnejša in okusnejša, pa tudi tečnejša. Saj raste po vročih krajih naše zemlje še dandanes sadje, ki je ondočnim prebivavcem vsakdanji kruh, kakor smokve, dateljni, banane i. dr.

Pa tudi sadje, ki uspeva v našem zmerno toplem podnebnju — ako upoštevamo seveda tudi lupinasto pleme (orehe, lešnike, mandeljne, kostanj), ima v sebi vse snovi, ki jih potrebuje naše telo, da se razvija, ohrani in je sposobno za vsako telesno in duševno delo. Omika pa človeka tudi glede hrane odvrča bolj in bolj od prirode in današnjemu kulturnemu človeku se zdi smešno ali vsaj neverjetno, ako sliši, da bi mogel živeti in dobro uspevati tudi ob samem sadju. Kajpada za nas, ki smo izra mlada vajeni na takozvano kulturno hrano in uživamo sadje le redkokdaj in le slučajno, bi bil prehod na samo sadno hrano jako težaven ali celo nemogoč. Vendar pa se dobe redki posamezniki zlasti v Ameriki, v Nemčiji, pa tudi v Jugoslaviji jih je nekaj, ki so popolnoma opustili običajno hrano in se preživljajo že leta in leta zgolj s sadjem. Pri tej preprosti hrani se baje ne počulijo le izvrstno in so trdnega zdravja, ampak razvijajo mnogo več življenjske sile nego prej, ko so uživali kulturno hrano. Taki odločni

in vztrajni značaji, ki premagajo vse prirojene in privzgojene navade, predsodke in razne druge silne ovire socialnega življenja, so še bolj redki nego svetniki. Za splošnost torej sadje ne pride v poštev kot edina hrana. Pač pa bi bilo jako koristno za zdravje in delavnost, ko bi sadje kot živilo bolj čislali in ga uživali tako redno kakor toliko drugih pridelkov iz rastlinstva.

Vse naše pečkasto, koščičasto in jagodasto sadje ima poleg sadnega sladkorja (5—12%, grozdje 15—20%) tudi razne druge sestavine, ki jako blagodejno vplivajo na prebavila, na sestavo in pritisk krvi, na živčevje in še na razne druge organe. Jabolka so naš najvažnejši sad, ker je razmerje med posameznimi njihovimi sestavinami najbolj prikladno, ker so jako trpežna in ker v našem podnebnju najbolje uspevajo. Prav posebno so potrebna za duševne delavce in otroke. Jabolka so prava hrana za živčevje. To velja pa le za boljše, žlahtne, zimske sorte s prhkim mesom in primerno kislino in pa le tedaj, ako so popolnoma zrele in uležane. Poletna in rana jesenska jabolka, pa tudi slabe zimske sorte imajo preveč kisline in trdo staničnino. Zaradi tega niso za občutljiv želodec.

Izmed hrušk so za sveže uživanje le žlahtne, sladke in sočne sorte. Lete imajo rahlo staničje, ki se v ustih raztopi. Njihovo meso ostane belo še potem, ko so popolnoma godne, in se reže kakor maslo (maslenke). Zagatne moštnice in razne sorte s trdim, lesnatim mesom niso za občutljiva prebavila, ker obila čreslovina preveč draži sluznice. Hruške imajo mnogo natrona, fosforja in železa. Posebno pospešujejo delovanje ledvic.

Vse koščičasto sadje dobrih sort in popolnoma zrelo je istotako izvrsten prigrizek za vsakogar, ako ga uživa zmerno. Navadni domači češplji gre v zdravstvenem oziru prednost pred vsemi drugimi sortami. Sirova vpliva posebno dobro na živce, suha pa na prebavo in odvajanje. Razne drobne, mehke slivice, ki jih je še toliko po naših vrtovih, pa niso kaj prida, ker njihova kislina preveč draži prebavila. Breskve in marelice je priporočati posebno duševnim delavcem, toda uživati jih je treba po malem — dve, tri naenkrat zadostujejo. Črešnje so sicer prvi in najbolj zaželeni pomladni in poletni sad, toda sirove ne prija vsakomur. Naravnost škodujejo pa, ako bi jih zaužili preveč naenkrat, zlasti ako bi pili nato vodo. Izvrstno pa teknejo parjene v lastnem soku. Takisto izborna je tudi črešnjev sok, le žal, da pri nas ni običajen in bolj čislajo črešnjevo žganje.

Jagodasto sadje, kakor Ivanovo grozdjice (tribez), kosmulje, jagode i. dr. je užitno le tedaj, ko je močno zrelo ali celo prezrelo. Napol zrelo ali nezrelo jagodje je zelo škodljivo ustnim in želodčnim sluznicam in prebavilom sploh. Grozdje uporabljajo že od nekdaj celo za zdravljenje. Uživali ga je pa po malem, a zato večkrat na dan po več tednov. Za to veljajo pa samo zelo sladke sorte, ki so popolnoma zrele.

Lupinasto sadje je povsem iz drugih snovi nego prej naštetih sadna plemena. Obilo ima tolšče in beljakovin, torej najvažnejše sestavine naših živil. Zato veljajo orehi, lešniki, mandeljni in kostanj po vsej pravici za jako redilna živila. Lupinasto sadje se dobro ujema z drugim sadjem, ker sadna kislina pospešuje prebavo tolšče.

Mimo domačih je še mnogo tujih sadnih plemen, ki ne uspevajo v našem podnebnju in jih zato v velikih

množinah uvažajo iz južnih dežel (južno sadje). Največ porabimo citron in oranž. Zlasti citrone so kot zdravilno sadje povsod na dobrem glasu. Žal, da uvažajo večinoma nezrele. Zato priporočajo, da jih pred uporabo v vroči pečici toliko opečemo, da koža dobro zarjavi. Z vročino jih nekako prisilimo, da pozorijo in da se ostrá kislina ublaži in ugodno preosnuje. Pravijo, da dela sok opečenih citron pri revmatizmu čudeže.

V najnovejši dobi uče raziskovalci živil, da je kakršnokoli dodajanje sladkorja k sadju ne samo nepotrebno, ampak naravnost škodljivo, kajti oslajeno in prekuhanó sadje izgubi menda vso vrednost. Kdor ga ne more uživati svežega, naj ga opráži na olju. Prav tako trdijo, da se suho sadje ne sme kuhati, ampak samo 4 do 8 ur namakati v mrzli vodi in potem pariti, da se popolnoma zmeči. Voda in sladkor naj se nikdar ne dodajata sadju.

NE O MODAH - O NERODAH.

(Mimogrede.)

Na vrtu pred hotelom ob jezeru. Letoviščarji prihajajo iz čolnov, iz kopeli, s sprehodov in sedajo h kavi. Vse pisano. Živ vrt živih barv. — Kdo je ta? Vse se ozre. Sama gre, tri ciklamčke drži v roki. Do gležnjev dolgo, široko krilo lije v gubah od visoko prepasanih ledij. V kilo povili lasje kronajo glavo. Lice je blede, pa ne boleho. Gostom zastanejo žlice pred usni, postavijo jih nazaj v skodelice in mešajo po kavi in gledajo. Ali je sanja ali je pesem, ali je junakinja iz Šekspira? Nihče ne ve. Samo to čuti vsak: Lepota je v tej obleki. Čudovito rahla ženskost. Tajna in skrivnost. Pesmi trubadurja je vredna. — Ona pa gre mirno in skromno dostojansveno ter zgine v smrekov gaj. Žličke speč zarožljajo, gostje se nagnejo nad kavo in razmišljajo. Nekatere gospodične si potegajo prekraška krila čez kolena.

Sedaj pa — v to razmišljanje — prideja dve. Novi kopalni oblekci sta si omislili. Zato — iz kopeli kar taki h kavi, na razstavo.

Fifil Fúf! Fifil Brr!

Od vseh kotov, od vseh miz sikanje, žvižgi, godrnjanje. Kašljanje. Novi kopalni oblekci zgineta.

»To je že vendar od sile,« razlaga čokaf mož omizju. »Ko sem se peljal v tej vročini proti Parizu, sem slekel suknič. Vsi Francozi so zbežali iz oddelka. No, in tukaj tole?«

V gorski koči. Planinci se krepčamo, pišemo razglednice, se šalimo. Pridejo trije novi v kočó. Skoro čisto nagi dedci. Turisti se spogledajo, češ, ali je kočá kopališče ali Ryklijevó zdravilišče. Dedci sedajo taki kot so prišli, turisti molče. S praga pa se o tem čuje od kmečke majerce, ki je baš prinesla mleko v kočó: »Kakšni so; saj kočá ni svinjak.«

Na kolodvoru. Nekaj posebnega je tista vesela trudnost, ki jo razkazujejo planinci, ko sprispó po večdnevni hoji v gorah speč k vlakú. Vsak še rad prej omije z lic srage, ki mu jih je zarisal pot v curkih; nekateri si zavezuje kravato pod vrat, kakšen pokuka celo v ogledalce in počeše razkuštrane lase. Vsak bi rad hodil posebno podjetno, pa vendar vsem od truda drsa poje.

Tam pa se obeša na fanta — fantek, če je. Čuden hlačman. Ni hoja fanfovska in ni deklška. »Poglej ju hlačmanko!« šune s komolcem bohinjski fant soseda. Sosed se zbadljivo zasmije, na ves glas: »No, prav treba je temu 'bokalčku' razkazovati svoje r... rovté.«

Pa naj še kdo hudobno trdi, da so Bohinjci prvi za kravami?

OTROŠKE OBLEKE.

Vsaka mati ima dosti opravka z njimi. Tista, ki sploh ni vajena samostojnega šivanja, naj prej poizkusi s papirjem in naj ureže in sešije papirnató oblekco. Nato naj ureže blago za podlogo. Če je to dobro izvršila, ji ne bo težko napraviti pravo oblekco. Paziti je treba le, da kaj ne zareže, da ne obrača blaga za ta del na lice, za onega pa narobe. Pa to so malenkosti, ki se jih količkaj spretna ženska kmalu odvadi in šiva odtlej sama za otroke. Zakaj, če bi hotela dajati mali — pa čeprav premožna — vsako otroško srajčko, krilce ali hlačke šiviljam v delo, bi morala kopati zaklade. — Čim bolj si šivanja nevajena, tem večkrat boš morala oblekco pomeriti — kar je malčkom seveda dokaj neprijetno. Pa tudi temu moreš odpomoči. Postavi otroka na mizo in mu začni pripovedovati pravljico in jo na lako dolgo razlegni, dokler boš morala pomerjati. Ob koncu otrok še vedel ne bo, da je stal za »model« in bo priganjal: »Se — še — in potem?« — Razumljivo je, da morajo biti oblekce ohlapne in na široko zarobljene, da jih moreš podaljšati. — Za otroke navadno ne kupujemo novega blaga, marveč prenamerjamo materine ali očetove obleke. Z nožkom razparaš staro obleko, jo opereš, prelikaš in nato urežeš. Med šivanjem vse šive dobro zalikaj, sicer oblekce ne bodo lepe. — Poglavitna zapoved za otroške oblekce je ta, da morajo biti preproste in otroške. Ni je mode, ki bi mogla v tem kaj ugovarjati. Najrajši vidimo svoje otroke v belih oblekah, in prav za te je preprostost najlepša. Seveda je treba precej paziti, da se ne umažejo prehitro, a glej samo, da ne pomečeš obleke, plaščkov, klobučkov in čepic kar na mizo, pa bo prav. Shrani jih koj v omaro. Za na vozičke delamo časih prav umetno vezena pregrinjala. Pa je najlepši kos belega sukna, v kateroga uvežeš nekaj cvelk. Pozimi pogri še kako belo krzno. Vsa druga obleka — čepica, plašček, nogavice — naj bo preprosta in ohlapna. Saj se ti mora zasmiliti otroče, ki ima neroden klobuček na glavi, ki se mu zmika sem in tja, da suva otroče vsak hip vanj in si ga popravlja. — Če ne pelješ sama vozička ven, pojdi vsaj nekolikokrat za služkinjo, da pogledaš, kako in kam pelje otroka, da ne stresa z vozičkom, da ne vozi tako, da sije otroku solnce naravnost v obraz ali da ni otrok obrnjen naravnost proti vetru in če se mu ne vsipa prah na obraz. — Prej smo omenili, da je treba paziti na čistočo belih oblek. S tem pa nočemo reči, da oblecimo otroke tako, da se ne smejo geniti. Otrok pa naj se zaveda, da se obleke ne smejo nalašč trgati, mazati, da tudi ne sme kaj takega počenjati z zastori, s prti, z blazinami in s pohištvom. Če imaš veliko otrok in si količkaj pri denarju, kupi kar cel kos blaga (cheviot je najboljši — bele in modre barve) in blago prej operi in prelikaj (kar storijo v barvarnicah za obleke). Da se otroci brž spoznajo, čigavo je kaj, zaznamenuj poedine dele s križci, ki jih bodo razumeli tudi otroci, ki še ne poznajo ne številk ne črk. Potrebno bi bilo, da si

tudi večji otroci vsak dan preoblečejo perilo. Navadi otroke, da brž pokažejo, če je kje kaj raztrgano, in zakrpaj vse vedno zvečer. Zjutraj ni časa za to, saj so otroci vedno prvi na nogah. Ne dopuščaj, da se valjajo otroci po fleh in plazijo po kolenih. Prvič je to nezdravo, drugič se jim lahko zadere in tretjič so nogavice koj preluknjane, čevlji in copate pa obdrgnjene. Če ne smejo imeti otroci raztrganih oblek, pa tudi ne smejo imeti umazanih. Operi zvečer, čez noč se posuši, zjutraj zlikaš — če ni drugače mogoče! Madeže odpravi čim prej. Mastne madeže odpraviš (posebno z belih volnenih oblek) tako, da podložiš pod madež belo blago, nasuješ na madež nekoliko krompirjeve moke, drgneš z belo krpico sem in tja — ponoviš to, če je treba, še večkrat — in madež bo izginil vse bolje ko z bencinom. Zmeraj podloži belo krpo in zmeraj blago nekoliko zmočil — Madeže od sadja izlahka odpraviš z vrelo vodo. Umazani del obleke razpotegni nad kako skledo in vlij vrele vode gor. Že pri prvem polivanju izgine madež. Oljnate madeže odpraviš s terpentinom; madeže od tinte pa iz belega blaga s soljo in vrelo vodo, iz barvastega pa z limonovim sokom ali s terpentinom. Če pa kak madež le noče izginiti, vzemi klorovo vodo, pa brž izperi s čisto vodo, da se blago ne pokvari. Sicer pa odstranimo največ še svežih madežev z zobno krtačico, vodo in milom. — Otroške obleke je treba tudi likati — kakor obleke odraslih. To ni luksuz, marveč štedenje! Če je obleka venomer zmečkana, se tudi hitreje raztrga po gubah.

Slednjic recimo še besedo zoper neumno razvado, ki jo ponekod tako negujejo: da so namreč otroci pozimi prav tako malo oblečeni doma kakor v največji vročini. Večkrat imajo otroci iste tenke nogavičke, iste pajčevinaste srajčke in gole roke kot poleti. Telesce ne more pri tem dobro uspevali. Največ hrane mora služiti za proizvodnjo toplote in se ne more uporabljati še za rast in moč. Matere morajo biti pametne in ne smejo pretiravati takozvanega utrjevanja do nespameti. Vsak otrok ni torej, da bi se mogel utrditi. Največkrat se prehladi — in je bolan, nikar pa utrjen. Za otroka je toplota še zmeraj najboljša in tudi v boleznih učinkuje toplota bolje ko razni mrzli obkladki. Kneippanje velja bolj »konjskim« naturam — za otroke ni. — Preveč zavijati otroke spet ni dobro, s tem se le raznežijo. Vse po pameti, pa bo prav!

M. Gr.

KUHARICA.

Vsako leto na jesen prinese Mladika navodilo (pouk), kako naj sadje vkuhavamo; posebno vedno priporočamo vkuhavanje naših cenениh češpelj po češkem načinu, ki zahteva malo truda in denarja, pa se češplje izvrstno ohranijo in jih lahko porabimo kot kompot ali za češpljeve cmoke (so vedno kakor sveže!) Nekateri trdijo, da je sadje vkuhavati odveč, češ, toliko truda je s tem in stroškov za sladkor, da se ne izplača. Dalje menijo, da vkuhano sadje izgubi vse dobrine, predvsem vitamine, ki jih vsebuje le sveže. Vendar je dobro imeti vkuhano sadje pri hiši zlasti radi bolnikov, ki večkrat ne morejo ničesar zaužiti, vkuhano sadje pa jih poživi. Ob tej priliki opozorim naše gospodinje na izvrstni papir za zavezovanje steklenic. Imenuje se Cellophan (izg. celofan) in se dobi pri Brezalkoholni produkciji v Ljubljani, Poljanski nasip, 10; zavitek stane

10 Din (za 32 steklenic!). Natančno navodilo, kako je treba ta papir rabiti, dobiš na ovitku. Lani smo ga preskušali, obnesel se je, da še danes dobro drži, torej kar leto dni ali pa še več.

Češplje s salicilom po češkem načinu.

Kuhaj v kotliču $1\frac{1}{8}$ litra vode s $\frac{3}{8}$ litra dobrega špirita, 1 kg sladkorja, košček cimetine skorje in $\frac{1}{2}$ dkg salicila (ki ga dobiš v lekarni in ima oznako: »Za sadje«). Kuhaj četrt ure, da nekoliko povre. Nato prevri v tej sladkorni vodi zaporedoma 5 dkg svežih, nepoškodovanih češpelj, vsakokrat toliko, kolikor jih gre na lahko v kotliček; ko dobro prevro, jih poberi s penovko iz kotliča ter jih naloži v lončeno posodo, ki ni bila še nikdar mastna. Ko si prevrela vse češplje, povri še 10 minut sladkorno vodo ter jo zlij na češplje, da se do drugega dne napeje. Prihodnji dan sladkorno vodo odlij, poberi češplje in jih naloži v kozarec ter zalij s toplo, prevrelo, sladkorno vodo (ki si jo še enkrat vrela 10 minut in potem nekoliko ohladila). Končno kozarec zaveži s celofanom ter postavi na hladno. Te izvrstne češplje se naložijo tudi lahko v glinaste lonce.

Buče v sladkorju.

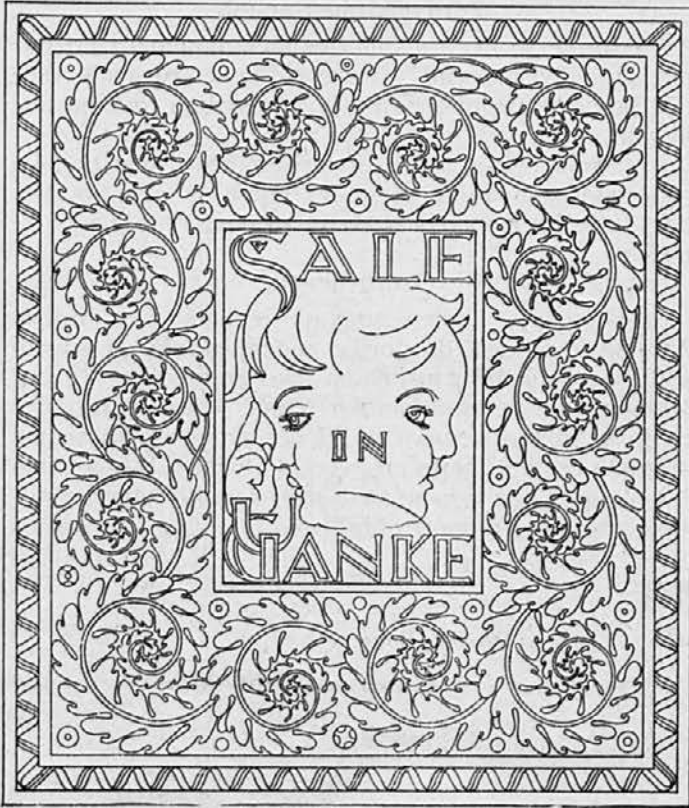
Srednje zrelo bučo razreži na kose, ki jih olup in na notranji strani obreži. Iz njih nareži za prst dolge kosce in jih skuhaj v vodi, ki si ji pridejala tretjino kisa, nekoliko cimetine skorje in košček vanilije. Ko so kosci mehki, vodo odlij in buče stehtaj. Nato vzemi toliko sladkorja, kolikor tehtajo kosci, nalij v lonec za vsak kilogram sladkorja nekoliko manj kakor pol litra vode; sladkor stresi v vodo in ga kuhaj toliko časa, da od žlice težko kaplja. V ta sladkor stresi buče, jih v njem prevri in potem postavi na hladno. Prihodnji dan tekočino zalij in zopet prevri, potem stresi vanjo buče, da zopet prevro. Isto stori tudi tretji in četrti dan. Četrti dan še gorke kosce vlož v kozarec in zlij tekočino nanje in, ko so buče že ohlajene, zaveži kozarec s celofanom.

Brusnice za k divjačini.

Brusnice, mokrice, izberi in operi, stresi jih na rešet, da se odtečejo, nato jih deni v kožo, po vrhu potresi s sladkorjem (za 1 kg brusnic $\frac{1}{4}$ kg, $\frac{1}{8}$ litra vina, skorjo cimeta in dve nageljnovi žbici). Postavi kožo na ognjišče in jih kuhaj 8–10 minut, da se nekoliko razpočijo. Ko se nekoliko ohlade, napolni z njimi kozarec ali lonec in popolnoma ohlajene zaveži s celofanom. Ako jih hraniš v glinastem loncu, jih lahko strešeš vanj takoj, ko so kuhane.

Majhne kumarice v kisu po češkem načinu.

Kumarice, določene za konserviranje, morajo biti majhne in sveže. Vsako kumarico na obeh konceh nekoliko odreži, jih v vodi dobro omij in obriši, da so suhe. Dno steklenice, ki hočeš v njej hraniti kumarice, pokrij najprej z listi od višnje, nato položi nekaj peres pehtrana, nekaj listov kopra ali janeža. Nato naloži lego kumaric. Nanje spet nekaj listov in zopet kumarice, prilij prav dober vinski kis, ki mu primešaj za 3 litre kisa $\frac{3}{4}$ litra vode, 5 dkg soli in 4 dkg poprovih zrn, vse to zavri in ohlajeno zlij v kozarec na kumarice. Kozarec zaveži s celofanom, da ne pride zrak do kumaric, imej shranjene na temnem, hladnem prostoru. Te kumarice se dobro drže vso zimo. Preden kumarice zavežeš, prilij še nekaj žlic olja.

ZA SMEH.

Ponos.

V malem mestu pride v prodajalno tujec, ki bi si rad kupil toplomer. Prodajavec mu jih pokaže nekaj tucalov. Tujec izbira in izbira in pravi:

»Kako pa je to, gospod, da ti toplomeri tako različno kažejo? Eden kaže 5° C, drugi 7° C, tretji celo 11° C. To je vendar čudno!«

»Imamo pač bogato izbiro!« pravi prodajavec ponosno.

Najbrže.

Pri krščanskem nauku pripoveduje katehet učencem zgodbo o mladeniču iz Najma.

»Kaj mislite, zakaj je šlo toliko ljudi za njegovim pogrebom?«

Vse tiho.

V zadnji klopi nekdo roko vzdigne

»No, zakaj, Janezek?«

»Ker je bil pri več društvih,« odgovori Janezek možato.

Ženska leta.

»Koliko let imate, gospodična?«

»Triindvajset.«

»In Vaša mlajša sestra?«

»O, ta jih ima pa že šestindvajset.«

Skesan grešnik.

Zagovornik (pred razpravo): »Upajmo, da Vaša kazen ne bo tako stroga. Predvsem pokažite sodnikom, da se zares in odkritosrčno kesate svojega dejanja!«

Obtoženec: »Dobro, gospod doktor! Kdaj pa bi bila najboljša priložnost za to... ali pred Vašim zagovorom ali po njem?«

Slava ali kakor se posojuje, tako se vračuje.

Prijatelji so sedeli z gospodarjem na graščinskem vrtu in pili.

Kar priraca mimo nerodna raca.

»Ta raca«, pravi graščak, »je najpožrešnejša stvar pod milim nebom. Ta požre več nego deset morskih volkov in če bi ji usrežal, bi me brez dvoma v kratkem pognala po zlu!«

»Oho!« so ugovarjali gostje.

»Prosim,« je odgovoril graščak, »lahko dokažem. Ta raca je zadnja od dvajseteroglave jafe. Bilo mi je kar lako na lepem — naťanko devetnajst dni je tega — na misel, da bi poskusil, kako daleč sega požrešnost teh živali. Dal sem eno od dvajseterih rac zaklati, razsekali in pomešali drugim med pičo. Na mah je bila žrtev požrta. Naslednji dan je prišla druga raca na vrsto. In hlastno se je vrglo ostalih osemnajst na to meso. In tako je šlo naprej, dokler ni ta zverina davi požrla svoje zadnje tovarišice. Žival je torej iztrebila vso prirejo — devetnajst rac ima v želodcu. Rad bi ga poznal, ki pravi, da to ni vrhunec požrešnosti.«

»To ni vse skupaj nič!« je rekel dr. Bakun. »Res da nisem velik jedec, vendar si upam v enem samem dnevu pojesti dva j s e t r a c !«

»No, no! Le ne predebelo! Ali stavimo?«

»Za kar hočete!«

Slavili so za petdeset litrov jeruzalemca. Nato so se prijatelji razšli. Naslednji dan so se ob istem času sešli in graščak je delal s frašno kisel obraz.

»Oho!« so kričali prijatelji, »saj ste, kakor da bi bili stavo izgubili!«

»Žal, res sem jo!« je godrnjal graščak. »Pomislite, ta aduť, dr. Bakun, je požrl sinoči mojo zadnjo raco!«

Zadnji čas.

Mož prinese z lova zajca, ki ga je pa v štacuni kupil, in ga bahato izroči ženi. Žena nese zajca v kuhinjo, ko pa pride nazaj, pravi: »Nó, prav zadnji čas je bil, da si tega zajca ustrelil, ker že diši.«

Ali se izplača?

Lenka: »Liza, ali si res odslovila kuharico in sedaj sama kuhaš? Saj se ti ne izplača.«

Liza: »O pač. Odkar sama kuham, moj mož polovico manj pojé.«

Ameriška kritika.

V neko ameriško mesto je prišla družba gledaliških igravcev in igrala »Hamleta«. O predstavi je bila drugi dan v listu tale ocena:

»Po sinočni uprizoritvi »Hamleta«, o kateri ni, da bi dosti govorili, bi se dalo zdaj nekaj prav z golovostjo dognati. Kdo je namreč to čudovito dramo spisal: ali Shakespeare ali Bacon. Treba je samo oba groba odpreti in ugotoviti, kateri teh dveh se je po včerajšnji predstavi v grobu obrnil.«

Lovski stroški.

A.: »Samo toliko ti rečem: Če izračunam, koliko me stane lovska karta, vožnja, prehrana, pijača, čevlji, obleka, izguba časa itd., me stane vsak zajec, ki ga ustrelim, najmanj 200 Din.

B.: »No, potem pa lahko hvališ Boga, da tako malo zadeneš.«

Zdravniki med seboj.

»Ali se še niste nikoli zmotili v diagnozi (spoznanju, določitvi bolezni)?« vpraša domači zdravnik vseučiliškega profesorja, ki ga je bila skrbna rodbina poklicala na posvet.

»Samo enkrat, dragi tovariš. Zdravil sem bolnika radi pokvarjenega želodca, čez teden dni sem pa zvedel, da je bil dovolj bogat za operacijo slepiča.«

Ozdravljenec.

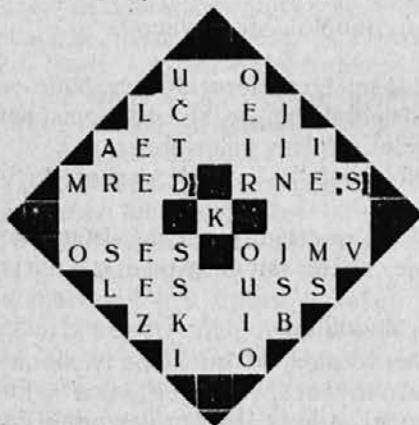
Zvonimirja Krulca so radi jecljanja vsi dražili. Zato se je odločil, da poišče specialista, ki ga odvadi jecljanja, in je bil z uspehom jako zadovoljen. Že čez štirinajst dni je znal gladko izreči: »Skoz Ježco čez cesto v Stožcel« Sprva je bil ves ponosen, ko so mu prijatelji čestitali. Nato pa je rekel otožno: »S-s-s-samo š-š-škoda, dda n-n-ne m-m-moo-rem tttteggga ssstavkkka nnnnikkjerrr pporrrabbilll.«

UGANKE.

Urednik: PETER BUTKOVIC - DOMEN, Zgonik, p. Prosek, Italija.

Demani.

(A. D., Vrhnika. — 12 točk.)

Črkovna podobnica.

(S. O., Sele. — 12 točk.)

gggggvvvllavvvv.

Številnica.

(Janez Ložar, Ljubljana. — 10 točk.)

1, 8, 6, 2, 4 krepelj, 2, 3, 4 juha, 6, 7, 3, 4 samostan, 2, 4, 5 prilika.

Iz šole:

(Plašnik, Škofja Loka. — 7 točk.)

V drugi gimnaziji so v bofaniki vzeli: norico, beluš, netresk, solnčnico, lesko, nihavke itd. Kateri del najbolje znajo?

Črkovna skrivalica.

(S. O., Sele. — 8 točk.)

K₂₃ R₆ A₁₂ S₂₁ B₁ L₂₁ E₁₅ D₂₀
Š₆ O₁ P₂₅ C₁₂ I₂₁ N₁₂ Č₁₈ F₁
G₁₉ J₆ H₆ T₂₃ M₁

Sestlavica.

(Gorazd, Ljubljana. — 10 točk.)

Iz vsakega spodaj navedenih stavkov vzemi dva zloga, ki ti povesta krstno ime. Začetne črke dobljenih imen ti povedo ime slovenskega pisatelja.

Moj tovariš se imenuje Čremažnik.

Mandať je v naših rokah.

Uršula mu je dala bankovec.

Dober dan, Bog daj.

Bon ton je angel-varuh naše olike.

Komaj je zagledal rajsko plico, že je odletela.

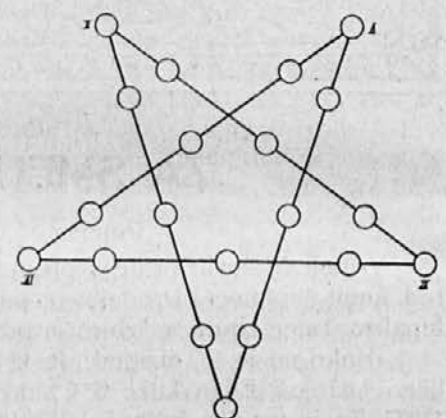
Tihožilje.

(Herman, Št. Vid n. Lj. — 10 točk.)

Zvezda.

(Mirosljub, Vižmarje. — 13 točk.)

Iz spričevala.

(Štefan Jerko, Črnuče. — 8 točk.)

Učenka Irgovske šole je bila ob koncu semestra kvalificirana takole: strojepis 2, geografija 4, vedenje 1, stenografija 4, matematika 3, zgodovina 3, slovenščina 4, srbohrvaščina 1, knjigovodstvo 4, lepomis 4, korespondenca 3. — Kako se imenuje predmet, v katerem je dobila dobični red?

»Bog« v Črkovnici.

(Janez Ložar, Ljubljana. — 10 točk.)

Džefizodjoekekigbegvaroroi.

Rešitve je pošiljali do 20. vsakega meseca na naslov: G. višji šolski nadzornik Josip Novak, Vižmarje, p. Šent Vid nad Ljubljano.

REŠITEV UGANK V AVUGUSTOVSKI ŠTEVILKI.

Zapisnik. Vzemi mesece po abecednem redu. Rimsko število znači mesec, arabska pa črko, ki jo moraš vzeti iz istega meseca; dobiš: Čas celi rane.

Besedna uganka: lignit, oreh, brina, gondola, govedo, Eleonora, past, postelja; pregovor: Greh in dolg vedno raste.

Obratnica: Tla — all.

Podobnica: Kakor berača, kralja smrt enako čaka.

Istopisnica v številih:

s	o	m		
17	19	2		
s	o	d	a	r
18	4	9	21	3
o	d	e	l	o
5	15	16	13	6
m	a	l	i	k
14	12	1	8	20
r	o	k		
7	10	11		

Magičnilik: S, šola, obod, Slovan Adam, n.

Vremenski prerok: Pasja ovrtnica kaže, da beri vsak 4. par črk, in dobiš:

Ako na praliki zadnji pasji dan sedi obmjen v levo stran, bo dosti prediva, če je obrodil lan.

Spremenitev: (M) d-ol, g-je (l), d-an(a), b-re(d), z-kr(ik), uh-a(o) = Dolg je dan brez kruha.

Star napis. Črke na odlomljenem kosu vsavi v prazne prostore med skupinami in dobiš: Z ljudskimi rokami je lahko gade lovili.